

Het ondersteunen van uitdaagrecht-initiatieven: een uitdaging voor gemeenten

Een kwalitatief onderzoek naar de gepercipieerde factoren die volgens initiatiefnemers bijdragen aan de realisatie van burgerinitiatieven in het kader van het uitdaagrecht.

Felix Punte
Masterthesis Publiek Management
Universiteit Utrecht
Mei 2021

Universiteit Utrecht
Departement Bestuurs-en Organiseringswetenschap
Publiek Management

Onderzoekseminar Publiek Management
Eerste lezer: Dr. Scott Douglas
Tweede lezer: Dr. Stefanie Beyens

Student: F.S. Punte
Studentennummer: 5888603
Datum: mei 2021

Universiteit Utrecht

Samenvatting

Burgerparticipatie gaat allang niet meer alleen om burgers die actief meedoen met plannen van een overheid. Burgers kloppen via het uitdaagrecht steeds vaker bij de gemeente aan met de boodschap dat zij een publieke taak over willen nemen. Via het uitdaagrecht kunnen burgers plannen indienen bij de (lokale) overheid voor het overnemen van collectieve voorzieningen. Gemeenten reageren echter niet altijd goed op deze vorm van burgerparticipatie die het bestaande beleid kan ontregelen. Burgers die zelf iets willen organiseren lopen vaak tegen een muur van ambtelijke willekeur op. Voor succesvoller beleid voor het ondersteunen van burgerinitiatieven, moeten gemeenten de leefwereld van de initiatiefnemers meer als uitgangspunt nemen bij het opstellen van het beleid. Dit blijkt echter lastig omdat gemeenten nog onvoldoende begrijpen hoe de initiatiefnemers de ondersteuning momenteel ervaren. Gemeenten hebben daarom behoefte aan meer inzicht in hoe initiatiefnemers de gemeentelijke ondersteuning beleven.

Het doel van dit onderzoek is daarom om inzichtelijk te maken hoe gemeenten burgerinitiatieven in het kader van het uitdaagrecht ondersteunen en aan welke ondersteuning initiatiefnemers behoefte hebben bij het realiseren van hun initiatief. De doelstelling van dit onderzoek vertaalt zich in de volgende hoofdvraag: *Wat in de gemeentelijke ondersteuning van uitdaagrecht-initiatieven draagt volgens de initiatiefnemers bij aan het realiseren van het initiatief?* Dit onderzoek richt zich daarmee op de gepercipieerde effectiviteit van verschillende ondersteuningselementen door de initiatiefnemers. Het ondersteunen van burgerinitiatieven is een breed begrip dat vele invullingen kent. In dit onderzoek gaat het ondersteunen van burgerinitiatieven over het aanvullen van de toerusting van de initiatiefnemers, de manier waarop overheidsorganisaties zijn ingericht om burgerinitiatieven te ondersteunen en de competenties en handelingen van de ondersteunende overheidsprofessionals.

Om antwoord te kunnen geven op de geformuleerde onderzoeksvraag zijn semigestructureerde interviews afgenomen bij 23 initiatiefnemers en overheidsprofessionals die betrokken zijn geweest bij een gerealiseerd burgerinitiatief in het kader van het uitdaagrecht. Omdat er in Nederland (nog) geen algemene uitdaagrecht-regeling is, geven gemeenten zelf invulling aan dit instrument. Op basis van verschillende definities van het uitdaagrecht zijn daarom de volgende voorwaarden geformuleerd voor wanneer een burgerinitiatief onder het kader van het uitdaagrecht valt:

1. Het initiatief is geïnitieerd door burgers en niet door gemeenten.
2. Een gemeentelijke voorziening of taak is geheel of gedeeltelijk overgenomen door burgers.
3. De initiatiefnemers krijgen of beheren het bijbehorende budget of een deel daarvan voor de gemeentelijke taak die zij overnemen.

Uit de antwoorden van de respondenten vallen drie dingen op. Ten eerste zijn er grote verschillen in behoeftes als het gaat om de aanvulling van de toerusting van de initiatiefnemers. Waar de ene groep initiatiefnemers een stichting is met voldoende middelen en faciliteiten om het groenonderhoud in hun wijk over te nemen, is de andere groep initiatiefnemers nog ongeorganiseerd met enkel het idee om een publieke voorziening over te willen nemen. Ten tweede lijken initiatiefnemers het waardevol te vinden als zij een ambtelijke proceseigenaar krijgen aangewezen. De initiatiefnemers vinden het belangrijk dat deze overheidsprofessional betrokken, empathisch en responsief is met voldoende tijd voor het uitvoeren van zo genoemde *boundary spannings*-activiteiten. Tot slot hebben de initiatiefnemers behoefte aan een helder, maar flexibel proces. De initiatiefnemers willen zicht hebben op het verloop van het proces, maar zij willen niet dat dit ten koste gaat van het leveren van maatwerk. Er moet niet worden vastgehouden aan procedures als zij onnodig het proces belemmeren en het realiseren van het initiatief in gevaar brengen. Op basis van deze bevindingen worden drie aanbevelingen gedaan:

1. Beleg de taak van het ondersteunen van burgerinitiatieven bij een enthousiaste en responsieve overheidsprofessional die voldoende uren beschikbaar heeft om de initiatiefnemers te ondersteunen. Deze aanbeveling lijkt voor de hand te liggen, maar in de praktijk moeten initiatiefnemers vaak lang opzoek binnen ambtelijke organisatie naar een overheidsprofessional die tijd wil investeren in het initiatief. Zowel de initiatiefnemers als overheidsprofessionals moeten deze ondersteunende overheidsprofessional makkelijk kunnen vinden, dus het moet intern en extern duidelijk zijn wie er verantwoordelijk is voor het ondersteunen van het initiatief. De aangewezen overheidsprofessional moet iemand zijn met een netwerk binnen de gemeente met korte lijntjes naar de verschillende afdelingen. Het lijkt te helpen als deze ondersteunende overheidsprofessionals hoog binnen de organisatie worden gepositioneerd, zodat voorkomen kan worden dat zij vast blijven zitten binnen hun eigen ‘koker’.

2. Voer een beginselbesluit in om vroeg in het proces een stuk duidelijkheid te organiseren. Het is inherent aan het uitdaagrecht dat de initiatieven niet passen bij de procedures en structuren van de gemeentelijke organisatie. Vaak ervaren overheidsprofessionals hiervoor op dit moment niet de gewenste handelingsruimte. Het lijkt voor het uitdaagrecht van belang dat de overheidsprofessionals een bepaalde mate van zekerheid en rugdekking ervaren om de initiatieven te ondersteunen. Dit kan georganiseerd worden door een beginselbesluit. Een beginselbesluit is een besluit waarin wordt beoordeeld of een initiatief in de basis kansrijk is en binnen de kaders van het uitdaagrecht past. Dit beginselbesluit kan ervoor zorgen dat initiatiefnemers en overheidsprofessionals sneller duidelijkheid krijgen. Per gemeente zal op basis van andere voorwaarden worden besloten of een initiatief kansrijk is.

3. Zie het ondersteunen niet als eenrichtingsverkeer, maar als vruchtbare samenwerking. Initiatiefnemers streven naar een vergaande vorm van samenwerking op basis van een wederzijdse relatie. Initiatiefnemers brengen veel expertise met zich mee, investeren meer tijd in de collectieve voorziening dan overheidsprofessionals en kunnen meer maatwerk leveren dan de gemeente. Initiatiefnemers kunnen overheidsprofessionals ook helpen bij het opzetten van het participatieproces, het aanleren van verschillende vaardigheden en het creëren van draagvlak bij de lokale politiek voor het uitdaagrecht-instrument. Initiatiefnemers moeten echter niet overvraagd worden in dit proces, maar zij hebben een gemeente veel te bieden. Het investeren in een prettige werkrelatie lijkt een initiatief niet alleen meer kans van slagen te geven, maar lijkt er ook voor te zorgen dat er zoveel mogelijk uit de samenwerking wordt gehaald.

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1: Inleiding.....	7
1.1: Aanleiding	7
1.2: Probleemstelling: doel- en vraagstelling	8
1.3: Wetenschappelijke relevantie	9
1.4: Maatschappelijke relevantie	10
1.5: Leeswijzer	10
Hoofdstuk 2: Theoretisch kader	11
2.1: Wat is een burgerinitiatief?	11
2.1.1: Drie generaties van burgerinitiatieven.....	11
2.1.2: Het definiëren van een burgerinitiatief	13
2.1.3: Deelconclusie	13
2.2: Wat zijn de kaders van het uitdaagrecht?	13
2.2.1: Burgerinitiatieven in het kader van het uitdaagrecht.....	13
2.2.2: Verschillen tussen burgerinitiatieven in het kader van het uitdaagrecht	14
2.2.3: Kaders van het uitdaagrecht	15
2.2.4: Deelconclusie	16
2.3: Wat is het ondersteunen van burgerinitiatieven?.....	16
2.3.1: Ondersteuningsrollen voor overheidsprofessionals.....	16
2.3.2: Het ACTIE-instrument	18
2.3.3: Ondersteuning als <i>governance</i> -instrument	20
2.3.4: Deelconclusie	23
2.4: Reflectie op de literatuur & een operationalisatie van ondersteuning.....	23
Hoofdstuk 3: Methode	25
3.1: Wetenschapsfilosofische positie.....	25
3.2: Onderzoeksstrategie	25
3.3: Selectie van respondenten/ gevallen.....	26
3.4: Methoden van dataverzameling.....	27
3.5: Methoden van data-analyse	28
3.6: Kwaliteitscriteria kwalitatief onderzoek.....	28
3.6.1: Betrouwbaarheid	28
3.6.2: Interne validiteit	29
3.6.3: Externe validiteit	29
3.6.4: Objectiviteit	29
Hoofdstuk 4: Resultaten	30
4.1: Afwisselende behoeftes	30

4.2: De acties en competenties van overheidsprofessionals	34
4.3: Het inbedden van ondersteuning in de ambtelijke organisatie	37
Hoofdstuk 5: Conclusie & discussie.....	42
5.1: Conclusie.....	42
5.1.1: Aanvulling op de toerusting van de initiatiefnemers.....	43
5.1.2: De rol van de ondersteunende overheidsprofessionals.....	43
5.1.3: De inbedding van ondersteuning in de ambtelijke organisatie.....	44
5.2: Beperkingen van de methodiek	44
5.3: Implicaties voor de literatuur	45
5.3.1: Burgerinitiatieven in het kader van het uitdaagrecht.....	45
5.3.2: Ondersteuningstaken van overheidsprofessionals	46
5.3.3: Verschillen in focus.....	46
5.3.4: Geen eenrichtingsverkeer	47
5.4: Aanbevelingen voor vervolgonderzoek.....	48
5.5: Aanbevelingen voor de praktijk	49
Literatuurlijst	51
Bijlage 1: Interview guides.....	56
Bijlage 2: Codeboom.....	59
Bijlage 3: Beschrijving van initiatieven	60

Hoofdstuk 1: Inleiding

1.1: Aanleiding

‘Veel verhalen van burgerinitiatieven schetsen een beeld van welwillende, enthousiaste burgers die dapper vechten tegen onzinnige regeltjes, verdwalend in een doolhof van beleidsafdelingen met steeds weer wisselende contactpersonen. Dat is het beeld van de ‘echte’ leefwereld tegenover de van de werkelijkheid losgezongen systeemwereld’ – Driessen, Boogaard & Den Ouden, 2019, p.415.

Van groenonderhoud tot welzijnswerk, tegenwoordig krijgen burgers steeds meer de mogelijkheid om zelf verantwoordelijkheid te dragen voor publieke taken. Burgerparticipatie gaat allang niet meer alleen om burgers die actief meedoen met plannen van een overheid, maar juist steeds meer om burgers die zich verzetten tegen plannen van een overheid of ongevraagd zelf met initiatieven komen (Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid, 2012, p.58; Van der Steen et al., 2013, p.15). Burgerinitiatieven bewegen zich steeds vaker richting een domein waar de overheid al invulling aan geeft, waardoor deze initiatieven een vorm van vervanging of concurrentie kunnen worden (Van der Steen et al., 2013, p.15). Gemeenten reageren niet altijd goed op deze vormen van burgerparticipatie die het bestaande beleid kunnen ontregelen: ‘vaak lopen bewoners die zelf iets willen organiseren op tegen een muur van ambtelijke willekeur’ (Koop, 2019). Deze vormen van burgerparticipatie bieden echter veel kansen bij de aanpak van maatschappelijke vraagstukken door het perspectief van burgers (meer) centraal te stellen. In dit spanningsveld ligt de grootste uitdaging van de hedendaagse burgerparticipatie (Verhoef et al., 2018, p.23). De spanning zorgt ervoor dat men zich gaat afvragen: ‘is er in die gevallen voldoende buigzaamheid en creativiteit om desondanks tot complementaire actie te komen?’ (Van Buuren, 2018, p.39).

Dit spanningsveld geldt ook zeker voor het uitdaagrecht. Het *Right to Challenge*-instrument of uitdaagrecht komt uit het Verenigd Koninkrijk waar het één van de *community rights* is (Den Ouden, Boogaard & Driessen, 2018, p.8). Het uitdaagrecht geeft burgers de mogelijkheid om plannen in te dienen bij de (lokale) overheid voor het overnemen van collectieve voorzieningen (Kwast, 2019, p.430). In de meest pure vorm doen zij dit door een plan te presenteren als zij denken een taak beter of goedkoper uit te kunnen voeren dan wanneer dit door de lokale overheid gebeurt (Den Ouden, Boogaard & Driessen, 2018, p.8). Bij een succesvolle uitdaging nemen burgers het bestaande budget en de taak (gedeeltelijk) over van een gemeente of provincie. Het uitdaagrecht krijgt steeds meer handen en voeten in Nederland. In de meest recente inventarisatie van het Ministerie van Binnenlandse Zaken blijkt dat meer dan de helft van de 355 Nederlandse gemeenten met het uitdaagrecht werken of de ambitie hebben dit te gaan doen (Op ’t Hoog, 2020, p.45). De verwachting is dat de roep om dit participatie-instrument de aankomende periode alleen maar toeneemt (De Kok & Van Ommeren, 2019, p.395).

Het uitdaagrecht past in de inmiddels vertrouwde termen als doe-democratie, participatiemaatschappij en netwerksamenleving. De rapporten van de Raad voor het openbaar bestuur (2012), de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (2012) en de Nationale ombudsman (2018) plaatsen het toenemende belang voor het ondersteunen van burgerinitiatieven tegen de achtergrond van twee belangrijke ontwikkelingen (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2013, pp.14-15). De eerste ontwikkeling is de transitie van de verzorgingsstaat naar een participatiestaat (Huygen, Van Marissing & Boutellier, 2013, p.5). Steeds meer publieke taken komen bij de samenleving terecht die eerder door de overheid werden uitgevoerd (Huygen, Van Marissing & Boutellier, 2013, p.5). Daar komt bij dat burgers steeds meer zelf willen, maar zeker ook meer zelf moeten door de vele bezuinigingen en het streven naar een compacte overheid (Van Dam, Salverda & During, 2011, p.16; Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2013, pp.14-15; Blonk & Van den Bosch, 2018, p.1). De tweede ontwikkeling is dat burgers zich meer en meer organiseren in netwerken, waardoor er een nieuwe rolverdeling ontstaat tussen de overheid, burgers, de markt en maatschappelijke organisaties (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2013, pp.14-15;

Huygen, Van Marissing & Boutellier, 2013, pp.5-6). Deze fragmentatie van de samenleving leidt tot de wens om het vertrouwen tussen burgers onderling en tussen burgers en de overheid te vergroten (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2013, pp.14-15; Blonk & Van den Bosch, 2018, p.1). Door deze ontwikkelingen is zowel aan de kant van de overheid als aan de kant van de burgers de roep groot om burgers die zelf publieke taken oppakken (Huygen, Van Marissing & Boutellier, 2012, p.5).

Veel gemeenten zijn daarom op zoek naar mogelijkheden hoe zij burgerinitiatieven in het kader van het uitdaagrecht van onderop kunnen ondersteunen (Den Ouden, Boogaard & Driessen, 2019, p.10). De initiatieven moeten niet worden overgenomen door de gemeenten en niet in de bestaande procedures of regels worden gepropt, maar op een flexibele manier worden ondersteund (Den Ouden, Boogaard & Driessen, 2019, p.10). In de praktijk zijn er echter nog een hoop knelpunten die het realiseren van deze burgerinitiatieven lastig maken voor gemeenten en initiatiefnemers. Deze initiatieven lopen net als andere soorten burgerinitiatieven vaak aan tegen regelgeving, bureaucratische processen, financiële belemmeringen en onvoldoende toerusting, voordat zij eventueel tot bloei kunnen komen (Van den Bosch & Blonk, 2018, p.38; Verhoef et al., 2018, p.6). Een knelpunt dat veel terug lijkt te komen voor burgerinitiatieven is het ontbreken van de juiste overheidsprofessional met de juiste mentaliteit en inzet: 'treft een initiatiefnemende burger een ambtenaar die de taal van de bewoners spreekt én de weg in het gemeentehuis weet, dan heeft dat initiatief significant meer kans van slagen dan wanneer dat niet het geval is' (Den Ouden, Boogaard & Driessen, 2019, p.7).

Het ondersteunen van burgerinitiatieven die meer en meer het domein van de overheid betreden is dus een lastige opgave waar veel gemeenten mee worstelen. Gemeenten vragen zich af hoever hun dienstverlening aan burgerinitiatieven moet strekken (Verhoef et al., 2018, p.21). Het uitblijven van steun kan volgens gemeenten tot gevolg hebben dat het burgerinitiatief tot een einde komt (Verhoef et al., 2018, p.21). De gemeenten hebben echter maar beperkte tijd en middelen beschikbaar voor burgerinitiatieven, waardoor niet altijd de gewenste inzet van personeel en middelen gerealiseerd kan worden. Gemeenten moeten daarom de afweging maken of en hoe intensief een initiatief ondersteund zal worden (Verhoef et al., 2018, p.21). Daar komt bij dat lang niet altijd duidelijk is in hoeverre de ondersteuning door (lokale) overheden ook daadwerkelijk bijdraagt aan het succes van een initiatief (Denters et al., 2013b, p.32). Voor het effectief ondersteunen van burgerinitiatieven is het daarom belangrijk om te bepalen wanneer en welke vorm van ondersteuning nodig is (Denters et al., 2013b, p.32). Hoewel ondersteuning vaak nog wordt opgevat als het helpen van deelnemers aan burgerinitiatieven door hen te voorzien van een verondersteld gebrek aan middelen, lijkt effectieve ondersteuning van burgerinitiatieven juist vooral te gaan over het veranderen van de institutionele structuur en de politiek-administratieve cultuur van een gemeente (Denters, 2016, pp.246-247).

1.2: Probleemstelling: doel- en vraagstelling

Gemeenten beogen met beleid om burgerinitiatieven meer van onderop te ondersteunen (Oude Vrielink & Verhoeven, 2011, p.378). Voor succesvoller beleid voor het ondersteunen van burgerinitiatieven, moeten gemeenten de leefwereld van de initiatiefnemer meer als uitgangspunt nemen bij het opstellen van het beleid (Huygen, Van Marissing & Boutellier, 2013, p.23). Dit blijkt echter makkelijker gezegd dan gedaan, omdat gemeenten nog onvoldoende lijken te begrijpen hoe de initiatiefnemers de gemeentelijke ondersteuning momenteel ervaren. De doelstelling van dit onderzoek luidt daarom als volgt:

Het inzichtelijk maken van hoe gemeenten burgerinitiatieven in het kader van het uitdaagrecht ondersteunen en aan welke ondersteuning initiatiefnemers behoefte hebben bij het realiseren van hun initiatief.

De doelstelling van dit onderzoek vertaalt zich in de volgende hoofdvraag:

Wat in de gemeentelijke ondersteuning van uitdaagrecht-initiatieven draagt volgens de initiatiefnemers bij aan het realiseren van het initiatief?

Om deze hoofdvraag te kunnen beantwoorden zijn drie theoretische deelvragen geformuleerd. De theoretische vragen zullen in het theoretisch kader worden beantwoord aan de hand van de bestudeerde literatuur.

Theoretische deelvragen:

1. *Wat is een burgerinitiatief?*
2. *Wanneer valt een burgerinitiatief in het kader van het uitdaagrecht?*
3. *Wat is het ondersteunen van burgerinitiatieven?*

Om de hoofdvraag te kunnen beantwoorden is het belangrijk dat eerst duidelijk wordt beschreven wat een burgerinitiatief is en wanneer een burgerinitiatief binnen de kaders van het uitdaagrecht valt. Vervolgens wordt het concept *ondersteunen* ontleed, om zo een lens te ontwikkelen waarmee het ondersteunen van burgerinitiatieven in het kader van het uitdaagrecht kan worden bestudeerd. Aan de hand van de geformuleerde elementen bij de eerste twee theoretische deelvragen zijn cases geselecteerd en aan de hand van de derde theoretische deelvraag is een topiclijst opgesteld voor semigestructureerde interviews met initiatiefnemers en overheidsprofessionals.

1.3: Wetenschappelijke relevantie

Er is in wetenschappelijke literatuur al veel aandacht voor burgerinitiatieven (bijv. Hurenkamp et al., 2006; Van de Wijdeven et al., 2010; Oude Vrielink & Van de Wijdeven, 2011; Van de Wijdeven, 2012; Van Dam, Duineveld & During, 2015; Igalla, Edelenbos & Van Meerkerk, 2019). De focus binnen de literatuur over burgerinitiatieven ligt voornamelijk op de systeemwereld van de (lokale) overheid. In de onderzoeken naar *coproduction*, *selforganisation*, *self-governance* en *community governance* is er aandacht voor de verschillende *governance*-structuren die worden waargenomen bij de samenwerking tussen burgerinitiatieven en (lokale) overheden (bijv. Hendriks & Tops, 2005; Huygen, Van Marissing & Boutellier, 2012; Nederhand, Bekkers & Voorberg, 2016). Verder is er oog voor de condities waaraan voldaan moet zijn om burgerinitiatieven te laten slagen (bijv. Van Meerkerk & Edelenbos, 2016; Nederhand et al., 2016; Van Buuren et al., verwacht). De afgelopen jaren is in diverse publicaties ook aandacht gevraagd voor een aantal uitgangspunten waarmee burgerinitiatieven ondersteund kunnen worden (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2010; Huygen, Van Marissing & Boutellier, 2013; ProDemos, 2017), maar deze uitgangspunten worden nog onvoldoende gehanteerd (Verhoef et al., 2018, p.29). Burgerinitiatieven lopen in de praktijk nog steeds tegen een breed scala van knelpunten aan (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2010; Denters, Tonkens & Verhoeven, 2013a; Movisie, 2016; Verhoef et al., 2018; Den Ouden, Boogaard & Driessen, 2019). Tot slot is er al een beeld van waar gemeentelijke ondersteuning zich op kan richten (bijv. Bakker et al., 2012; Denters et al., 2013b) en welke ondersteuningsrollen overheidsprofessionals kunnen aannemen (Oude Vrielink & Van de Wijdeven, 2011; Denters et al., 2013a).

Het merendeel van de huidige literatuur over burgerinitiatieven lijkt zich hiermee te focussen op de ervaringen van de overheid. Er lijkt veel minder oog te zijn voor de belevingswereld van de initiatiefnemers als het gaat om gemeentelijke ondersteuning van burgerinitiatieven. Wanneer overheidsprofessionals enkel kijken naar burgers vanuit hun eigen systeemwereld kan dat een hoge drempel opwerpen voor succesvolle samenwerking (Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid, 2012, p.108). Het is daarom belangrijk om de leefwereld van de initiatiefnemers meer inzichtelijk te maken en te begrijpen hoe initiatiefnemers de ondersteuning van (lokale) overheden ervaren. Er is bijvoorbeeld nog weinig aandacht voor de vraag of het burgerinitiatieven lukt om tot goede samenwerking te komen met gemeenten en andere maatschappelijke organisaties (Van Buuren, 2017, p.13; Blonk & Van den Bosch, 2018, p.1). Verder is het de vraag hoe de ondersteuning van

burgerinitiatieven er volgens de initiatiefnemers uit moet zien (Oude Vrienlink & Van de Wijdeven, 2011; Denters et al., 2013b; Denters, 2016; Den Ouden, Boogaard & Driessen, 2019) en hoe verschillende soorten gemeentelijke steun volgens initiatiefnemers de uitkomsten van burgerinitiatieven beïnvloeden (Igalla, Edelenbos & Van Meerkerk, 2019, p. 1887)? Dit onderzoek zal proberen om een bijdrage te leveren aan het beantwoorden van deze vragen door te beschrijven hoe de initiatiefnemers bepaalde ondersteuning ervaren en hoe initiatiefnemers denken dat bepaalde ondersteuning bijdraagt aan het realiseren van hun burgerinitiatieven.

1.4: Maatschappelijke relevantie

In de moderne samenleving krijgen burgerinitiatieven steeds meer de ruimte om (mede-) verantwoordelijkheid te dragen voor het uitvoeren publieke taken (Den Ouden, Boogaard & Driessen, 2019, p.10). Deze burgerinitiatieven kunnen bijdragen aan de kwaliteit en efficiëntie van het oplossen van sociaal-maatschappelijke problemen, kunnen een rol kunnen spelen in het oppikken van signalen uit de samenleving en kunnen helpen bij het overbruggen van de kloof tussen de overheid en burger (Lichterman, 2005; Tonkens, 2008; Tonkens & Verhoeven, 2011; Van Haaren, 2013; De Haan & Haartsen, 2015). Het is voor gemeenten daarom van belang om te begrijpen wat bewoners nodig hebben om zichzelf te organiseren (Huygen, Van Marissing & Boutellier, 2012). Gemeenten zijn daarom bijvoorbeeld op zoek naar praktische handelingsmogelijkheden om burgerinitiatieven die gebruik maken van het uitdaagrecht makkelijker tot bloei te laten komen (Den Ouden, Boogaard & Driessen, 2019, p.39). Het invoeren van uitdaagrecht moet het makkelijker maken voor initiatiefnemers om hun kennis, (sociaal-) kapitaal en draagvlak in de samenleving in te zetten voor de publieke zaak (Den Ouden, Boogaard & Driessen, 2019, p.10).

Wat het beleidsdoel echter ook is van een (lokale) overheid, de urgentie om ervoor te zorgen dat burgers zichzelf beter kunnen organiseren is groot (Huygen, Van Marissing & Boutellier, 2012, p.5). De maatschappij is er bij gebaat dat burgerinitiatieven goed worden ondersteund door de (lokale) overheid. Gemeenten vragen zich daarom af wat zij kunnen doen om burgerinitiatieven (beter) te ondersteunen (Van Dam, Salverda & During, 2011, p.16). Beleidsmakers stellen in het contact met burgers nu nog vaak hun eigen processen centraal en houden te veel vast aan formele procedures en organisatievormen (Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid, 2012, p.109). Voor succesvoller ondersteuningsbeleid moeten gemeenten echter de leefwereld van de initiatiefnemer meer als uitgangspunt nemen (Huygen, Van Marissing & Boutellier, 2013, p.23). Dit onderzoek zal proberen om het makkelijker te maken voor gemeenten om deze leefwereld van de initiatiefnemers centraal te stellen door inzichtelijk te maken waar initiatiefnemers behoefte aan hebben in de gemeentelijke ondersteuning. Op deze een manier moet een mismatch tussen aanbod en vraag van ondersteuning voorkomen worden bij burgers die de gemeente uitdagen om een publieke taak over te nemen.

1.5: Leeswijzer

In dit hoofdstuk is het onderzoek ingeleid door de aanleiding voor het onderzoek te beschrijven, de probleemstelling te presenteren en de relevantie van het onderzoek te benoemen. In hoofdstuk 2 worden de drie theoretische deelvragen beantwoord om zo tot een lens te komen voor het bestuderen van gemeentelijke ondersteuning aan burgerinitiatieven. In hoofdstuk 3 worden vervolgens de gekozen onderzoeksmethoden en -technieken verantwoord. Daarna worden in hoofdstuk 4 de bevindingen van dit onderzoeksrapport gepresenteerd per categorie van de operationalisatie van het ondersteunen van burgerinitiatieven. Tot slot worden in hoofdstuk 5 de belangrijkste conclusies beschreven, de implicaties voor de literatuur besproken en de aanbevelingen gedaan voor vervolgonderzoek en de praktijk.

Hoofdstuk 2: Theoretisch kader

Dit hoofdstuk geeft antwoord op de drie geformuleerde theoretische deelvragen. Dit hoofdstuk gaat in paragraaf 2.1 eerst in op de vraag wat in dit onderzoek wordt verstaan onder een burgerinitiatief. Het is belangrijk om een definitie te kiezen, omdat hierover geen consensus bestaat in de wetenschappelijke literatuur of bij overheidsinstanties en burgers. Vervolgens worden er in paragraaf 2.2 van dit hoofdstuk een drietal kaders geformuleerd voor wanneer een burgerinitiatief onder het uitdaagrecht valt. Veel gemeenten hebben wel initiatieven waarbij burgers gemeentelijke taken overnemen, maar noemen het geen uitdaagrecht of weten niet dat zij uitdaagrecht-initiatieven hebben lopen. Om duidelijkheid te scheppen over welke initiatieven dit onderzoek gaat worden er daarom kaders opgesteld. Het doel van dit hoofdstuk is om aan de hand van paragraaf 2.3 een lens te ontwikkelen om het ondersteunen van burgerinitiatieven te kunnen bestuderen. Het hoofdstuk wordt daarom afgesloten in paragraaf 2.4 met een operationalisatie van het ondersteunen van burgerinitiatieven, na een korte reflectie op het theoretische kader.

2.1: Wat is een burgerinitiatief?

2.1.1: Drie generaties van burgerinitiatieven

Burgerinitiatieven of bewonersinitiatieven zijn geen nieuw fenomeen en worden ook wel particulier initiatief of zelfbestuur genoemd (De Haan, 1993; Kennedy, 2009). In de literatuur over de burgermaatschappij is al veel geschreven over burgerinitiatieven als een zaak van en voor burgers onderling binnen het publieke domein (Putnam, 1993, 2000; Skocpol & Fiorina, 1999). Burgerinitiatief als begrip roept dan twee associaties op (Oude Vrielink & Verhoeven, 2011, p.378). De eerste associatie is dat burgers met hun initiatieven invloed proberen uit te oefenen in het publieke domein en dat zij accepteren dat andere burgers dat ook kunnen doen (Oude Vrielink & Verhoeven, 2011, p.378). De burger is dan: 'hij/zij die zowel regeert als geregeerd wordt door burgers' (Van Gunsteren, 1992, p.119). De tweede associatie gaat over de initiatieven zelf. Wanneer men het initiatief neemt, bedenkt of doet men iets waar anderen dat nog niet of niet voldoende doen (Oude Vrielink & Verhoeven, 2011, p.378). Het begrip burgerinitiatief verwijst dan naar burgers die zelf iets oppakken in het publieke domein dat zij van belang achten of het verwijst naar zaken in het publieke domein waarvan burgers verwachten dat andere burgers het voortouw nemen (Oude Vrielink & Verhoeven, 2011, p.378). De concepten burgerparticipatie en burgerinitiatieven zijn echter constant in ontwikkeling.

Wanneer er over burgerparticipatie wordt geschreven, wordt er vaak tussen drie generaties van burgerparticipatie onderscheid gemaakt (Van de Wijdeven, De Graaf & Hendriks, 2013, p.9). Deze generaties zijn voor het eerst onderscheiden door Lenos, Strum & Vis (2006). De generaties volgen elkaar niet op maar bestaan juist naast elkaar (zie tabel 1). Afdgedwongen inspraak door een steeds mondiger wordende burgerij in de jaren 70 wordt door Lenos et al. (2006) beschreven als de 1^e generatie van burgerparticipatie (Van de Wijdeven, De Graaf & Hendriks, 2013, p.9). In de jaren 90 krijgen burgers door middel van een meer interactieve manier van beleid maken er een mogelijkheid bij (Van Houwelingen, Boele & Dekker, 2014). Dit is de 2^e generatie van burgerparticipatie waarbij burgers in eerdere beleidsfasen al betrokken worden. De overheid bepaalt in deze 2^e generatie van burgerparticipatie nog wel bij welke onderwerpen burgers aan tafel mogen schuiven (Van de Wijdeven, De Graaf & Hendriks, 2013, p.9). Aan het begin van deze eeuw neemt de aandacht voor de 3^e generatie burgerparticipatie toe. In deze generatie van burgerparticipatie initieert de burgermaatschappij en participeert de overheid (Heijden, Mark, Meiresonne, & Zuylen, 2007). Dit wil zeggen dat de burgers bepalen waar zij zich voor willen in zetten in het publieke domein (Van de Wijdeven, De Graaf & Hendriks, 2013, p.9). Bij de 3^e generatie van burgerparticipatie past de opkomst van burgerinitiatieven die zelfstandig diensten of goederen ten behoeve van publieke doelen vormgeven en implementeren (Igalla & Meerkerk, 2015, p.3).

Tabel 1: Drie generaties burgerparticipatie

	Vorm van burgerparticipatie	Periode
1 ^e generatie burgerparticipatie	<i>Inspraak</i> Door mondige burgers afgedwongen mogelijkheid te reageren op beleid gemaakt door de overheid.	Jaren 70 tot heden
2 ^e generatie burgerparticipatie	<i>Interactieve beleidsvorming en coproductie</i> Burgers krijgen in vroege fase gelegenheid het beleid mede vorm te geven.	Begin jaren 90 tot heden
3 ^e generatie burgerparticipatie	<i>Eigen verantwoordelijkheid en faciliterende overheid</i> Burgers nemen zelf het heft in handen (zelforganisatie). Hun aanpak is er een van onderop: ze hebben een idee en voeren dit zelf uit.	Begin van 21 ^e eeuw tot heden

Bron: Lenos et al., 2006.

In de 3^e generatie van burgerparticipatie nemen burgers zelf het heft in handen, waardoor (lokale) overheden op een andere manier moeten werken (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2013, pp.9-10). De inspanningen van deze burgerinitiatieven bevinden zich vooral in de geïnstitutionaliseerde omgeving van het publieke domein waardoor deze burgerinitiatieven te maken krijgen en zich verbinden met gemeenten en andere instellingen (Bakker, Denters, Oude Vrielink & Klok, 2012; Edelenbos & Van Meerkerk, 2016; Healey, 2015). Die rolverandering van de overheid past in de paradigmaverschuiving van *government* naar (networked) *governance* (Rhodes, 1996, p.652; Raad voor het openbaar bestuur, 2012, p.65). Veel burgerinitiatieven nemen een publieke taak echter niet helemaal over, maar werken samen met de gemeente in een vergaande vorm van coproductie (Van de Maat & Veldhuysen, 2011, p.37). Een pure variant van zelforganisatie binnen de 3e generatie burgerparticipatie komt in de praktijk dan ook amper voor (Van de Maat & Veldhuysen, 2011, p.37).

Burgerinitiatieven in het kader van het uitdaagrecht kunnen gezien worden als burgerinitiatieven die zelfstandig diensten of goederen ten behoeve van publieke doelen vormgeven en/ of uitvoeren, waardoor deze initiatieven in theorie onder de 3^e generatie van burgerparticipatie vallen. Deze zelforganiserende burgerinitiatieven zijn meestal een reactie op een gevoelde behoefte om in het publieke domein zelf iets op te pakken (Bang, 2009). Wanneer er bepaalde gebreken gevoeld worden in de dienstverlening van de overheid of markt is dit voor deze initiatieven een reden om zelf iets op te pakken (Igalla & Meerkerk, 2015, p.3). Voorbeelden van dit soort initiatieven zijn de energiecoöperaties waarin burgers zelf duurzame energie willen opwekken voor hun wijk of zorgcoöperaties waarin burgers zelf zorg op maat willen aanbieden (Igalla & Meerkerk, 2015, p.3). Het kan echter ook gaan om kleinschalige initiatieven die gericht zijn op het onderhouden van en invulling geven aan een stuk groen in de wijk (Igalla & Meerkerk, 2015, p.3). In bijna alle gevallen zijn het burgers die zich inzetten voor een maatschappelijk doel of een publiek belang door zelf iets op te pakken binnen het publieke domein (Oude Vrielink & Verhoeven, 2011, p.378). Daarnaast handelen deze burgerinitiatieven meestal vanuit een sociale en lokale doelstelling (Oude Vrielink & Verhoeven, 2011; Van Houwelingen et al., 2014; Bokhorst et al., 2015; Igalla & Meerkerk, 2015).

2.1.2: Het definiëren van een burgerinitiatief

Doordat de variëteit van burgerinitiatieven zo groot is, is het lastig om het begrip te vangen in één definitie. Er bestaat dan ook geen algemeen gedragen definitie van het begrip burgerinitiatief (Blonk & Van den Bosch, 2018, p.2). Wel is het mogelijk om de verschillende definities (Hurenkamp, Tonkens & Duyvendak 2006; Oude Vrielink & Van de Wijdeven 2008; Tonkens & Kroese, 2009; Van de Wijdeven, Hendriks & Oude Vrielink, 2010; Verhoeven 2010; Van de Maat & Veldhuysen, 2011; Tonkens & Verhoeven, 2011) te vergelijken en daar elementen uit te halen om te bepalen wat een burgerinitiatief grofweg is. De vergeleken definities stellen dat burgerinitiatieven vrijwillig en onverplicht beginnen, dat zij plaatsvinden in het publieke domein, dat de initiatiefnemers (deels) eigenaar zijn van het initiatief en dat zij zich meestal richten op één van de volgende drie doelen: het vergroten van de leefbaarheid, het bevorderen van de sociale samenhang of zorg voor elkaar én beleidsbeïnvloeding (Blonk & Van den Bosch, 2018, p.2). Omdat dit onderzoek zich richt op burgerinitiatieven die een publieke taak overnemen van een gemeente worden burgerinitiatieven daarom gezien als: een vorm van zelforganisatie waarbij burgers spontaan energie en middelen mobiliseren om een specifieke set van publieke vraagstukken of gemeenschappelijke behoeftes na te streven en (gedeeltelijk) zeggenschap hebben over de doelen, middelen en de daadwerkelijke uitvoering van hun activiteiten (Igalla, Edelenbos & Van Meerkerk, 2019, p.1176).

2.1.3: Deelconclusie

Hedendaagse burgerinitiatieven zijn grofweg in te delen in drie generaties. De drie generaties bestaan naast elkaar waardoor burgerinitiatieven erg divers zijn. Het kan gaan om het aanbieden van een gebiedsplan aan de gemeente door burgers of het kan gaan om burgers die bepaalde onderwerpen op de politieke agenda proberen te zetten. Burgerinitiatieven in het kader van het uitdaagrecht nemen een publieke taak en (een gedeelte van) het bijbehorende budget over van een gemeente. In dit onderzoek worden, na het vergelijken van verschillende definities, burgerinitiatieven gedefinieerd als: een vorm van zelforganisatie waarbij burgers energie en middelen mobiliseren om een specifieke set van publieke vraagstukken of gemeenschappelijke behoeftes na te streven en (gedeeltelijk) zeggenschap hebben over de doelen, middelen en de daadwerkelijke uitvoering van hun activiteiten.

2.2: Wat zijn de kaders van het uitdaagrecht?

2.2.1: Burgerinitiatieven in het kader van het uitdaagrecht

Het *Right to Challenge*, of uitdaagrecht in het Nederlands, valt theoretisch gezien onder de 3e generatie van burgerparticipatie. Het uitdaagrecht is afkomstig uit het Verenigd Koninkrijk, waar het naast het *Right to Bid*, *Right to Build* en *Right to Reclaim Land* onderdeel uitmaakt van de *Community Rights* (Den Ouden, Boogaard & Driessen, 2019, p.11). De *Community Rights* zijn in het Verenigd Koninkrijk vooral ontstaan als reactie op de bezuinigingen naar aanleiding van de economische crisis van 2008 en de privatiseringsgolf die daarmee gepaard ging (Den Ouden, Boogaard & Driessen, 2019, p.11). De nadruk op het verplaatsen van publieke taken naar de burgermaatschappij heeft zich in het Verenigd Koninkrijk onder andere vertaald in de *Localism Act 2011* waar deze *Community Rights* in zijn opgenomen (Den Ouden, Boogaard & Driessen, 2019, p.11). Het uitdaagrecht is in Nederland in 2014 per amendement vastgelegd in artikel 2.6.7. van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) en in artikel 6 van de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen (Den Ouden, Boogaard & Driessen, 2019, p.11). Een vorm van het uitdaagrecht bestond echter al in het Bouwbesluit 2012, maar onder een andere naam (De Kok & Van Ommeren, 2019, p.393).

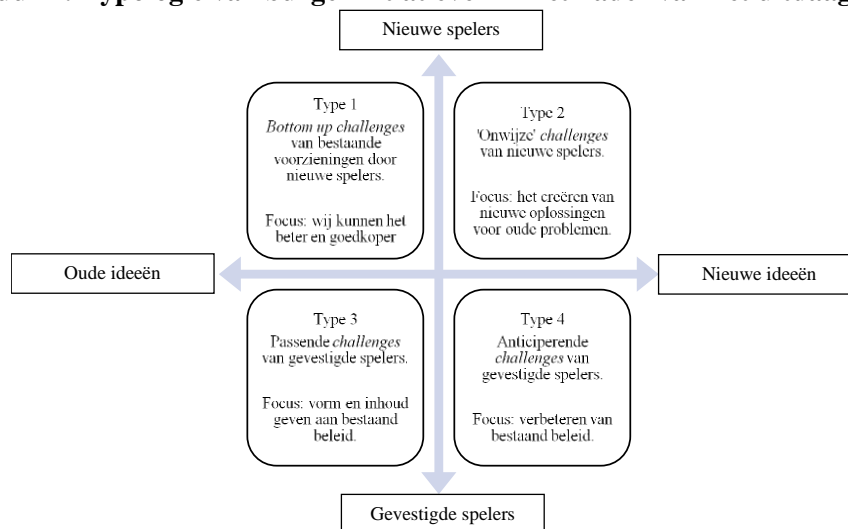
Het uitdaagrecht geeft burgers die denken dat een publieke taak beter uitgevoerd kan worden en de capaciteit hebben om dit te doen, de mogelijkheid om deze taak over te nemen van de (lokale) overheid (Landelijk Samenwerkingsverband Actieve bewoners, 2019, p.1). Het is een instrument voor initiatiefnemers om een (lokale) overheid te vragen een taak niet langer zelf te verzorgen maar door burgers te laten uitvoeren (Van

Buuren, 2019, p.1). Burgers kunnen de overheid uitdagen door een plan te presenteren waarin staat hoe zij een bepaalde publieke taak beter zouden uitvoeren dan de overheid dat nu doet (Den Ouden, Boogaard & Driessen, 2019, p.11). Wanneer een uitdaging succesvol is dan nemen de burgers de taak en het bijbehorende budget (of een deel daarvan) over van de (lokale) overheid (Den Ouden, Boogaard & Driessen, 2019, p.11). Het uitdaagrecht verschilt daarmee van maatschappelijk aanbesteden, omdat bij maatschappelijk aanbesteden het initiatief bij de (lokale) overheid ligt (Open Overheid, z.d.). In de praktijk is het onderscheid tussen het uitdaagrecht en maatschappelijk aanbesteden niet altijd even duidelijk, omdat het in de praktijk vaak de ambtenaren zijn die voorstellen om een initiatief te zien in het kader van het uitdaagrecht om de financiering rond te kunnen krijgen.

2.2.2: Verschillen tussen burgerinitiatieven in het kader van het uitdaagrecht

De burgerinitiatieven in het kader van het uitdaagrecht worden gekenmerkt door het raken van meerdere publieke taken zoals die door een (lokale) overheid zijn afgebakend (Van Buuren, 2019, p.2). Er bestaan echter grote verschillen tussen de burgerinitiatieven in het kader van het uitdaagrecht. Niet alleen het domein waarin de initiatieven actief zijn kan verschillen, maar ook bijvoorbeeld de aard van de initiatiefnemers en de mate van het overnemen van een bestaande publieke taak. Het ondersteunen van deze burgerinitiatieven vraagt daarom om het leveren van maatwerk door een gemeente (Van Buuren, 2019, p.2). Burgerinitiatieven in het kader van het uitdaagrecht richten zich volgens Open Overheid (z.d.) op bestaande publieke taken of voorzieningen. Hierdoor verschillende deze burgerinitiatieven van andere 3^e generatie burgerinitiatieven omdat die juist vaak aanvullingen zijn op de bestaande publieke taken of beginnen met taken uitvoeren die de gemeente door bezuinigen niet langer uitvoert. De gemeente Rotterdam (2015) heeft op basis van proef-*challenges* en een reflectie daarop, vier verschillende typen geformuleerd van burgerinitiatieven in het kader van het uitdaagrecht (Figuur 1). Volgens deze typering kunnen dit soort burgerinitiatieven juist ook gaan over het aanvullen van bestaande publieke taken:

Figuur 1: Typologie van burgerinitiatieven in het kader van het uitdaagrecht

Bron: Gemeente Rotterdam, 2015, p.34

Type 1 en type 2 betreffen initiatieven die worden gestart door nieuwe actoren (Gemeente Rotterdam, 2015, p.35). Hierbij kan het gaan om 'bottom up challenges' waar nieuwe actoren bestaande voorzieningen willen realiseren op een andere en/of goedkopere manier (Gemeente Rotterdam, 2015, p.35). Het kan ook gaan om 'onwijze challenges' waar nieuwe actoren bestaande voorzieningen loslaten en met een hele nieuwe oplossing komen om een publiek doel te realiseren (Gemeente Rotterdam, 2015, p. 35). De Gemeente Rotterdam noemt deze challenges onwijs omdat het gaat om interventies die zichzelf nog niet hebben bewezen. Type 3 en 4

betreffen *challenges* die worden gestart door bekende actoren van de gemeente. Wanneer zij bestaand beleid vorm en inhoud geven is er sprake van een ‘passende *challenge*’, maar wanneer zij bestaand beleid willen aanpassen worden zij ‘anticiperende *challenges*’ genoemd (Gemeente Rotterdam, 2015, p. 35). Deze typologie van de burgerinitiatieven in het kader van het uitdaagrecht laat vooral zien dat er geen eenduidige definitie bestaat om aan te geven wanneer burgerinitiatieven wel of niet in het kader van het uitdaagrecht vallen. Ook zal per gemeente verschillen of een initiatief wordt verwelkomd of niet. Dit hangt af van de ruimte die overheden burgerinitiatieven willen bieden (Van Buuren, 2018, p. 19). In andere woorden, elke gemeente stelt andere kaders aan het uitdaagrecht. Voor dit onderzoek is het daarom belangrijk om een paar algemene kaders te formuleren van het uitdaagrecht.

2.2.3: Kaders van het uitdaagrecht

De gemeentelijke taken waarop het uitdaagrecht betrekking heeft bepalen gemeente zelf door het opstellen van verordeningen (Kwast, 2019, p.430). De afwisselende invulling vloeit voort uit een ontbrekende algemene regeling voor het uitdaagrecht in Nederland (Den Ouden, Boogaard & Driessen, 2019, p.11). Waar bij de ene gemeente een initiatief mooi in een beschreven kader van het uitdaagrecht valt, wordt het uitdaagrecht bij een soortgelijk initiatief in een andere gemeente niet eens genoemd. Door het vergelijken van een aantal definities kunnen een aantal terugkerende kaders worden geformuleerd om te bepalen wanneer een initiatief valt onder het uitdaagrecht. In het regeerakkoord ‘Vertrouwen in de Toekomst’ staat de volgende definitie van het uitdaagrecht:

Het kabinet biedt ruimte aan initiatieven van burgers en verenigingen in de samenleving. In overleg met gemeenten willen wij daarom via een Right to Challenge-regeling burgers en lokale verenigingen de mogelijkheid geven om een alternatief voorstel in te dienen voor de uitvoering van collectieve voorzieningen in hun directe omgeving. Daarbij gaat het om zaken als het onderhoud van een park, het beheer van sportvelden of andere maatschappelijke voorzieningen (Rijksoverheid, 2017, p.7).

In de definitie van de Rijksoverheid wordt het indienen van een alternatief voorstel en de collectieve voorzieningen in de directe omgeving benadrukt. Op de website van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten staat een definitie met meer nadruk op wanneer men van deze aanpak gebruik kan maken:

Het Right to Challenge (RtC) staat voor: het Recht om Uit te dagen. De kern van de aanpak is dat een groep (georganiseerde) bewoners taken van gemeenten kunnen overnemen als zij denken dat het anders, beter, slimmer en/of goedkoper kan. De relatie tussen overheid en bewoners verandert zo in een opdrachtgever-opdrachtnemer relatie (Vereniging van Nederlandse Gemeenten, 2021).

Ook het Landelijk Samenwerkingsverband Actieve bewoners geeft net weer een andere definitie aan het uitdaagrecht, waarbij ook naar voren komt dat de initiatiefnemers de middelen voor de taak krijgen die zij overnemen:

Het Right to Challenge gaat over het recht van bewoners om publieke taken over te nemen van hun gemeente. Het zijn taken die zij beter of goedkoper kunnen uitvoeren dan de gemeente, of taken die voordelen opleveren voor de buurt als zij die zelf uitvoeren. Met het Right to Challenge verschuiven initiatieven van overheid naar burgers. Bewoners krijgen hiervoor de middelen en verantwoordelijkheid (Landelijk Samenwerkingsverband Actieve bewoners, 2021).

Op basis van deze definities en de literatuur over zelforganiserende burgerinitiatieven en het uitdaagrecht moeten initiatieven die in het kader van het uitdaagrecht vallen aan de volgende voorwaarden voldoen:

1. Het initiatief is geïnitieerd door burgers en niet door gemeenten.
2. Een gemeentelijke voorziening of taak is geheel of gedeeltelijk overgenomen door burgers.
3. De initiatiefnemers krijgen of beheren het bijbehorende budget of een deel daarvan voor de gemeentelijke taak die zij overnemen.

2.2.4: Deelconclusie

Het uitdaagrecht is in Nederland in 2014 per amendement vastgelegd in artikel 2.6.7. van de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) en in artikel 6 van de Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen. Het uitdaagrecht geeft burgers die denken dat een publieke taak beter uitgevoerd kan worden en de capaciteit hebben om dit te doen, de mogelijkheid om deze taak over te nemen van de (lokale) overheid. Er is (nog) geen algemene uitdaagrecht-regeling in Nederland, waardoor gemeenten zelf een invulling geven aan dit instrument. Op basis van verschillende definities van het uitdaagrecht zijn daarom de volgende voorwaarden geformuleerd om aan te geven wanneer een burgerinitiatief onder het kader van het uitdaagrecht valt:

1. Het initiatief is geïnitieerd door burgers en niet door gemeenten.
2. Een gemeentelijke voorziening of taak is geheel of gedeeltelijk overgenomen door burgers.
3. De initiatiefnemers krijgen of beheren het bijbehorende budget of een deel daarvan voor de gemeentelijke taak die zij overnemen.

2.3: Wat is het ondersteunen van burgerinitiatieven?

Het is lastig om een eenduidig antwoord te geven op de vraag wat het ondersteunen van burgerinitiatieven inhoudt. In beleidsjargon wordt vaak gesproken van stimuleren of faciliteren, echter blijven deze termen vaak betrekkelijk vaag (Verhoeven, 2010, p.241). De term ondersteuning geeft dan weinig richting over wat professioneel handelen hier is (Tonkens & Verhoeven, 2011, p.91). Gaandeweg hebben overheidsprofessionals zelf invulling proberen te geven aan wat het ondersteunen van burgerinitiatieven behelst. Volgens Tonkens & Verhoeven (2011) noemen overheidsprofessionals vaak drie ondersteuningstaken bij het ondersteunen van initiatieven: het leggen van verbindingen met andere bewoners of afdelingen binnen de gemeentelijke organisatie, het helpen bij bureaucratische eisen en verantwoording én het in staat stellen van bewoners om het initiatief te nemen (p.92).

Ook vanuit de ambtelijke organisatie is door Denters et al. (2013b) gekeken naar hoe ondersteuning aan burgerinitiatieven is vormgegeven. Vrijwel alle gemeenten die deelgenomen hebben aan dat onderzoek geven aan: dat zij financiële en materiele ondersteuning geven aan burgerinitiatieven, dat hun overheidsprofessionals de initiatiefnemers adviezen en informatie geven, dat meerdere van hun overheidsprofessionals de ondersteuning van burgerinitiatieven in hun takenpakket hebben en dat hun interne procedures, werkwijzen en beleidsregels aangepast worden om ruimte te creëren voor burgerinitiatieven (Denters et al., 2013b, p.31). In lijn met deze onderzoeken lijkt het ondersteunen van burgerinitiatieven vooral bestudeerd te worden vanuit het perspectief van de ambtelijke organisatie en overheidsprofessionals. Wat het ondersteunen van burgerinitiatieven behelst volgens de initiatiefnemers lijkt minder aan de orde te komen. Om het concept ondersteunen verder uit te diepen en te kunnen operationaliseren zijn andere invullingen van ondersteuning gevonden in de *governance*-literatuur en de literatuur over ondersteuningsrollen van *welfare state professionals* en het ACTIE-instrument.

2.3.1: Ondersteuningsrollen voor overheidsprofessionals

Een ruime meerderheid van burgerinitiatieven lijkt in het algemeen ondersteuning te ontvangen van (overheids-)professionals (Denters et al., 2013b, p.20). Een verschuiving naar steeds meer zelforganiserende burgerinitiatieven lijkt de betrokkenheid van overheidsprofessionals niet te verminderen maar wel te veranderen (Bovaird, 2006; Edelenbos et al., 2017). Het ondersteunen van burgerinitiatieven gebeurde van oudsher vooral door opbouwwerkers. Opbouwwerkers kunnen gezien worden als *welfare state professionals*. *Welfare state professionals* verlenen hun professionaliteit vooral aan het feit dat ze welvaartsstaatregelingen symboliseren en beleid uitvoeren (Noordegraaf, 2015, p.126). Opbouwwerkers hebben als taak om mensen in staat te stellen een initiatief te starten en te ondersteunen bij het realiseren van deze burgerinitiatieven (Van de Maat & Veldhuysen, 2011, p.14). In de afgelopen decennia zijn overheden, bedrijven en maatschappelijke

organisaties meer en meer actief geworden in wijken. Er zijn veel verschillende soorten *welfare state professionals* bijgekomen die burgerinitiatieven ondersteunen zoals wijkambtenaren, participatiemakelaars, buurtregisseurs en buurtbeheerders. Hierdoor is de roep ontstaan om meer afstemming en samenwerking, waardoor het ondersteunen van burgerinitiatieven ook complexer is geworden (Van de Maat & Veldhuysen, 2011, p.14). Dit heeft gevolgen voor de gevraagde vaardigheden en kennis van de *welfare state professionals* die verantwoordelijk zijn voor het ondersteunen van burgerinitiatieven.

Het vraagt van deze *welfare state professionals* meer tactische- en strategische vaardigheden én inhoudelijke kennis op domeinen als wonen, veiligheid, duurzaamheid en wijk economie (Van de Maat & Veldhuysen, 2011, p.14). Gemeenten richten ook steeds vaker kleine teams in van *welfare state professionals* met relatief veel mandaat. Deze overheidsprofessionals krijgen daarmee meer verantwoordelijkheid en doorzettingsmacht, waardoor ook de rollen van *welfare state professionals* veranderen. Oude Vrielink & Van de Wijdeven (2011) hebben onderzocht welke rollen deze professionals kunnen vervullen in het contact met initiatiefnemers en het contact met instituties om burgerinitiatieven te ondersteunen. Op basis van dit onderzoek zijn Oude Vrielink & Van de Wijdeven gekomen tot een typologie van ondersteuningsrollen voor wijkambtenaren, participatiemakelaars, buurtregisseurs, opbouwwerkers, buurtbeheerders en soortgelijke overheidsprofessionals (tabel 2). In tabel 2 wordt onderscheid gemaakt tussen een instrumentele en persoonlijke benadering en tussen rollen van (overheids-)professionals binnen en buiten een burgerinitiatief (Van de Wijdeven, De Graaf & Hendriks, 2010, p.32).

Tabel 2: typologieën van ondersteuningsrollen

	Instrumentele benadering	Persoonlijke benadering
Rol in contact met initiatiefnemers	Burgerkracht aanvullen	Empoweren van initiatiefnemers
Rol in contact met de omgeving (instituties/wijk)	Institutioneel verbinden	Vitaliseren van de wijkgemeenschap

Bron: Oude Vrielink & Van de Wijdeven, 2011, p.444

De eerste ondersteuningsrol betreft het aanvullen van burgerkracht, dat omschreven kan worden als het zijn van een gids of tolk waar de overheidsprofessional het burgerinitiatief aanvult of bijstuurt zonder het burgerinitiatief over te nemen van de burgers (Oude Vrielink & Van de Wijdeven, 2011, p.444). De overheidsprofessional probeert hiermee het burgerinitiatief van de grond te krijgen door te interveniëren en de rol te vervullen van degene die het vlot trekt. De tweede ondersteuningsrol betreft het empoweren van de initiatiefnemers, waarbij de overheidsprofessional niet enkel aandacht besteedt aan het succesvolle verloop van het initiatief, maar ook aan de persoonlijke groei van de initiatiefnemers (Oude Vrielink & Van de Wijdeven, 2011, p.446). De overheidsprofessional verkent dan de capaciteiten en verwachtingen van de betrokken burgers, om deze vervolgens zoveel mogelijk tot hun recht te laten komen (Oude Vrielink & Van de Wijdeven, 2011, p.446). De derde ondersteuningsrol die overheidsprofessionals kan aannemen is het institutioneel verbinden. Dit heeft als doel om toegang te verschaffen tot relevante instanties, door naamsbekendheid te vergroten, actief contact te zoeken met andere instanties en bestaande praktijk ter discussie te stellen wanneer deze een knelpunt dreigen te vormen voor initiatieven (Oude Vrielink & Van de Wijdeven, 2011, p.447; Van de Wijdeven, De Graaf & Hendriks, 2010, p.32). Tot slot kan een overheidsprofessional proberen om de wijkgemeenschap te vitaliseren. Een overheidsprofessional geeft dan aandacht aan bestaande en succesvolle initiatieven én geeft ook persoonlijke aandacht aan bewoners die met een idee toenadering zoeken (Van de Wijdeven, De Graaf & Hendriks, 2010, p.33).

Het is belangrijk om aan te geven dat overheidsprofessionals altijd een mix van deze vier ondersteuningsrollen vervullen en deze mix bij elk initiatief weer anders zal zijn. Het doel van ondersteunen moet volgens Oude

Vrieling en Van de Wijdeven (2011) zijn om te voorkomen dat initiatiefnemers vastlopen in procedurele kaders en bureaucratische rompslomp. Dit moet niet alleen gebeuren door instrumentele ondersteuning te bieden, maar ook aandacht te schenken aan persoonlijke ondersteuning. Hiermee zorgen overheidsprofessionals ervoor dat initiatiefnemers intrinsiek gemotiveerd blijven (Oude Vrieling en Van de Wijdeven, 2011, pp.448-451; Raad voor het openbaar bestuur, 2012, p.63). Voor een burgerinitiatief is het namelijk essentieel dat:

een overheidsprofessional mensen met goede plannen en initiatieven niet negeert, niet van het kastje naar de muur stuurt, maar ook niet doodknuffelt, niet overneemt. Iemand die tussen twee werelden in zit, die een brug vormt tussen de leefwereld van de initiatiefnemer en de systeemwereld van de gemeentelijke bureaucratie en andere semioverheidsinstellingen (Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, 2010, p. 5).

Initiatiefnemers krijgen niet altijd te maken met een overheidsprofessional zoals wordt beschreven in het citaat hierboven. Er wordt soms slecht geluisterd, niet gereageerd of initiatiefnemers hebben het gevoel dat zij niet meegenomen worden in het maken van beslissingen (Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid, 2012, p.85). Initiatiefnemers ervaren dan te weinig begrip en empathie, waarbij de overheidsprofessionals de autonomie van burgerinitiatieven te weinig respecteren of het initiatief overnemen (Denters, 2016, p. 246). Ook worden overheidsprofessionals niet altijd als responsief ervaren, omdat zij niet snel genoeg of op een onprettige manier de initiatiefnemers van terugkoppeling voorzien (Lowndes, Pratchett & Stoker, 2006, p.289). Overheidsprofessionals spelen hiermee een belangrijk rol in de beleving van initiatiefnemers en de ondersteuning vanuit de gemeente, maar het blijft voor hen lastig om te bepalen welke ondersteuning initiatiefnemers nou precies nodig hebben.

2.3.2: Het ACTIE-instrument

Om overheidsprofessionals richting te bieden in het ondersteunen van burgerinitiatieven hebben Denters et al. (2013a) het ACTIE-instrument ontwikkeld. Het ACTIE-instrument moet duidelijk maken voor professionals wat voor soort ondersteuning door professionals een burgerinitiatief verder kan helpen (Denters et al., 2013a, p.8; Van den Bosch & Blonk, 2018, p.4). Het uitgangspunt van het ACTIE-instrument is dat men per burgerinitiatief op een systematische manier vaststelt waar en in welke mate ondersteuning gewenst is (Denters et al., 2013a, p.8). Het ACTIE-instrument heeft een stevig wetenschappelijk fundament (Verhoeven et al., 2013, p.33). Het model is gebaseerd op het *CLEAR-framework* uit het Engelse onderzoek van Lowndes et al. (2006), die weer voortbouwen op het Amerikaans onderzoek van Verba, Schlozman & Brady (1995) over het *Civic voluntarism model*. Zowel het ACTIE-instrument als het *CLEAR-framework* kennen vijf elementen waarop overheidsprofessionals kunnen letten wanneer zij burgerinitiatieven willen ondersteunen. Elk burgerinitiatief is anders dus verschilt het ook per initiatief waar overheidsprofessionals op moeten letten. Het ACTIE-instrument staat voor: Animo, Contact, Toerusting, Inbedding en Empathie (tabel 3, kolom 1&2). In een vervolgonderzoek vult Denters (2016) per element van het ACTIE-instrument in op welke wijze initiatiefnemers eventueel gestimuleerd of gefaciliteerd kunnen worden (tabel 3, kolom 3).

Tabel 3: ACTIE-instrument

Element	Beschrijving	Mogelijke ondersteuning
Animo	De motivaties en de drijfveren van burgers om hun initiatief gestalte te geven. Dit kan gaan om sociale motieven waarbij iets met of voor anderen wordt ondernomen; doelgerichte motieven waarbij het bijdragen aan de kwaliteit van de buurt, dorp of stad centraal staat; persoonlijke motieven die aan het eigenbelang raken.	1. Het inspelen op motieven door het benadrukken van 'wat er in zit' voor de initiatiefnemers en het vieren van <i>quick wins</i> .
Contacten	Het sociaal kapitaal van de initiatiefnemers. Dit gaat over <i>bonding social capital</i> , contacten binnen eigen groep; <i>bridging social capital</i> , contacten met mensen buiten hun groep of organisatie; <i>linking social capital</i> , contacten met organisaties in de buurt en (overheids)instanties.	1. <i>Boundary spanning</i> : het verbinden of koppelen van verschillende mensen en processen over organisatorische grenzen heen, het opbouwen van relaties en het creëren van vertrouwen, het verzamelen en selecteren van relevante informatie binnen de organisatie, en het vertalen van deze informatie naar de andere kant van de organisatorische grens.
Toerusting	De mate waarin de initiatiefnemers beschikken over middelen (financieel kapitaal en natura) menselijk kapitaal (vaardigheden) en tijd.	1. Het verstrekken van informatie, advies en opleidingen en het verlenen van financiële steun of praktische steun (bijvoorbeeld het gratis gebruik van faciliteiten en apparatuur). 2. Participatie en toegang tot gemeente gemakkelijker en minder tijdrovend maken.
Inbedding	De manier waarop organisaties zijn ingericht om burgerinitiatieven te ondersteunen. Dit element heeft betrekking op de formele structuren, procedures en regels die de besluitvorming en de interactie van burgerinitiatieven met ambtenaren van overheidsorganisaties reguleren, maar ook op het politiek-bestuurlijk management van een gemeente.	1. Coördinatie in de organisatie en van de relaties met andere buurtorganisaties. 2. Veranderen van formele procedures om burgerinitiatieven mogelijk te maken. 3. Toewijding aan de top van de organisatie (politiek-bestuurlijk management) om eventuele weerstand van de organisatie tegen burgerinitiatieven te overwinnen.
Empathie en verwachtingen	Het vermogen van de ambtenaren en hun gemeenten om zich te verplaatsen in burgers (empathie) en in te spelen op hun wensen en verwachtingen (responsiviteit).	1. Veranderen van de organisatiecultuur voor het bevorderen van empathie, flexibiliteit, responsiviteit en hulpvaardigheid van ambtenaren.

Bron: Denters et al., 2013a, pp. 35-42; Denters, 2016, p. 245

Aan de hand van het ACTIE-instrument identificeren Denters et al. (2013a) drie verschillende ondersteuningsbenaderingen: stimuleren, faciliteren en coproduceren. Bij de stimulerende benadering proberen overheidsprofessionals een actieve rol te spelen in het aanjagen en realiseren van burgerinitiatieven

(Denters et al., 2013a, p. 25). Dit kan bijvoorbeeld door helpen bij de aanvraag van wijkbudgetten of voucherregelingen of soms ook verder in het proces met de realisatie van het initiatief, maar stimuleren kan ook in lichtere vormen zonder dat er veel geld mee gemoeid is (Denters et al., 2013a, p. 25). Bijvoorbeeld in de vorm van personele ondersteuning zoals het helpen aanleggen van groen of straatmeubilair (Verhoeven et al., 2013, p.50). Het gaat hier om een intensieve interactie tussen overheidsprofessionals en burgerinitiatieven (Denters et al., 2013a, p. 25). Bij de faciliterende benadering is de balans tussen terughoudendheid en ondersteuning erg lastig, waardoor soms het initiatief te veel over wordt genomen of juist te weinig aandacht krijgt (Denters et al., 2013a, pp.28-29). Tot slot is er de coproductie-benadering. In deze benadering ontstaat van de drie benaderingen de meest verregaande samenwerking tussen de (lokale) overheidsinstanties en het burgerinitiatief (Denters et al., 2013a, p.30). Hier ondersteunen overheden niet alleen, maar werken zij samen met burgers in het realiseren van het initiatief, omdat het bijvoorbeeld goed in de beleidsagenda past en overheden de hulp van burgers goed kunnen gebruiken (Denters et al., 2013a, p.30). Overheden investeren dan tijd, geld en andere middelen om een partnerschap aan te gaan met de burgers die wel verschillende agenda's, de competenties en de verantwoordelijkheden hebben dan de overheid maar die ook grotendeels overlappen (Denters et al., 2013a, p.30). De ondersteuningsbenaderingen van Denters et al. (2013) en de ondersteuningsrollen van Oude Vrielink & Van de Wijdeven (2011) vullen elkaar aan en hebben ook zeker overlap, maar bieden nog geen compleet beeld van waar ondersteuning zich allemaal op kan richten. Het is daarom goed om het ondersteunen van burgerinitiatieven ook vanuit een *governance*-perspectief te bestuderen.

2.3.3: Ondersteuning als *governance*-instrument

Burgerinitiatieven worden tot nu toe vooral bestudeerd vanuit drie verschillende perspectieven (Igalla, Edelenbos & Van Meerkerk, 2019). Ten eerste vanuit het gemeenschapsperspectief waarbij sociaal kapitaal centraal staat: de bronnen en capaciteiten van een gemeenschap (Van Buuren et al., verwacht, p.3). Met de opkomst van *New Public Management* kwam daar het economische perspectief bij, waar de focus ligt op hoe, de kwaliteit van publieke diensten omhoog kan door het betrekken van burgers, terwijl er minder budget nodig is (Van Buuren et al., verwacht, p.3). Tot slot is er het democratische perspectief dat zich focust op de veranderingen in de relatie tussen overheid en burger door de opkomst van burgerinitiatieven (Van Buuren et al., verwacht, p.3). In de laatste jaren worden deze drie perspectieven verrijkt door het *governance*-perspectief. Het *governance*-perspectief gaat over de manier waarop overheden en burgerinitiatieven vanuit de samenleving bijdragen aan de coördinatie van inspanningen om publieke doelen te realiseren (Van Buuren et al., verwacht, p.3). Een belangrijk overkoepelend begrip binnen deze *governance*-literatuur is *metagovernance*.

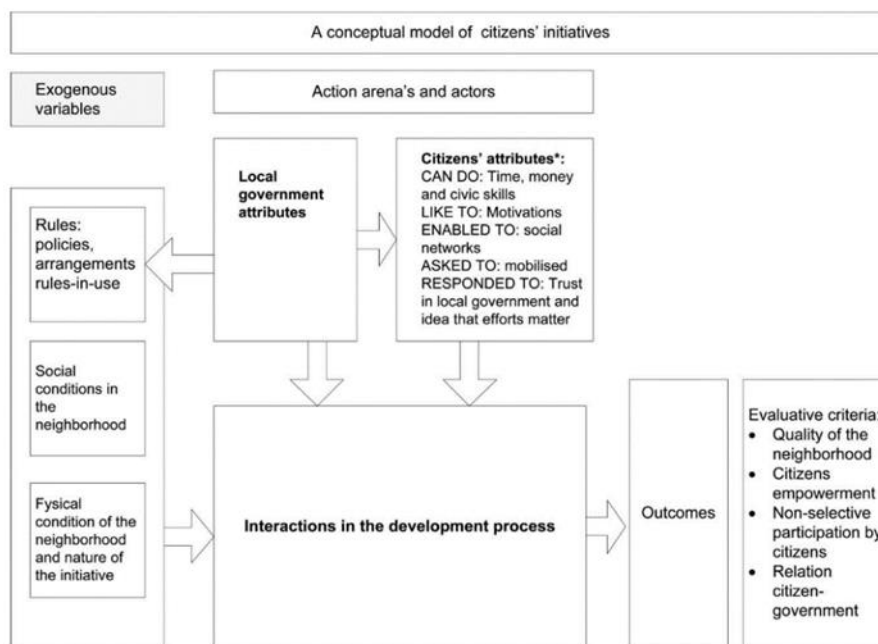
2.3.3.1 *Metagovernance*

Vrij letterlijk kan *metagovernance* als *governance* van *governance* worden vertaald. Maar om tot een inhoudelijke definitie te komen, combineren Sorensen & Torfing (2011) de definities van Jessop (2002), Kooiman (2003) en Klijn & Koppenjan (2004). Sorensen & Torfing definiëren *metagovernance* als een hogere en reflexieve vorm van bestuur. Simpel gezegd: een overheid probeert door middel van *metagovernance* ervoor te zorgen dat de doelstellingen van (zelforganiserende) non-gouvernementele actoren overeenkomen met de doelstellingen van de overheid (Torfing, 2011, p.8). De overheid gebruikt daarbij geen traditionele instrumenten van bevel en controle maar bijvoorbeeld *institutional design*, coördinatie, subsidieregelingen, netwerk- en procesmanagement, of *framing* en *storytelling* om haar beleidsdoelen te realiseren (Torfing, 2011, p.2). Het is binnen deze *metagovernance*-literatuur over netwerkstructurering en procesmanagement (bijv. Kickert, Klijn & Koppenjan, 1997, p.47-53; De Bruijn & Ten Heuvelhof, 1999) waar het ondersteunen van burgerinitiatieven ook nadrukkelijk terugkomt (Bakker et al., 2012, p.400).

2.3.3.2 Model van Bakker et al. (2012)

Op basis van het *Institutional Analysis and Development (IAD) framework* van Ostrom (1990) en het *collaborative governance*-model van Ansell & Gash (2007) hebben Bakker et al. (2012) een conceptueel model van burgerinitiatieven ontwikkeld (figuur 2). Aan de hand van dit model identificeren Bakker et al. een drietal elementen waar gemeentelijke ondersteuning zich op kan richten (p.400). Deze elementen worden aangegeven met de pijlen die vertrekken vanuit 'local government attributes'. Om burgerinitiatieven te ondersteunen kunnen overheidsprofessionals procesmanagement en netwerkstructurering gebruiken (Bakker et al., 2012). In het model komt onder 'citizens' attributes' ook het *CLEAR-framework* van Lowndes et al. (2006) terug, dat zojuist in de vorm van het ACTIE-instrument al is besproken. De rest van deze paragraaf gaat daarom over de andere twee pijlen vanuit 'local government attributes'.

Figuur 2. Een conceptueel model van burgerinitiatieven

Bron: Bakker et al., 2012, p.399.

2.3.3.3: Netwerkstructurering

Middels netwerkstructurering kan een overheidsprofessional proberen om contextfactoren te beïnvloeden door o.a. regels en werkwijzen te ontwikkelen binnen de kaders van Europese en nationale wetgeving (Bakker et al., 2012, p.401). Door passende regels op te stellen, kunnen gemeenten zowel burgers mobiliseren als een vruchtbaar klimaat creëren voor succesvolle samenwerking (Bakker et al., 2012, p.401). Regels zijn een belangrijke factor voor het structureren van het speelveld van een burgerinitiatief (Bakker et al., 2012, p.400). Veel regels voor gemeentelijke overheidsprofessionals staan vast omdat deze op Europees of nationaal niveau worden vastgesteld, zoals bijvoorbeeld aanbestedingsregels. Dit betekent niet dat gemeenten geen specifieke werkwijzen kunnen opstellen voor burgerinitiatieven binnen een specifiek participatie-instrument. Hier komt ook het eerder genoemde verschil tussen gemeenten terug over de invulling van het uitdaagrecht. Binnen de verplichte regels kan een overheidsprofessional dus activiteiten ondernemen om burgerinitiatieven te ondersteunen bij het realiseren van hun doelen (Bakker et al., 2012, p.400). Het is belangrijk dat dit goed gebeurt want initiatiefnemers klagen vaak over de lengte van de procedures, onnodige regels, te veel bureaucratie, gebrek aan coördinatie tussen en binnen (overheids)organisaties en onhandige openingsuren/kantooruren (Denters, 2016, p. 246).

Tabel 4: Contextfactoren

<i>Politiek, administratief en institutioneel weefsel</i>	Het aanwezige sociaal kapitaal in de wijk.
	De infrastructuur voor het bevorderen van gemeenschapsontwikkeling en burgerinitiatieven.
	De geschiedenis en eerdere ervaringen tussen de wijk en gemeente.
<i>Discours</i>	Politiek discours waarin burgerinitiatieven worden gestimuleerd.
	Publiek discours waarin burgerinitiatieven worden gestimuleerd.
<i>Wijkenmerken</i>	Sociaaleconomische omstandigheden in de wijk van het initiatief.
	Fysieke kenmerken in de wijk.
	Cultuur waarin burgerinitiatieven ‘ <i>business as usual</i> ’ zijn.

Bron: Van Buuren et al., verwacht, pp. 10-13

Regels zijn echter niet de enige contextfactor die middels netwerkstructurering te beïnvloeden zijn om burgerinitiatieven te ondersteunen. Een belangrijke contextfactor voor het begrijpen van de uitkomsten van burgerinitiatieven is bijvoorbeeld de geschiedenis van de samenwerking tussen de gemeente en de initiatiefnemers (Ansell & Gash, 2007, p. 553). Van Buuren et al. (verwacht) hebben de overige contextfactoren in een completer overzicht gezet (tabel 4). Het is belangrijk om te noemen dat een overheidsprofessional op sommige contextfactoren geen invloed kan uitoefenen. Het zal bijvoorbeeld erg lastig zijn om fysieke kenmerken in de wijk te veranderen. Het kan iets heel praktisch betreffen zoals een rivier die een stad scheidt waardoor mensen aan ‘de verkeerde kant’ van de rivier kunnen wonen (Van Buuren et al., verwacht, p.12). Overheidsprofessionals moeten zich daarom focussen op datgene dat zij wel kunnen beïnvloeden, zoals het opstellen van werkwijzen en regels. Hierbij is het belangrijk dat initiatiefnemers weten waar zij aan toe zijn, maar deze helderheid ontbreekt vaak (Van Buuren, 2018, p.20). Overheidsprofessionals moeten proberen om zo vroeg mogelijk te expliciteren of een initiatief wel of niet past en op welke taken een overheid geen initiatief van derden wil toestaan (Van Buuren, 2018, p.20). Naast netwerkstructurering kunnen overheidsprofessionals echter ook procesmanagement gebruiken als ondersteuningsinstrument.

2.3.3.4: *Procesmanagement & boundary spanning*

Procesmanagement verwijst naar de activiteiten die gericht zijn op het sturen van de interacties met burgerinitiatieven en het aanvullen van de toerusting van de initiatiefnemers (Bakker et al., 2012, p.400). Procesmanagement gaat over het uitvoeren van *physical acts* (bijv. overdracht van middelen) en *speech acts* (bijv. informeren) die burgerinitiatieven kunnen helpen hun doelen te bereiken. Procesmanagementactiviteiten omvatten verschillende activiteiten die ook in het model van Ansell & Gash (2007) genoemd worden: het opbouwen van vertrouwen, het ontwikkelen van interpersoonlijke contacten, het creëren van een gevoel van betrokkenheid én het creëren van een gedeeld begrip (Bakker et al., 2012, p.401). Deze activiteiten kunnen ook gezien worden als *boundary spanning*-activiteiten.

Een belangrijk element van *boundary spanning* is het vertalen van de leefwereld naar de systeemwereld en andersom. Jurgen Habermas (1981) maakt in zijn boek ‘Theorie des kommunikativen Handelns’ voor het eerst het onderscheid tussen de leefwereld en de systeemwereld. In de leefwereld wordt een communicatieve rationaliteit gebruikt. De leefwereld is de persoonlijke levenssfeer van mensen, waar mensen communicatief handelen. Tegenover de leefwereld plaatst Habermas een systeemwereld die de leefwereld steeds verder binnendringt. In de systeemwereld wordt een instrumentele rationaliteit of doel-middel rationaliteit gebruikt. In de systeemwereld handelen mensen strategisch en domineren de elementen macht en geld. Dit brengt overheidsprofessionals in een lastige positie: ‘Voor de ambtenaar betekent dit een permanent schakelen tussen een organisatie die zekerheid en continuïteit wil en een omgeving die per definitie onzeker en in beweging is’ (Van der Steen et al., 2014, p.35). De overheidsprofessional bevindt zich zo constant in een spanningsveld

waar hij of zij via de rol van ‘verbindend vakman’ (Binnema, Geuijen en Noordegraaf, 2013) moet vervullen om beide werelden zo goed mogelijk met elkaar in verbinding te brengen (Van der Steen et al., 2014, p.35).

Met *boundary spanning* wordt geprobeerd om deze twee (theoretische) werelden dichterbij elkaar te brengen door burgerinitiatieven relaties met overheidsinstellingen te laten aangaan (Van Meerkerk et al., 2013). *Boundary spanning*-activiteiten helpen burgerinitiatieven om de doelen van het initiatief te verbinden met beleid, behoeften en agenda's van overheidsorganisaties, wat helpt bij het creëren en onderhouden van sterke relaties. *Boundary spanning* gaat over het verbinden van verschillende mensen en processen over organisatorische grenzen heen, het opbouwen van relaties, het creëren van vertrouwen, het verzamelen en selecteren van relevante informatie binnen de organisatie en het vertalen van deze informatie naar de andere kant van de organisatorische grenzen (Van Meerkerk & Edelenbos, 2014, p.4). Het lijkt essentieel voor de ondersteuning van een burgerinitiatief om over een overheidsprofessional te beschikken die *boundary spannings*-activiteiten voor het initiatief kan uitvoeren: ‘Treft een initiatiefnemende burger een ambtenaar die de taal van de bewoners spreekt én de weg in het gemeentehuis weet, dan heeft dat initiatief significant meer kans van slagen dan wanneer dat niet het geval is’ (Den Ouden, Boogaard & Driessen, 2019, p.7).

2.3.4: Deelconclusie

Om het concept ondersteunen uit te diepen en te kunnen operationaliseren zijn in paragraaf 2.3 invullingen van ondersteuning besproken aan de hand van de literatuur over *welfare state professionals*, het ACTIE-instrument en *governance*. Deze verschillende invulling van het concept ondersteunen (Tonkens & Verhoeven, 2011; Oude Vrielink & Van de Wijdeven, 2011; Bakker et al., 2012; Denters et al., 2013a; Denters et al., 2013b) hebben veel overlap. Er lijken echter drie elementen telkens weer terug te komen. Ten eerste betreft dit de vormen van ondersteuning die gemeenten actief aanbieden aan burgerinitiatieven. Dit zijn de *physical acts* (bijv. overdracht van middelen) en *speech acts* (bijv. informeren) die een gemeente kan aanbieden om de toerusting van de initiatiefnemers aan te vullen. Ten tweede gaat het over de handelingen en capaciteiten van de overheidsprofessional die het burgerinitiatief ondersteunt. Dit gaat over de diverse *boundary spanning*-activiteiten die een overheidsprofessional verricht voor een initiatief. Ook de responsiviteit van een overheidsprofessional en het vermogen om zich te verplaatsten in de initiatiefnemers vallen hieronder. Tot slot gaat het ondersteunen van burgerinitiatieven over de manier waarop overheidsorganisaties zijn ingericht. Dit betreft vooral de werkwijzen en regels die gehanteerd worden wanneer een initiatief wordt ingediend. Het ondersteunen van burgerinitiatieven is daarmee een breed begrip dat vele invullingen kent. In dit onderzoek gaat het ondersteunen van burgerinitiatieven over het aanvullen van de toerusting van de initiatiefnemers, de manier waarop overheidsorganisaties zijn ingericht om burgerinitiatieven te ondersteunen en de competenties en handelingen van de ondersteunende overheidsprofessionals.

2.4: Reflectie op de literatuur & een operationalisatie van ondersteuning

In dit hoofdstuk is geprobeerd om de drie theoretische deelvragen te beantwoorden uit paragraaf 1.2 om zo te komen tot een operationalisatie van het ondersteunen van burgerinitiatieven. Er blijkt binnen de wetenschappelijke literatuur geen consensus te bestaan over wat het ondersteunen van burgerinitiatieven behelst. Elke auteur heeft net weer een andere invulling van het concept. Het huidige onderzoek naar ondersteuning van burgerinitiatieven lijkt zich voornamelijk te richten op drie verschillende vraagstukken. Ten eerste lijkt de huidige literatuur zich te focussen op de vraag waar gemeentelijke ondersteuning van burgerinitiatieven zich op kan richten (bijv. Bakker et al., 2012; Denters et al., 2013b). Ten tweede lijkt de wetenschappelijke literatuur zich te focussen op de vraag welke ondersteuningsrollen overheidsprofessionals kunnen aannemen (bijv. Oude Vrielink & Van de Wijdeven, 2011; Denters et al., 2013a). Ten derde lijkt er oog voor de condities waaraan voldaan moet zijn om burgerinitiatieven te laten slagen (bijv. Van Meerkerk &

Edelenbos, 2016; Nederhand et al., 2016; Van Buuren et al., verwacht). Het overgrote deel van de huidige literatuur over het ondersteunen van burgerinitiatieven is geschreven vanuit het perspectief van de overheid. Er lijkt echter veel minder oog te zijn voor de belevingswereld van de initiatiefnemers als er gesproken wordt over het ondersteunen van burgerinitiatieven. Dit lijkt een belangrijke ‘gap’ in de huidige literatuur over burgerinitiatieven. De gebruikte literatuur was daarom wel geschikt om een invulling te geven aan het ondersteunen van burgerinitiatieven en ondersteuningselementen te identificeren, maar nog onvoldoende om te begrijpen wat in de gemeentelijke ondersteuning volgens de initiatiefnemers ook bijdraagt aan het realiseren van hun initiatieven. Om te bestuderen welke ondersteuning volgens initiatiefnemers waardevol is bij het realiseren van hun initiatieven is in tabel 5 het ondersteunen van burgerinitiatieven geoperationaliseerd. In deze tabel staan een aantal *sensitizing concepts* die zijn afgeleid uit de literatuur die beschreven is in paragrafen 2.1, 2.2 en 2.3. In tabel 5 worden alle ondersteuningselementen voorzien van indicatoren met beschrijvingen.

Tabel 5: Operationalisatie van gemeentelijke ondersteuning aan burgerinitiatieven

Ondersteuningselement	Indicatoren
De <i>physical acts</i> (bijv. overdracht van middelen) en <i>speech acts</i> (bijv. informeren) gaan over de ondersteuning die de toerusting (de mate waarin initiatiefnemers beschikken over middelen, menselijk kapitaal en tijd) van de initiatiefnemers aanvult.	Financiële steun: de financiële middelen die initiatiefnemers ontvangen om hun initiatief op te starten.
	Ondersteuning in natura: de natura (vergaderruimten, printfaciliteiten, personele ondersteuning en materialen) die initiatiefnemers ontvangen om hun initiatief op te starten.
	Advies: het adviseren van de initiatiefnemers over bijvoorbeeld het plan dat zij gaan indienen bij de gemeente.
	Ondersteuning bij het omgaan met bureaucratische eisen: de begeleiding die initiatiefnemers krijgen bij het omgaan met bureaucratische eisen zoals het aanvragen van vergunningen.
De handelingen en capaciteiten van de overheidsprofessional gaan over de responsiviteit en het empathisch vermogen van de overheidsprofessional en de uitgevoerde <i>boundary spanning</i> -activiteiten.	Empathie: het empathisch vermogen van de overheidsprofessional om de situaties, ervaringen, wensen en verwachtingen van de initiatiefnemers te begrijpen.
	Responsiviteit: de snelheid waarmee een overheidsprofessional reageert op initiatiefnemers.
	Boundary spanning: de <i>boundary spanning</i> -activiteiten die een overheidsprofessional uitvoert voor de initiatiefnemers zoals het opbouwen van relaties, het selecteren van informatie uit de organisatie en het in verbinding brengen met andere overheidsprofessionals.
De inbedding van ondersteuning gaat over de manier waarop overheidsorganisaties formele structuren, procedures en regels hebben opgesteld om burgerinitiatieven te ondersteunen.	Procedures: de werkwijzen en regels die een gemeente heeft opgesteld om burgerinitiatieven te ondersteunen bij de realisatie van hun initiatieven.
	Organisatorische capaciteit: de organisatorische capaciteit die een gemeente beschikbaar heeft om activiteiten te ondernemen in het kader van de samenwerking met burgerinitiatieven.
	Organisatorisch-politiek draagvlak: de steun voor het initiatief vanuit de ambtelijke organisatie, de gemeenteraad en het college van burgemeester en wethouders.

Hoofdstuk 3: Methode

In dit hoofdstuk worden de methoden en technieken beschreven die gebruikt zijn om dit onderzoek uit te voeren. Ten eerste zal de wetenschapsfilosofische positie worden uitgelegd. Ten tweede wordt de onderzoeksstrategie beschreven. Vervolgens zal de selectie van cases worden verantwoord en zullen keuzes ten aanzien van de dataverzameling en -analyse toegelicht worden. Tot slot worden kwaliteitscriteria van kwalitatief onderzoek besproken.

3.1: Wetenschapsfilosofische positie

Dit onderzoek probeert een antwoord te geven op de vraag wat er volgens de initiatiefnemers, in de gemeentelijke ondersteuning van burgerinitiatieven, bijdraagt aan het realiseren van hun initiatieven. Er wordt geprobeerd een antwoord op deze vraag te geven omdat er onvoldoende zicht is op de leefwereld van de initiatiefnemers als het gaat om gemeentelijk ondersteuning van burgerinitiatieven. Om deze leefwereld beter te begrijpen is een interpretatieve benadering van het doen van onderzoek gewenst. Het interpretivisme is een epistemologische positie waarin Weber's (1947) notie van *verstehen* centraal staat (Duberley, Johnson & Cassell, 2012, p.21). *Verstehen* gaat over het proberen te interpreteren van sociale fenomenen om zo tot een causale verklaring van de sociale fenomenen te komen (Bryman, 2016, p.26). Het idee achter een interpretatieve benadering is dat men een begrip moet nastreven van de motieven, gevoelens, ideeën en ervaringen van mensen om hen te begrijpen (Boeije 2016 p.22). Dit onderzoek kent echter ook zeker positivistische elementen, zoals het uitgebreide theoretische kader van waaruit het ondersteunen van burgerinitiatieven wordt bestudeerd. Het positivisme is een epistemologische positie die pleit voor de toepassing van de methoden van de natuurwetenschappen wanneer men de sociale realiteit bestudeert (Bryman, 2012, p.28). Ofwel, er worden in dit onderzoek een aantal *sensitizing concepts* gebruikt waarvan de interpretatie onderzocht is. Deze *sensitizing concepts* kunnen gezien worden als houvast bij het onderzoeken van een vraagstuk, zodat men niet verdwaald raakt (Bryman, 2012, p.716).

Naast deze wetenschapsfilosofische positie is er een abductieve benadering van onderzoek doen gehanteerd. Abductie is een vorm van redeneren met sterke banden met inductie die sociaalwetenschappelijke beschrijvingen van sociale fenomenen baseert op de perspectieven en betekenissen van deelnemers aan die sociale fenomenen (Bryman, 2016, p.688). Bij abductie wordt gebruik gemaakt van zogenoemde waarschijnlijkheidsredeneringen. Van Buuren (2017) vat samen waarom deze benadering in dit geval goed aansluit op het onderzoeksdoel:

Als een overheidsorganisatie een nieuw handelingsrepertoire moet ontwikkelen. Als er een samenwerkingsproces ingericht moet worden. In al die gevallen is het aantal mogelijke opties en de factoren die de effectiviteit van die opties mede bepalen, schier oneindig. Dan hebben we niet de mogelijkheid om alle opties systematisch te vergelijken en de juiste te kiezen. We kunnen zelfs niet op voorhand met zekerheid zeggen binnen welke oplossingsruimte we de oplossing moeten zoeken. In dat geval gebruiken we abductief redeneren, waarbij we gebruik maken van waarschijnlijkheidsredeneringen (Van Buuren, 2017, p.37).

3.2: Onderzoeksstrategie

Dit onderzoek is een praktijkgericht onderzoek. Het doel van praktijkgericht onderzoek in het algemeen 'is het doen van onderzoek naar de ontwikkeling, uitvoering en evaluatie van oplossingen voor praktijkproblemen' (Boeije, 2016, p.49). Het doel van dit onderzoek is om inzichtelijk te maken in hoeverre de ondersteuning door gemeenten volgens de initiatiefnemers ook bijdraagt aan het realiseren van een initiatief. Kwalitatief onderzoek is onder andere geschikt voor situaties waarnaar nog weinig onderzoek is gedaan en situaties waar ethische of praktische overwegingen een grote rol spelen (Boeije, 2016 pp.33-34). Kwalitatief

onderzoek past dus goed bij de doelstelling van dit praktijkgerichte onderzoek. Aansluitend op de wetenschapsfilosofische positie van dit onderzoek wordt het volgende verstaan onder kwalitatief onderzoek:

Kwalitatieve onderzoeksmethoden zijn strategieën voor de systematische verzameling, organisatie en interpretatie van tekstueel materiaal dat is verkregen door gesprekken of observaties met het doel concepten te ontwikkelen die ons helpen om sociale verschijnselen in hun natuurlijke context te begrijpen met de nadruk op betekenissen, ervaringen, en gezichtspunten van alle betrokkenen (Boeije, 2016, p.22).

Kwalitatief onderzoek richt zich op de rijkdom, diepte, nuance, context, multi-dimensionaliteit en complexiteit van (sociale) fenomenen (Mason, 2002, p.1). Dit betekent dat het een vermogen heeft om overtuigende argumenten te vormen over hoe de dingen in bepaalde contexten werken (Mason, 2002, p.1). Door middel van dit kwalitatieve onderzoek wordt geprobeerd de opvattingen, ervaringen en verbeeldingen van de initiatiefnemers en de manieren waarop hun sociale processen of relaties werken te begrijpen.

Vragen waarbij de focus ligt op hedendaagse gebeurtenissen, zonder controle over gedragsgebeurtenissen, lenen zich bij uitstek voor het doen van een gevalstudie (Yin, 2018, p.9). Daarom is voor dit onderzoek gekozen voor het doen van een meervoudige gevalstudie. Alle casestudieonderzoeken vertrekken vanuit dezelfde wens om een diepgaand begrip van een enkel of een klein aantal gevallen te verkrijgen (Bromley, 1986). Een gevalstudie is een empirische methode die een hedendaags fenomeen (het geval) diepgaand en binnen zijn reële context onderzoekt, vooral wanneer de grenzen tussen fenomeen en context misschien niet duidelijk zichtbaar zijn (Yin, 2018, p.15). De essentie van een gevalstudie, de centrale tendens onder alle soorten gevalstudies, is dat het probeert een beslissing of reeks van beslissingen te verhelderen: waarom ze werden genomen, hoe ze werden uitgevoerd, en met welk resultaat (Yin, 2018, p.14). Elk burgerinitiatief in het kader van uitdaagrecht vormt in dit geval een case. Voor het doen van een casestudy is het erg belangrijk dat duidelijk wordt gemaakt op basis waarvan bepaalde gevallen worden gekozen en welke gevallen wel of niet deel uit kunnen maken van het onderzoek (Yin, 2018, pp.28-29). Een meervoudige gevalstudie van het uitdaagrecht kan namelijk al variaties in de definitie aan het licht brengen, afhankelijk van het perspectief van de verschillende actoren. Onder het kopje selectie van respondenten/gevallen wordt daarom toegelicht welke burgerinitiatieven wel of niet mee kunnen doen aan dit onderzoek.

3.3: Selectie van respondenten/ gevallen

In dit kwalitatieve onderzoek worden onderzoekseenheden uit de populatie op een doelgerichte manier geselecteerd. Er bestaan verschillende manieren voor het trekken van doelgerichte steekproeven (Boeije, 2016, p.61). In dit onderzoek is gebruik gemaakt van *generic purposive sampling*. Dit is een manier van het trekken van doelgerichte steekproeven die relatief open is en de nadruk legt op het genereren van concepten en theorieën (Bryman, 2016, p.412). Bij *generic purposive sampling* moeten er twee afwegingen worden gemaakt. De eerste afweging is die tussen *sequential sampling*, waarbij tijdens het onderzoek nog nieuwe relevante onderzoekseenheden kunnen worden toegevoegd aan de steekproef en *non-sequential sampling*, waarbij de steekproef niet of amper wordt aangepast tijdens het onderzoek (Bryman, 2016, p.412). De tweede afweging is die tussen *a priori sampling*, waarbij selectiecriteria tijdens het onderzoek niet meer kunnen veranderen, en *contingent sampling*, waarbij de selectiecriteria niet helemaal vastliggen (Bryman, 2016, p.412). Voor dit onderzoek is gekozen voor *generic purposive sampling* met *sequential sampling* en *contingent sampling* omdat dit onderzoek exploratief van aard is. Er kunnen ontzettend veel factoren een rol spelen in de ondersteuning van burgerinitiatieven en het is niet gemakkelijk om te bepalen of een initiatief binnen het kader van het uitdaagrecht valt. Met *sequential sampling* en *contingent sampling* is er voldoende ruimte gelaten om gedurende het onderzoek nog nieuwe burgerinitiatieven in het kader van het uitdaagrecht te selecteren.

Ook bij *generic purposive sampling* is het van belang om te expliciteren op basis van welke criteria in ieder geval de eerste onderzoekseenheden worden geselecteerd (Bryman, 2016, p.413). Bij dit onderzoek is sprake van een steekproeftrekking die bepaald wordt op basis van literatuur. In het theoretisch kader is geprobeerd zo goed mogelijk te duiden wat burgerinitiatieven zijn die in het kader van het uitdaagrecht vallen. Op basis van de literatuur zijn de volgende kenmerken geformuleerd van burgerinitiatieven die in het kader van het uitdaagrecht vallen:

1. Het initiatief is geïnitieerd door burgers en niet door gemeenten.
2. Een gemeentelijke voorziening of taak is geheel of gedeeltelijk overgenomen door burgers.
3. De initiatiefnemers krijgen of beheren het bijbehorende budget of een deel daarvan voor de gemeentelijke taak die zij overnemen.

Voor dit onderzoek is geprobeerd om genoeg onderzoekseenheden te selecteren voor theoretische verzadiging. Theoretische verzadiging betekent niet, zoals soms wordt gesuggereerd, dat de onderzoeker een gevoel van *déjà vu* ontwikkelt bij het luisteren naar wat mensen in interviews zeggen, maar dat nieuwe gegevens niet langer nieuwe belangrijke theoretische inzichten of nieuwe dimensies van theoretische categorieën suggereren (Bryman, 2016, p.412). Voor dit onderzoek betekent dit dat er geen nieuwe belangrijke thema's worden genoemd in de ondersteuning door gemeente bij burgerinitiatieven die in het kader van het uitdaagrecht vallen. In de praktijk is wel gebleken dat de uiteindelijke steekproef ook zeker het resultaat is van praktische overwegingen en haalbaarheid (Boeije, 2016, p.70). De lijst met initiatieven en bijhorende beschrijvingen is te vinden in bijlage 3.

Er is geprobeerd om initiatieven te selecteren op basis van gelijkennis. Het voordeel van deze strategie is dat de onderzoeker kan zeggen dat eventuele gevonden verschillen tussen de gevallen, waarschijnlijk te wijten zijn aan de factoren die de onderzoeker onthult als belangrijk (Bryman, 2016, p.68). Om op basis van gelijkennis te selecteren zijn ten eerste alleen de burgerinitiatieven die in het beschreven kader van het uitdaagrecht vallen geselecteerd. Ten tweede zijn allemaal *challenges* geselecteerd die toegekend zijn. Deze hebben het proces helemaal doorlopen waardoor zij de meeste ervaring hebben met de verleende ondersteuning door de gemeente. Tot slot is geprobeerd om alleen *challenges* te selecteren die een vorm van beheer hebben overgenomen van een gemeente. Dit kan gaan om het groenbeheer in de straat, maar ook om het beheer van een buurtcentrum.

3.4: Methoden van dataverzameling

Voor de dataverzameling is gebruik gemaakt van semigestructureerde interviews. Er is nog er weinig documentatie over het uitdaagrecht en de lopende initiatieven beschikbaar waardoor een documenten-analyse minder voor de hand lag. Bij semigestructureerde interviews heeft de onderzoeker een lijst met vrij specifieke vragen of onderwerpen die moeten worden behandeld, de *interview guide*, maar hebben de personen die geïnterviewd worden veel beweegruimte om te antwoorden (Bryman, 2016, p. 468). In de interviews is voor een deel gebruik gemaakt van retrospectieve vragen, ofwel vragen die gaan over het verleden, omdat het belangrijk is om niet alleen over de huidige stand van zaken informatie te vergaren maar van het gehele proces van ondersteunen. Om inzichtelijk te maken hoe gemeenten burgerinitiatieven in het kader van het uitdaagrecht ondersteunen en in hoeverre die ondersteuning volgens de initiatiefnemers ook bijdraagt aan het realiseren van het initiatief, zijn zowel initiatiefnemers als ondersteunende overheidsprofessionals geïnterviewd. De respondenten zijn bevraagd over de totstandkoming, het verloop, de vormen, de inhoud en het resultaat van de ondersteuning. Ook zijn de respondenten bevraagd naar wat de rol van de ondersteunende overheidsprofessional is geweest, welke procedures er doorlopen zijn en welke valkuilen en succesfactoren zij identificeren. Op deze manier is geprobeerd om een breed beeld te krijgen van hoe de ondersteuning eraan toegaat en of de ondersteuning ook als waardevol wordt gepercipieerd.

3.5: Methoden van data-analyse

Data-analyse is de verwerking van onderzoeksgegevens door deze te schiften, samen te vatten en met elkaar in verband te brengen (Boeije, 2012). Om inzichtelijk te maken hoe gemeenten burgerinitiatieven in het kader van het uitdaagrecht ondersteunen en hoe die ondersteuning wordt ervaren door de initiatiefnemers, is de data geanalyseerd aan de hand van een thematische analyse. De thematische analyse is een van de meest voorkomende benaderingen van de kwalitatieve gegevensanalyse (Bryman, 2016, p.584). Grofweg zijn er drie stappen te onderscheiden in het doen van een thematische analyse. De thematische analyse begint met het uiteenrafelen van de gegevens om te doorgronden welke onderwerpen er in de ruwe gegevens aan bod komen (Boeije, 2016, p.93). Tijdens het zoeken naar thema's kan op de volgende dingen worden gelet: herhalingen waarbij onderwerpen telkens opnieuw worden aangehaald; inheemse typologieën of lokale uitdrukkingen die ofwel onbekend zijn ofwel op een onbekende manier worden gebruikt; metaforen en analogieën; transities; overeenkomsten en verschillen in hoe de geïnterviewde personen bepaalde onderwerpen bespreken; missende gegevens; het gebruik van theorie gerelateerd concepten (Bryman, 2016, p.586). Vervolgens moeten de thema's worden uitgewerkt en moet ontdekt worden wat belangrijk is (Boeije, 2016, p.96). Het uitwerken van de thema's heeft plaats gevonden naar mate het onderzoek vorderde. Het uitwerken van thema's is belangrijk omdat de zogenoemde bouwstenen enigszins duidelijk moeten zijn voordat men naar de laatste stap kan van de thematische analyse: het zoeken naar patronen en het integreren van thema's (Boeije, 2016, p.97).

Voor het zoeken naar patronen en het integreren van thema's zijn alle interviews getranscribeerd en vervolgens gecodeerd: het ordenen van de gegevens in categorieën aan de hand van overeenkomende onderwerpen en thema's (Boeije, 2012). Het coderen van de interviews is gebeurd in drie fasen (Boeije, 2016, p.111). De eerste fase is die van het open coderen waarbij alle transcripten zijn doorgelezen en opgedeeld in fragmenten. De tweede fase betrof het axiaal coderen. In deze fase zijn de transcripten nog een keer doorgelezen waarbij codes zijn aangepast of samengevoegd om uiteindelijk tot zes categorieën te komen met meerdere subcategorieën. Tot heeft selectief coderen plaatsgevonden. In deze laatste fase wordt de codeboom nogmaals bestudeerd en wordt er aan de hand van de probleemstelling gezocht naar verbanden tussen de categorieën. Dit laatste wordt door Boeije (2008) ook wel theoretische sensitiviteit genoemd. Het uiteindelijke resultaat van de laatste fase is een definitieve codeboom (bijlage 2). De codeerprocedure is meerdere keren herhaald om zo te komen tot een zo volledig mogelijke identificatie van alle relevante thema's.

3.6: Kwaliteitscriteria kwalitatief onderzoek

Bryman (2016) onderscheidt vier verschillende kwaliteitscriteria die van belang zijn bij het doen van kwalitatief onderzoek: Betrouwbaarheid, interne- en externe validiteit én objectiviteit. Betrouwbaarheid, interne- en externe validiteit én objectiviteit zijn concepten die helpen om de waarheidsgetrouwheid of geloofwaardigheid van de bevindingen vast te stellen (Neuman, 2002, p.212).

3.6.1: Betrouwbaarheid

Betrouwbaarheid verwijst naar de mate waarin een studie kan worden gerepliceerd (Bryman, 2016, p.384). De herhaalbaarheid van onderzoek wordt vergroot door een gedetailleerd mogelijke beschrijving van het onderzoeksproces te geven, waarbij uitgelegd wordt welke methodes en technieken zijn gebruikt en welk effecten deze hebben gehad (Bryman, 2012, p.392; Krefting, 1991, p.221). Met het oog op betrouwbaarheid is beoogd de onderzoeksstrategie, -methoden en -technieken zo uitgebreid mogelijk te beschrijven. Het doen van een thematische analyse kan problematisch zijn voor de betrouwbaarheid van het onderzoek omdat er bijna nooit sprake is van volledige identificatie van alle relevante thema's (Kulatunga, Amaratunga, & Haigh, 2007, p.506). De codeerprocedure is meerdere keren doorlopen om zo veel mogelijk te voldoen aan de volledige identificatie van alle relevante thema's. Ook kan de ambiguïteit van betekenissen van codes de betrouwbaarheid van het onderzoek beïnvloeden. In dit onderzoek wordt de herhaalbaarheid in het coderen gewaarborgd door de thema's van een definitie te voorzien. De systematische aard van thematische analyse maakt de procedure transparant, begrijpelijk, en gemakkelijker te herhalen (Kulatunga, Amaratunga, & Haigh,

2007, p.506). Ook zal er in de bijlagen van het onderzoek een interviewgids gepubliceerd worden zodat de interviews zo makkelijk mogelijk te herhalen zijn.

3.6.2: Interne validiteit

Interne validiteit betekent dat we geen interne fouten hebben gemaakt in het ontwerp van een onderzoeksproject die tot verkeerde conclusies zouden kunnen leiden (Neuman, 2002, p.221). In andere woorden: onderzoek je als onderzoeker ook wel wat je zegt dat je aan het onderzoeken bent (Bryman, 2016, p.41)? Elke andere onafhankelijke variabele dan de onderzochte onafhankelijke variabele die de afhankelijke variabele beïnvloedt, bedreigt de interne validiteit (Neuman, 2002, p.299). Ondersteuning van burgerinitiatieven kan op veel verschillende manieren worden geïnterpreteerd. Voor dit onderzoek betekent dit dat er antwoord gegeven moet worden op de volgende vraag: zeggen de ervaringen van ambtenaren en initiatiefnemers over de ondersteuning van een burgerinitiatief door de gemeente ook daadwerkelijk iets over het feit of die ondersteuning bijdraagt aan de realisatie? Om aan de hand van de ervaringen van ambtenaren en initiatiefnemers iets te kunnen zeggen over de ondersteuning, wordt zo goed aangegeven wat theoretisch bedoeld wordt met ondersteunen. De onderzoeksstrategie, de methode van dataverzameling en de methode van data-analyse zijn zo bewust mogelijk gekozen op basis van de onderzoeksvraag, het onderzoeksdoel en het te onderzoeken fenomeen. Dit vergroot de kans dat er ook daadwerkelijk het fenomeen onderzocht wordt dat de onderzoeker claimt dat onderzocht wordt (Mason, 2002, p.188).

3.6.3: Externe validiteit

Externe validiteit verwijst naar de mate waarin de bevindingen kunnen worden gegeneraliseerd in sociale omgevingen (Bryman, 2016, p.384). Belangrijk is te erkennen dat een *case study* in combinatie met *generic purposive sampling* niet gericht is op het generaliseren van resultaten. Hier moet dan ook voorzichtig mee worden omgegaan. Dat er gebruik gemaakt is van een *case study* en *purposive sampling* wil echter niet zeggen dat deze keuzes gebaseerd zijn op 'gemak' (Mason, 2002, p.109). De onderzoekssetting en gevallen zijn bewust gekozen op basis van de doelen van het onderzoek. Het feit dat het uitdaagrecht in elke gemeente anders wordt ingevuld en dat initiatieven overal weer anders zijn, zal de externe validiteit van dit onderzoek niet ten goede komen. Door echter initiatieven op verschillende domeinen te selecteren, goed te beschrijven hoe het uitdaagrecht er in een gemeente uitziet en ook ruimte te laten aan alternatieve verklaringen voor de effectiviteit van ondersteunen, wordt geprobeerd de externe validiteit te vergroten.

3.6.4: Objectiviteit

In kwalitatief onderzoek proberen we vaak kennis uit eerste hand van de onderzoeksomgeving te verkrijgen (Neuman, 2002, p.170). Men wil dus geen afstand nemen van de mensen of gebeurtenissen die bestudeerd worden. Het verwerven van een intiem begrip van een omgeving betekent niet dat men willekeurig een persoonlijke mening kan uiten, slordig kan zijn met het verzamelen van gegevens of selectief bewijs mag gebruiken om vooroordelen te bevestigen (Neuman, 2002, p.170). Het is daarom belangrijk om zo open mogelijk te zijn over de veronderstellingen, standpunten en waarden die je als onderzoeker hebt (Neuman, 2002, p. 170). Lezers kunnen dan herkennen hoe die veronderstellingen, standpunten en waarden de resultaten van het onderzoek hebben beïnvloedt (Neuman, 2002, p.170). De betrokkenheid bij het onderzoek, de omgang met de mensen in het onderzoek en met alle relevante kwesties die zich voordoen, zullen worden benoemd in de laatste versie van het methoden hoofdstuk. Volledige objectiviteit is onmogelijk (Shenton, 2004, p.72), omdat de interpretatie van de onderzoeksdata beïnvloed wordt door het perspectief van de onderzoeker (Joffe, 2012, p.228). Het operationaliseren van concepten is vatbaar voor persoonlijke interpretaties en ook in het doen van een thematische analyse worden de woorden, zinnen en paragrafen met enige subjectiviteit geïnterpreteerd door de onderzoeker. Dit kan niet voorkomen worden, maar hier kan men wel transparantie over bieden. Er is daarom zo goed mogelijk uitgelegd waarom voor een bepaalde operationalisatie is gekozen en hoe het proces van categoriseren, coderen en analyseren is verlopen

Hoofdstuk 4: Resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten van het empirische onderzoek gepresenteerd. Om de resultaten te presenteren is per initiatief en per indicator van de operationalisatie, gekeken of de indicatoren wel of niet aanwezig waren in de ondersteuning van het initiatief. Vervolgens is voor aanwezige indicatoren bepaald of de initiatiefnemers deze indicatoren wel of niet vonden bijgedragen aan de realisatie volgens het initiatief. Op basis hiervan zijn vier categorieën geformuleerd in tabel 6.

Tabel 6: Kleurcodes voor de tabellen in het resultatenhoofdstuk

	Indicator was niet aanwezig	Indicator was wel aanwezig
Indicator wel ervaren als bijdrage	Rood: er was geen sprake van deze indicator, maar het werd door initiatiefnemers als wel belangrijk gezien voor het realiseren van het initiatief	Groen: er was wel sprake van deze indicator en het werd door initiatiefnemers als wel belangrijk gezien voor het realiseren van het initiatief
Indicator niet ervaren als bijdrage	Grijs: er was geen sprake van deze indicator en het werd door initiatiefnemers als niet belangrijk gezien voor het realiseren van het initiatief	Oranje: er was wel sprake van deze indicator van ondersteuning, maar het werd door initiatiefnemers als niet belangrijk gezien voor het realiseren van het initiatief

Om de antwoorden van de respondenten op een gestructureerde manier te kunnen presenteren wordt de volgorde van de operationalisatie van het concept ondersteunen aangehouden zoals is beschreven in paragraaf 2.4. Verder is het belangrijk om te noemen dat dit resultatenhoofdstuk geen actieve terugkoppeling naar de theorie bevat, maar deze operationalisatie wel het uitgangspunt van de gekozen opbouw vormt. In het laatste hoofdstuk, de conclusie, wordt gereflecteerd op wat deze onderzoeksresultaten betekenen voor de theoretische kennis op het gebied van burgerinitiatieven.

4.1: Afwisselende behoeftes

Tabel 7: Ondersteuningselementen over de aanvulling van de toerusting van de initiatiefnemers

Initiatieven Indicatoren	1	2	3	4	5	6	7*	8*	9*	10*
Financiële ondersteuning										
Ondersteuning in natura										
Advies										
Ondersteuning bij omgaan met bureaucratische eisen										

Paragraaf 4.1 gaat over de afwisselende behoeftes van de initiatiefnemers bij de aanvulling van hun toerusting. De initiatieven en initiatiefnemers verschillen veel van elkaar qua soort (groenonderhoud en inrichting fysieke ruimte) en de mate waarin de initiatiefnemers beschikken over middelen (financieel kapitaal en natura) menselijk kapitaal (vaardigheden) en tijd. Waar de ene groep initiatiefnemers een stichting is met al redelijk wat middelen en faciliteiten om het groenonderhoud in hun wijk over te nemen, heeft de andere groep initiatiefnemers pas net besloten dat zij zich willen gaan organiseren zonder te beschikken over de materialen om de inrichting stuk fysieke ruimte over te nemen. De respondenten waren dan ook erg verdeeld over de bijdrage van de verschillende vormen van ondersteuning bij het realiseren van hun initiatieven. De resultaten

in tabel 7 lijken daarom het belang van maatwerk te benadrukken bij het ondersteunen van burgerinitiatieven in het kader van het uitdaagrecht.

‘Uiteindelijk hebben die jongens ook gewoon geld nodig van de gemeente. Dat is altijd het lastige, je hebt een leuk initiatief, maar de financiering moet vaak toch van de gemeente komen’ – overheidsprofessional (7).

‘Het hoeft niet altijd in de hoeveelheid geld te zitten, maar denk ook met elkaar mee in middelen en kennisoverdracht. Er zijn best wel meerdere zaken waar je elkaar bij kan helpen’ – initiatiefnemer (1).

Verschillende initiatieven hebben financiële middelen ontvangen om hun initiatief op te starten. Deze financiële ondersteuning komt vaak uit verschillende bronnen. In de meeste gevallen is dit financiële steun van de gemeente zelf, maar soms kan het ook gaan om financiële middelen van de Postcode Loterij of provincie, waardoor financiële steun van de gemeente overbodig kan worden. De financiële steun wordt meestal gebruikt om materialen of gereedschap aan te schaffen, een locatie te huren om te vergaderen over het plan dat zij willen gaan indienen bij de gemeente of voor het aannemen van een rechtsvorm. Toch lijkt het dat niet alle initiatiefnemers behoefte hebben aan het ontvangen van financiële middelen, bijvoorbeeld wanneer er geen of weinig opstartkosten zijn voor de initiatiefnemer. Het lijkt dat een deel van de initiatiefnemers geen opstartkosten hadden voor het initiatief waarover zij zijn geïnterviewd, maar deze wel hebben gehad in het verleden, bijvoorbeeld wanneer zij voor een eerdere initiatief een stichting moesten worden. Hierdoor moeten de resultaten met enige voorzichtigheid worden geïnterpreteerd en kan financiële ondersteuning belangrijker zijn dan de initiatiefnemers hebben aangegeven.

‘We hebben ook wel 5000 euro extra gehad om te kunnen starten. Natuurlijk heb je het eerste jaar allemaal kosten waar je eigenlijk geen rekening mee houdt: je moet een notarisverklaring hebben, je moet naar de kamer van koophandel, en je moet zalen huren voor de vergaderingen’ – initiatiefnemer (6).

‘Wij hebben natuurlijk een gemeente die geen geld heeft. Bij andere gemeenten zal het anders zijn. Sommige gemeentes hebben gewoon potjes beschikbaar voor burgerparticipatieprojecten die zij belangrijk vinden, maar dat hebben wij niet’ – initiatiefnemer (8).

Het ontvangen van financiële ondersteuning gaat niet over het ontvangen van het gemeentelijke budget voor de taak die de initiatiefnemers overnemen. Toch lijken de meeste initiatiefnemers echter de verschillende problemen bij de financiering van de overgenomen taken liever te willen bespreken dan (extra) financiële middelen die hen helpen bij het opstarten van hun initiatief. Het ontvangen van financiële ondersteuning werd door sommige initiatiefnemers ook verward met het ontvangen van budget voor de gemeentelijke taak die zij overnemen. Het leek daarbij voor verschillende initiatiefnemers een punt van irritatie wanneer er gevraagd werd welke financiële middelen zij ontvangen van de gemeente. Deze initiatiefnemers zeiden voor dat budget te werken net zoals commerciële opdrachtnemers, maar dat zij een extra stukje maatschappelijke meerwaarde proberen te realiseren. Hiermee lijken de initiatiefnemers binnen het uitdaagrecht zich te willen onderscheiden van zowel commerciële opdrachtnemers als initiatiefnemers die initiatieven beginnen bovenop het gemeentelijke takenpakket.

‘Het krijgen van financiële middelen was eigenlijk de basis van de ondersteuning’ – initiatiefnemer (1).

‘Wij hebben geen subsidies, dat is een van de dingen die iedereen altijd denkt... Alles wat wij binnen halen, is gewoon via opdrachtgevers. Daar zijn wij blij mee, maar wij krijgen totaal geen subsidie’ – initiatiefnemer (4).

Soms ontvangen initiatiefnemers geen geld om een kantoorruimte te huren, maar krijgen de kantoorruimte direct aangeboden door de gemeente. Deze ondersteuning in natura in de vorm van vergaderruimtes of printfaciliteiten werd door de meeste initiatiefnemers als overbodig gezien omdat zij deze faciliteiten vaak zelf al hadden. De initiatiefnemers zijn soms al een stichting met een locatie of hebben voldoende sociaal kapitaal zodat één van de initiatiefnemers een ruimte of de faciliteiten heeft om de gewenste werkzaamheden uit te

voeren. Toch was er ook ondersteuning in natura die wel waardevol is gevonden door verschillende initiatiefnemers. Deze initiatiefnemers hebben materialen ontvangen die (her)gebruikt konden worden of hebben personele ondersteuning ontvangen in de vorm van hulp bij de bouw of aanleg van een project door bouwvakkers beschikbaar te stellen. Het lijkt dus maatwerk of deze soort ondersteuning überhaupt aan de orde komt, omdat de initiatieven zo verschillend zijn qua soort.

‘Uiteindelijk heeft de gemeente wel in natura bijgedragen, en goed ook. Wij hebben, bijvoorbeeld houtsnippers gekregen, die we nodig hadden, zij hebben een hek verplaatst, zij hebben geholpen met het ontginnen van de grond om dat ook klaar te maken voor plantbouw. Dat heeft ons echt wel een paar 1000 euro gescheeld en dat helpt dan gewoon’ - initiatiefnemer (8).

‘Nee dat hoefde niet, interne vergaderingen organiseren wij nog steeds gewoon bij iemand thuis. En iedereen van ons heeft printfaciliteiten dus dat is geen enkel probleem’ – initiatiefnemer (12).

‘En toen zei de gemeenteburgemeester dat zij de hoofdstraat opnieuw gaan doen en dat er stenen over blijven met de vraag of kunnen wij die stenen kunnen gebruiken? Wij zeiden ja die kunnen we gebruiken. En toen zorgden zij ervoor dat die ook in het park kwamen te liggen. Hij begon ongevraagd dingen voor te stellen die ons misschien uitkwamen. Dat hebben wij wel bijzonder gewaardeerd’ - initiatiefnemer (3).

Het aanvullen van de toerusting van initiatiefnemers kan naast financiële ondersteuning en ondersteuning in natura ook met ondersteuning in de vorm van advies. Het valt op dat initiatiefnemers relatief vaak aangeven wel advies te hebben ontvangen van de gemeenten terwijl het volgens initiatiefnemers niet heeft bijgedragen aan het realiseren van het initiatief. Een reden hiervoor lijkt dat initiatiefnemers weinig behoefte hebben aan inhoudelijk advies over hun initiatief, omdat zij zelf vaak al expertise hebben op het gebied van de taak die zij overnemen van de gemeente. De meeste initiatiefnemers zijn eerder al een soortgelijk initiatief gestart of zijn werkzaam geweest in dezelfde sector. Deze initiatiefnemers geven aan soms zelfs juist meer expertise te hebben dan de desbetreffende overheidsprofessionals waar zij mee werken, maar dat deze overheidsprofessionals toch vooral graag op de inhoud willen meedenken. Niet alle initiatiefnemers hadden zelf de ervaring of expertise over de specifieke taak maar dan had iemand uit het netwerk van de initiatiefnemers dit vaak wel.

‘Ik zou zeggen dat wij zelf best wel kundig zijn. Dus we zijn niet gewoon maar drie burgers die iets leuk vinden om te doen. Wij zijn ook echt gewoon een landschapsarchitect, een bioloog en mijn achtergrond is voeding. Dus ja wij weten ook wel, wat wij moeten doen in zo’n project’ - initiatiefnemer (8).

‘Eigenlijk minder want die expertise hadden wij zelf al in huis om dat ontwerp te maken, dus we hebben altijd andere dingen voorgesteld dan dat zij hadden en dat ook beargumenteerd en uiteindelijk is dat allemaal goed gekomen’ - initiatiefnemer (12).

Inhoudelijk advies lijkt dus in de meeste gevallen overbodig, echter er waren ook initiatiefnemers die advies wel waardevol vonden bij het realiseren van hun initiatief. Dit betrof in alle gevallen advies over hoe zij konden inspelen op bureaucratische procedures of politieke wensen van de gemeente of over welke volgende stap zij het beste konden zetten in het participatieproces met de gemeente. Verschillende initiatiefnemers gaven aan dat zij slecht zicht hebben op hoe een gemeente intern functioneert en over welke schijven zo’n proces van een gemeentelijke taak overnemen allemaal gaat. Hiermee leken deze initiatiefnemers aan te geven dat zij behoefte hebben aan het verkleinen van een mogelijke kennis- en informatieachterstand die zij hadden ten opzichte van overheidsprofessionals, waar het de gemeentelijke procedures en processen betreft.

‘Ambtenaren zijn vaak veel meer van beleid en van visie, maar dat is niet nodig, want dat hebben burgers namelijk zelf wel bedacht... Dan is er alsnog over te filosoferen met beleidsadviseurs en daar haal je wel weer ideeën uit en dat is leuk, maar dat is niet wat je nodig hebt. Wat je nodig hebt, is iemand die zegt: oké, wat is je volgende stap, en wat heb je daar bij nodig om daar te komen?’ – initiatiefnemer (8).

‘De gemeente heeft eigenlijk ook zelf advies gegeven over wat zij belangrijk vinden dat in onze aanvraag staat. Dus dat was mooi meegenomen, dat konden wij weer gebruiken’ – initiatiefnemer (9).

Het laatste ondersteuningselement waar er afwisselende behoeftes zijn waargenomen bij de initiatiefnemers betreft de ondersteuning bij omgaan met bureaucratische eisen. Hierbij gaat het om het ondersteunen van de initiatiefnemers bij het aanvragen van vergunningen of hulp bij het aannemen van een rechtsvorm. De helft van de geïnterviewde initiatiefnemers vond deze vorm van ondersteuning een waardevolle bijdrage bij het realiseren van hun initiatief. Het viel op dat de meeste initiatiefnemers die behoefte hadden aan deze vorm van ondersteuning in de meeste gevallen werden ondersteund door een externe partij. Een verklaring hiervoor lijkt te zijn dat processen soms behoefte hebben aan een neutrale 3^e partij wanneer er spanning dreigt te ontstaan tussen de gemeente en de initiatiefnemers, waarbij vooral het aannemen van een rechtsvorm een beladen thema kan zijn. Een mediator of externe adviseur was in deze gevallen de neutrale partij die de initiatiefnemers voorzag van ondersteuning bij o.a. het aannemen van een rechtsvorm en het omgaan met overige bureaucratische eisen.

‘De Right to Challenge overeenkomst, die is in overleg en samenspraak tot stand gekomen, dus dat hebben we dan samen gedaan. En verder kwam er niet zo heel veel papier werk bij kijken’ – initiatiefnemer (7).

‘Uiteindelijk krijg je natuurlijk zo’n juridische overdracht, daar heeft die persoon van het Netwerk Right to Challenge ons enorm in gesteund van: ‘dat klopt niet, dat krijg je zo niet’. Dat was echt super’ - initiatiefnemer (2).

‘Wij zijn natuurlijk in principe ondersteunt door het inzetten van die mediator. Het was belangrijk dat iemand, met een niet commerciële gedachtegang erin staat en die gewoon normaal kan communiceren op de overlegmomenten, meehelpen met de financiële middelen zoeken, meehelpen met de raming maken’ – initiatiefnemer (6).

4.1.1 Deelconclusie

Er lijken relatief weinig overeenkomsten te zijn in deze paragraaf tussen de behoeften van de initiatiefnemers. Dit lijkt te komen omdat de initiatieven zo erg van elkaar verschillen qua soort (groenonderhoud en inrichting fysieke ruimte) en de mate waarin de initiatiefnemers beschikken over middelen (financieel kapitaal en natura), menselijk kapitaal (vaardigheden) en tijd. Toch zijn er wel *speech- of physical acts* die meerdere initiatiefnemers vinden bijdragen aan het realiseren van hun initiatief. Verschillende initiatiefnemers lijken behoefte te hebben aan ondersteuning in natura en financiële ondersteuning wanneer er (relatief hoge) opstartkosten zijn om taken van een gemeente over te nemen. Daarnaast lijkt de expertise die de initiatiefnemers hebben ervoor te zorgen dat verschillende initiatiefnemers enkel behoefte hebben aan advies dat bijdraagt aan het verkleinen van een mogelijke kennis- en informatieachterstand die zij hebben over gemeentelijke procedures en processen ten opzichte van de overheidsprofessionals. Verder lijken verschillende initiatiefnemers te vinden dat het hebben van een neutrale externe partij die helpt bij het omgaan met bureaucratische eisen bijdraagt, wanneer er spanning dreigt te ontstaan tussen de gemeente en de initiatiefnemers. Deze resultaten laten zien dat het ondersteunen van burgerinitiatieven in het kader van het uitdaagrecht vraagt om maatwerk waarbij overheidsprofessionals bij elk initiatief weer opnieuw moeten inschatten wat initiatiefnemers nodig kunnen hebben en waar initiatiefnemers zelf al over beschikken.

4.2: De acties en competenties van overheidsprofessionals

Tabel 8: Ondersteuningselementen over de handelingen en capaciteiten van de overheidsprofessional

Initiatieven Indicatoren	1	2	3	4	5	6	7*	8*	9*	10*	
Boundary spanning	Green	Red	Green	Red	Green	Green	Green	Green	Green	Red	Grey
Responsiviteit	Red	Green	Red	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Grey
Empathisch vermogen	Red	Green	Red	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Red

Paragraaf 4.1 ging over wat de initiatiefnemers hebben ontvangen qua ondersteuning van een gemeente. Paragraaf 4.2 en 4.3 focussen zich meer op de vraag hoe de initiatiefnemers bepaalde ondersteuning hebben ontvangen door te kijken naar de handelingen en capaciteiten van de overheidsprofessionals en de inbedding van ondersteuning in de ambtelijke organisatie. In deze paragraaf staat de rol van de ondersteunende overheidsprofessional centraal. De rol van de overheidsprofessionals wordt besproken aan de hand van *boundary spanning*, responsiviteit en empathisch vermogen. De resultaten in tabel 8 geven de indruk dat het ondersteunen van burgerinitiatieven niet enkel draait om het aanvullen van de toerusting van initiatiefnemers, maar ook om de acties en vaardigheden van overheidsprofessionals. Dit lijkt zo te zijn omdat bij vier initiatieven een omslag is waargenomen, waarin de wissel van de ondersteunende overheidsprofessional de verklaring lijkt te zijn. Soms liepen initiatiefnemers (toevallig) tegen een andere overheidsprofessional aan waardoor het proces soepel(er) verliep en een enkele keer veranderde een overheidsprofessional van functie waardoor de initiatiefnemers het juist lastiger kregen.

‘De beleidsambtenaar, hij was een vrijdenker, hij was altijd genegen om met ons mee te kijken, mee te denken, soms ook buiten begane paden. Die beleidsmedewerker is weg en we merken wel dat het nu lastiger is. Het moet nu wel volledig uit onszelf komen’ – initiatiefnemer (10).

Een reden waarom overheidsprofessionals een rol spelen in het realiseren van een initiatief, is ten eerste het kunnen uitvoeren van *boundary spanning*-activiteiten voor de initiatiefnemers. Overheidsprofessionals ondersteunen dan de initiatiefnemers als *boundary spanner* door de systeemwereld van de bureaucratische overheidsorganisatie te verbinden met de leefwereld van de initiatiefnemers. Leef- en systeemwereld zijn vrij vage begrippen, maar verschillende geïnterviewde overheidsprofessionals benoemden meerdere keren het verbinden van ambtenaren en initiatiefnemers en het vertalen van wensen of werkelijkheden. De overheidsprofessionals gebruiken zelf niet de term *boundary spanning*, maar er lijkt wel een gedeeld begrip te bestaan onder de geïnterviewde overheidsprofessionals over wat *boundary spanning* betekent.

‘Ik ben hun verbindingsofficier naar de rest van de gemeente toe. En ik vertaal wat van beide kanten de wensen zijn. Ik ben dan een *linking pin*, een verbindingspersoon, het olievrouwtje’ – overheidsprofessional (5).

‘Toen er dus nog geen wijkregisseur was, was ik de verbindende schakel tussen het buurtinitiatief en de gemeentelijke organisatie. Dus het vertalen van de werkelijkheid van de mensen van buitenruimte en de werkelijkheid van de initiatiefnemers en waarom dingen soms lang duren en waar de gevoeligheden liggen’ - overheidsprofessional (4).

De meeste initiatiefnemers benoemden verschillende *boundary spanning* activiteiten die zij vonden bijdragen aan het realiseren van hun initiatieven, zoals het opbouwen van een prettige werkrelatie tussen de initiatiefnemers en de gemeente. Het was echter vooral *boundary spanning* in de vorm van institutioneel verbinden dat het vaakst werd genoemd door de respondenten. De overheidsprofessional zorgt er dan voor dat de initiatiefnemers niet van het kastje naar de muur gestuurd worden, maar dat zij met de juiste overheidsprofessionals aan tafel zitten en dat de juiste informatie wordt geleverd aan de initiatiefnemers. De overheidsprofessional kan dan gezien worden als een medewerker van een telefooncentrale van vroeger die

weet welk koord nodig is om de initiatiefnemer te verbinden met de ambtenaar die het initiatief verder kan helpen. Verschillende initiatiefnemers zeggen dit belangrijk te vinden, omdat zij slecht zicht hebben op wie wat doet binnen de gemeente waardoor het lastig is om te achterhalen wie zij nodig hebben voor hun initiatief. Hiermee lijken de initiatiefnemers opnieuw aan te geven, zoals werd beschreven in paragraaf 4.2, dat zij geholpen willen worden bij het verkleinen van de kennis- en informatieachterstand die zij hebben ten opzichte van de overheidsprofessionals, waar het de gemeentelijke procedures en processen betreft.

‘Die gebiedsmakelaar heeft steeds alle ja kanalen bij de gemeente aangezwengeld, van: "nu moet jij een actie, nu moet jij een actie, nu moet jij in actie". Dus die heeft echt die hele coördinatie bij de gemeente gedaan, zodat wij altijd spraken met degene die er over ging ... Het gaat over heel veel schijven en is heel ingewikkeld als burger om dat te kunnen volgen, en om daar wijs uit te worden, en dat kan ook heel frustrerend zijn’ - initiatiefnemer (8).

‘Laten we zeggen dat ik soms meer op de kant van de bewonersorganisaties zit dan op de kant van de gemeenteambtenaren. Ik fiets daar een beetje tussendoor. Ik kan uitleggen waarom mijn collega's iets vinden en ik kan ook andersom uitleggen waarom de bewoners iets vinden, maar ik laat de verantwoordelijkheid waar die moet liggen... Dat is die verbindingsofficier functie zeg maar’ - overheidsprofessional (5).

Om *boundary spanning* activiteiten goed uit te kunnen voeren lijkt het belangrijk dat een overheidsprofessional als responsief ervaren wordt door de initiatiefnemers. Een reden dat de meerderheid van de initiatiefnemers het hebben van overheidsprofessional, die snel reageren zo belangrijk lijken te vinden, is omdat de uitdaagrecht-trajecten verregaande burgerparticipatie trajecten zijn. In deze trajecten is erg veel contact tussen de initiatiefnemers en overheidsprofessionals. Om de metafoor van de oude telefooncentrale nog een keer te gebruiken: om de initiatiefnemer via het juiste koord te verbinden, moet iemand wel de telefoon oppakken. Verschillende initiatiefnemers geven daarom aan behoefte te hebben aan direct contact met overheidsprofessionals om zaken snel af te kunnen stemmen. Direct contact lijkt volgens de meeste initiatiefnemers te betekenen dat er contact op WhatsApp-basis is. Een responsieve overheidsprofessional draagt volgens verschillende initiatiefnemers dan bij aan het realiseren van een initiatief door te voorkomen dat zij de meeste tijd kwijt zijn aan het ophalen van antwoorden in de ambtelijke organisatie in plaats van het werken aan hun initiatief.

‘Voor mijzelf was eigenlijk wel die open deur het grootste vorm van ondersteuning. Het benaderbaar willen zijn en niet iemand die op afstand of uit de hoogte gegrepen is. Niet allemaal telefoontjes voordat je bij de juiste persoon bent’ – initiatiefnemer (9).

‘Waar je de meeste waardering voor krijgt, is dat de gemeente het initiatief respecteert en enthousiast contact blijft houden. Als er 3 weken niets gebeurd is, zelf eens even vragen, in plaats van dat je het laat lopen’ – overheidsprofessional (7).

‘Zij weten dat zij mij altijd kunnen bereiken als het ergens op vastloopt of iets dergelijks en je merkt dat zij dat ook wel echt op prijs stellen. Gewoon om een vast contactpersoon te hebben, die dan ook binnen de gemeente die hen wegwijs maakt en helpt voor andere zaken’ – overheidsprofessional (5).

Niet alle initiatiefnemers hebben gedurende het hele proces de ondersteunende overheidsprofessionals als responsief ervaren. Bij de initiatieven waar een omslag is waargenomen duurde het een lange tijd voordat de initiatiefnemers iemand vonden binnen de gemeenten die hen van de antwoorden kon voorzien waar zij naar zochten. Soms leek het geluk dat de initiatiefnemers tegen een andere overheidsprofessional aanliepen die wel responsief was, soms leek het tijd te kosten voordat een overheidsprofessional responsiever werd. Verschillende overheidsprofessionals verklaren dat de eventuele trage reacties in het begin geen opzet zijn, maar vooral te maken hebben met het moeten wennen aan het werken met het uitdaagrecht en het inbedden van deze werkwijzen. Dit beeld lijkt bevestigd te worden door de initiatiefnemers die uiteindelijk wel allemaal

aangeven te werken met responsieve(re) overheidsprofessionals. Er moet echter niet onderschat worden hoeveel tijd het soms kost voordat de juiste mensen met elkaar aan tafel zitten.

‘Dat heeft maanden geduurd voordat wij de juiste persoon bij de gemeente hadden die ons kon voorzien van enige informatie. En dan moet je niet vragen hoeveel telefoontjes het heeft gekost’- initiatiefnemer (2).

In het begin vonden zij wel eens dat wij erg traag waren binnen de gemeente en dat was ook zo omdat wij daar nog heel veel wegen vrij moesten maken. Maar we kunnen nu heel snel reageren op heel veel zaken’ – overheidsprofessional (5).

Naast responsiviteit is er ook een ander element dat volgens alle respondenten bijdraagt aan het realiseren van een initiatief in het kader van het uitdaagrecht: een overheidsprofessional met het vermogen om zich te verplaatsen in de initiatiefnemers en in te spelen op hun wensen en verwachtingen. Om de telefooncentrale nog een laatste keer te gebruiken: wanneer je belt, moet degene aan de andere kant van de lijn wel dezelfde taal spreken als jij. Elk initiatief is anders en elke groep initiatiefnemers heeft een andere toerusting, heeft andere behoeftes en loopt tegen andere obstakels aan. Verschillende initiatiefnemers gaven daarom allemaal aan dat het belangrijk is dat overheidsprofessionals empathisch vermogen hebben, zodat zij kunnen meedenken met de initiatiefnemers en de initiatiefnemers serieus nemen. Het gaat er volgens deze initiatiefnemers dan vooral om dat overheidsprofessionals hun best hebben gedaan voor de initiatiefnemers, omdat deze initiatiefnemers ook snappen dat niet alles geregeld kan worden.

‘Wij willen sowieso een positieve insteek, dat men meedenkt en ons begrijpt. Ik snap best dat alle dingen die wij vragen niet gerealiseerd kunnen worden. Dat snapt elk normaal mens, maar wij willen een positieve insteek’ – initiatiefnemer (1).

‘Volgens mij waarderen zij toch het meest het contact en het inleven en dat ze ook merken dat iemand voor hen aan de slag is. Dus ook het geprobeerd hebben en dan kan je zeggen: dit krijg ik nergens in de gemeente voor elkaar... Maar dan wordt het nog steeds gewaardeerd, omdat je je best er voor doet en dat zij ook het gevoel hebben dat jij de brug tussen gemeente en initiatief probeert te slaan’ – overheidsprofessional (7).

Niet alle initiatiefnemers voelden zich vanaf het begin serieus genomen of begrepen door overheidsprofessionals binnen de gemeenten. Niet heel verrassend voelden de initiatiefnemers die zich niet gehoord voelden door de overheidsprofessionals zich ook niet begrepen of serieus genomen. Bij deze initiatieven gaven de respondenten aan dat zij lang de gemeente hebben moeten overtuigen om met hen te gaan samenwerken en dat gedurende het proces steeds meer wederzijds vertrouwen ontstond. Door te laten zien dat je aan het werk bent voor de initiatiefnemers, krijgen de initiatiefnemers volgens verschillende overheidsprofessionals het gevoel dat de gemeente het de initiatiefnemers gunt om een bepaalde overheidstaak over te nemen. Een aantal initiatiefnemers benoemde daarbij dat zij niet willen dat het uit de tenen moet komen van de overheidsprofessionals. De initiatiefnemers lijken hiermee aan te geven dat zij een prettige werkrelatie en een stukje positiviteit willen terugzien in de samenwerking met de gemeente.

‘Ik denk wel de positieve grondhouding heel belangrijk is, dus echt wel de relatie die ze met hun contactpersoon hebben. Van, nou oké daar hebben we wat aan hè’ – overheidsprofessional (1).

‘Zeker het eerste jaar was het vrij stroef. Het was vanuit onze kant heel veel proberen overtuigen overtuigen overtuigen dat het ook anders kan. Je merkte dat er langzaam zo'n omzwaai was en die gemeente moest er ook gewoon aan wennen’ – initiatiefnemer (12).

Afsluitend lijkt het minder belangrijk om als ondersteunende overheidsprofessional heel veel inhoudelijke kennis te hebben over de domeinen of onderwerpen waar het initiatief onder valt. In één geval hielp het volgens een overheidsprofessional juist dat zij die inhoudelijke expertise niet had, zodat zij vragen kon stellen die initiatiefnemers anders misschien zelf zouden moeten stellen. Het lijkt belangrijker dat de ondersteunende overheidsprofessional een inhoudelijke expert in verbinding kan brengen met de initiatiefnemers als dat nodig

is. Verschillende overheidsprofessionals benadrukken dat het opbouwen van een netwerk binnen de ambtelijke organisatie tijd kost, waardoor mensen met weinig ervaring minder geschikt lijken om dit soort initiatieven te ondersteunen. Hiermee lijkt het vooral belangrijk dat een ondersteunende professional genoeg ambtelijke ervaring binnen een organisatie heeft in plaats van inhoudelijke expertise.

‘En omdat ik echt 0,0 ervaring had in dat hele ruimtelijke domein, kon ik ook domme vragen stellen. En dan moest een professional dat dan ook aan mij uitleggen en daardoor ook meteen aan de stichting hoe het nou precies zat. Daarbij krijg je ook een veel opener gesprek, dan als je met professionals tegenover leken gaat zitten’ - overheidsprofessional (4).

‘Ik was gewoon nog best wel bleu en nieuw binnen de organisatie en ik ken ook heel veel mensen nog niet, dus dan is het ook heel lastig zoeken naar de juiste persoon. Laat het iemand oppakken die senior is binnen de gemeente en niet iemand die je net een half jaar voor het eerst als ambtenaar aan de slag gaat. Dat is gewoon niet handig’ - overheidsprofessional (2).

‘Het voordeel is dat ik ten opzichte van de participatiemedewerker dat ik hier al zo lang werk voor de gemeente. Dus ik wel weet van oké, wie heb ik nodig om heel snel te schakelen’ - overheidsprofessional (3).

4.2.1 Deelconclusie

Volgens de initiatiefnemers voeren overheidsprofessionals verschillende taken uit en hebben overheidsprofessionals verschillende eigenschappen die zij vinden bijdragen aan het realiseren van hun initiatieven. Ten eerste betreft dit de *boundary spanning*-activiteiten die een overheidsprofessional kan uitvoeren om er voor te zorgen dat de initiatiefnemers niet van het kastje naar de muur gestuurd worden, maar met de juiste overheidsprofessionals aan tafel zitten en de juiste informatie krijgen vanuit het ambtelijk apparaat. Hiervoor lijkt het volgens de respondenten belangrijk dat de overheidsprofessionals enige ervaring binnen de gemeente hebben om een netwerk op te kunnen bouwen, zodat zij snel informatie kunnen ophalen en verbindingen kunnen leggen. Ten tweede gaat dit over de responsiviteit van de overheidsprofessional, door het snel afstemmen van zaken met de initiatiefnemers, zodat taken niet op de plank blijven liggen. Tot slot noemen de initiatiefnemers het empathisch vermogen van de overheidsprofessional waarmee hij/zij zich kan verplaatsen in de wensen en situatie van de initiatiefnemers, zodat de initiatiefnemers zich serieus genomen voelen en er geen mismatch ontstaat tussen aanbod en vraag van ondersteuning.

4.3: Het inbedden van ondersteuning in de ambtelijke organisatie

Tabel 9: Ondersteuningselementen over inbedden van ondersteuning in de ambtelijke organisatie

Initiatieven Indicatoren	1	2	3	4	5	6	7*	8*	9*	10*
Structuren, werkwijzen en regels	Red	Red	Red	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Red
Organisatorische capaciteit	Green	Red	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Green
Organisatorisch-politiek draagvlak	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Red

Het laatste thema van het resultatenhoofdstuk gaat over de manier waarop overheidsorganisaties zijn ingericht om burgerinitiatieven te ondersteunen. De inbedding betreft de (in)formele structuren, werkwijzen en regels, de organisatorische capaciteit om burgerinitiatieven te ondersteunen en de steun van het politiek-bestuurlijk management voor het ondersteunen van burgerinitiatieven. De resultaten van deze elementen van ondersteuning zijn afgebeeld in tabel 9. Voor ongeveer de helft van de geïnterviewde overheidsprofessionals was het de eerste keer dat zij te maken kregen met een burgerinitiatief in het kader van het uitdaagrecht, waardoor het ondersteunen van deze initiatieven volgens hen nog grotendeels moest worden ingebed. Het lijkt

voor deze overheidsprofessionals vooral wennen en zoeken naar een nieuwe rol van de gemeente bij deze verregaande vorm van burgerparticipatie. Verschillende overheidsprofessionals lijken hiermee aan te geven dat hun gemeente nog niet weet hoe zij moeten omgaan met burgerinitiatieven die vervanging of concurrentie vormen voor de uitvoering van een publieke taak.

‘Er was nog niet niemand mee bezig, het is gewoon heel nieuw, dus dat moest gewoon nog helemaal vorm krijgen’ - overheidsprofessional (2).

‘Aan die andere rol van de inwoner moesten ambtenaren vooral wennen. Waarbij de inwoner ook meedenkt, meewerkt, ook iets wil doen, ook iets wil realiseren, misschien zelfs meer weet over iets en dat is natuurlijk anders dan, waar voorheen de gemeente helemaal de baas was en alles bepaalde. Dat resulteert in een andere machtsverhouding met elkaar’ - overheidsprofessional (4).

Het lijkt lastiger voor initiatiefnemers om hun initiatief van de grond te krijgen bij gemeenten die niet gewend waren om te werken met (een vorm van) het uitdaagrecht. Initiatiefnemers van vier initiatieven geven aan veel weerstand van overheidsprofessionals te hebben ervaren in het begin van het proces. Het vasthouden door overheidsprofessionals aan procedures die niet werken en het niet soepel omgaan met regels worden door de initiatiefnemers genoemd als punten van frustratie. Ook als de overheidsprofessionals weinig keus hebben in het vasthouden aan bestaande regels, worden zij door de initiatiefnemers vaak gezien als personificatie van het beleid van de gemeente. Uiteindelijk zijn volgens de initiatiefnemers de meeste overheidsprofessionals en (een gedeelte van) hun collega's op een prettige manier gaan meedenken bij het realiseren van hun initiatief. Verschillende initiatiefnemers denken dat deze omslag kwam door het vertrouwen dat moest worden opgebouwd tussen beide partijen en de politieke goedkeuring die soms lang op zich liet wachten waardoor de overheidsprofessionals niet te hard van stapel wilden lopen. Hiermee lijkt het belangrijk dat overheidsprofessionals zo goed mogelijk weten welke ruimte zij hebben om een initiatief te ondersteunen, ook bij initiatieven waarvan niet zeker is of deze de eindstreep gaan halen.

‘In het begin was er de terughoudendheid. Je vernam gewoon weerstand. Het is nieuw voor de ambtenaren. Die weerstand vernam je ontzettend, maar is gaandeweg het proces minder geworden toen wij gewoon de stukjes op gingen pakken’ – initiatiefnemer (1).

‘Dus dat je gewoon zeg maar probeert altijd op ooghoogte te blijven en niet nee zegt van bovenaf. Laat ook gewoon een keer iets anders toe, dus niet van: we doen het altijd zo dus dan moet het zo. Soms kan een andere oplossing zelfs een betere zijn’ – initiatiefnemer (12).

Er waren ook overheidsprofessionals en gemeenten die al meer gewend waren om met initiatieven in het kader van het uitdaagrecht te werken. In deze gemeenten lijken twee elementen vaker terug te keren. Ten eerste hebben deze gemeenten een vaste plek in de organisatie of vaste rol voor een overheidsprofessional die de burgerinitiatieven (in het kader van het uitdaagrecht) verwelkomt en ondersteunt. Het hebben van een vaste plek of rol lijkt echter weinig te zeggen over de vindbaarheid daarvan voor de initiatiefnemers en collega's. Het lijkt daarom ook belangrijk om een proactieve houding aan te nemen en de rol of plek intern en extern kenbaar te maken. Ten tweede hebben deze gemeenten een groep of platform van overheidsprofessionals uit verschillende afdelingen die de initiatieven ambtelijk beoordelen. Dit platform of deze groep bepaalt of het initiatief naar de raad of wethouder kan om het politiek goed te keuren als dat nodig is en zorgt voor de afstemming tussen de verschillende clusters. Hiermee lijken deze twee elementen een belangrijk onderdeel van een succesvolle inbedding van het uitdaagrecht in de ambtelijke organisatie, omdat het hierdoor duidelijker is voor deze overheidsprofessionals wie er allemaal mee moeten kijken bij het realiseren van het initiatief.

‘Als je ziet wat wij inmiddels hebben opgericht in Leeuwarden, dat is een platform voor bewonersinitiatieven ... En dat platform bestaat uit mensen van de buitendienst, van EZ, van RO, van het wijkmanagement en van vergunningverlening en met ze allen beoordelen wij zo'n initiatief. En wij denken als het kan dan zetten wij dat

bij bepaalde contactpersonen uit ... en dan gaan we puzzelen hoe wij het voor elkaar kunnen krijgen' – overheidsprofessionals (5).

'En dan gaat zo'n challenge eerst langs het platform right to challenge in Rotterdam, daar zitten afdelingsmanagers in, dus van het hele concern en die stuurt het door, in ons geval, naar de wethouder. Dus die mag er een klap op geven' - overheidsprofessional (7).

Om ondersteuning van burgerinitiatieven in het kader uitdaagrecht te hebben ingebed in een gemeente is ook organisatorische capaciteit nodig. Het valt op dat een grote meerderheid van de respondenten aangeeft dat het belangrijk is om een ambtelijke proceseigenaar te hebben die voldoende uren beschikbaar heeft voor het ondersteunen van een initiatief. Deze proceseigenaar heeft o.a. tijd nodig om *boundary spanning*-activiteiten uit te voeren voor het initiatief. Het lijkt echter sterk per gemeente te verschillen of de rol van *boundary spanner* ondergebracht is bij een daadwerkelijke functie of dat het initiatief meer toevallig een overheidsprofessional binnen de ambtelijke organisatie is tegengekomen die deze rol op zich neemt omdat hij of zij gelooft in het project. Wat bijna alle initiatiefnemers in ieder geval aangeven is het dat iemand moet zijn die zelf goed de weg kan vinden binnen de ambtelijke organisatie om informatie op te halen of kan verwijzen naar personen die nodig zijn om de vragen van de initiatiefnemers te beantwoorden.

'Maar ik denk dat het goed is dat er zeg maar vanuit de gemeente, dat er wel echt een zeg maar proceseigenaar is hè, dat iemand zich eigenaar voelt en dat kan vlot trekken en alle partijen bij elkaar haalt die je nodig hebt om zoiets te realiseren' - overheidsprofessional (3).

'Ja absoluut die gebiedsmakelaars, dat dat moeten geen beleidsadviseurs zijn. Dat moeten praktische mensen zijn, dat moeten mensen zijn die de burger kunnen helpen in wat is je volgende stap? ... Snap je wat ik bedoel? Want burgers hebben namelijk niets met dat gemeentelijke apparaat. Je moet als gebiedsmakelaar wel de weg kennen binnen de gemeente' – initiatiefnemer (8).

Deze proceseigenaars of projectleiders die *boundary spanning*-activiteiten verrichten voor een initiatief, lijken behoefte aan te hebben om zo geïntegreerd te worden binnen de ambtelijke organisatie dat zij makkelijk kunnen schakelen met alle afdelingen en afdelingshoofden. Bij de ene gemeente betekent dit dat de projectleider binnen een afdeling van de gemeente werkt waar de sectormanagers makkelijk te benaderen zijn, maar in een andere gemeente betekent het dat de ondersteunende overheidsprofessional vrij hoog geïntegreerd is binnen een bepaald domein. Het op een handige manier positioneren van deze overheidsprofessionals is volgens verschillende overheidsprofessionals geen directe ondersteuning, maar maakt het volgens hen wel makkelijker om deze burgerinitiatieven te ondersteunen, bijvoorbeeld door makkelijker met andere afdelingen te kunnen schakelen. Dit lijkt ook te helpen bij het organiseren van de vindbaarheid van de plek binnen de organisatie waar burgerinitiatieven in het kader van het uitdaagrecht worden ondersteund.

'Het is wel zo dat wij vanuit wijkregie, de gebiedsmanagers zijn bewust zo geïntegreerd in de ambtelijke organisatie op een strategische plek om het wijkgericht verder te krijgen. Dus als gebiedsmanagers denken wij veel mee op allerlei beleidsonderwerpen, in beleidsontwikkeling, adviseren college van B&W' – overheidsprofessional (6).

'Ik heb dan net een positie als senior adviseur dat je zowel met het college en wethouders kan sparren als met de sectormanagers als met de mensen die daadwerkelijk het werk moeten doen' - overheidsprofessional (5).

Verschillende respondenten, zowel overheidsprofessionals als initiatiefnemers, gaven ook aan dat er soms misschien wel iets te veel organisatorische capaciteit werd vrijgemaakt voor het ondersteunen van de initiatieven. Een verklaring die hiervoor gegeven wordt door verschillende overheidsprofessionals is dat het soms de eerste keer was dat een gemeente te maken kreeg met zo'n initiatief, dus dat daarom aan veel mensen werd gevraagd om mee te denken. Een aantal initiatiefnemers gaven aan dat zoveel organisatorische capaciteit voor één initiatief wel kan leiden tot een trager proces dan nodig was. Hiermee lijkt het opnieuw belangrijk

dat duidelijk is voor een ondersteunende overheidsprofessional wie er ongeveer allemaal mee moeten kijken bij zo'n initiatief, zodat wordt voorkomen dat er onnodig veel organisatorische capaciteit in het initiatief wordt gestoken. De initiatiefnemers lijken het echter wel te waarderen dat een gemeente dan zoveel moeite in hun initiatieven steekt.

‘Het werd toch wel behoorlijk groot gemaakt en groot aangepakt. Als ik het nu zo zie, dan denk ik van ja dit is bijna met een kanon op een mug schieten. Maar goed, het is wel goed geregeld. Het was natuurlijk ook de eerste keer voor de gemeente, maar dat maakt het natuurlijk wat tijdrovender’ – overheidsprofessional (1).

‘Ik merkte wel dat bij de inrichting van de gemeente zelf, dat zij binnen de gemeentelijke organisatie heel veel mensen betrokken hebben ... maar er zijn volgens mij momenten geweest dat het halve stadhuis over onze coöperatie na zat te denken’ - initiatiefnemer (6).

Het laatste ondersteuningselement voor burgerinitiatieven in het kader van het uitdaagrecht is steun voor het initiatief vanuit de ambtelijke organisatie, de gemeenteraad en/of het College van B&W. Voor alle initiatieven in de onderzoek lijkt te gelden dat de lokale politiek overweldigend positief tegenover de initiatieven stond. Het verschilt echter per initiatief in hoeverre de initiatiefnemers steun voor hun initiatief hebben ervaren van de overheidsprofessionals die hen moest ondersteunen en van de overige betrokken overheidsprofessionals (waaronder de overheidsprofessionals die de werkzaamheden uitvoerden die de initiatiefnemers hebben overgenomen). Het valt op dat volgens verschillende respondenten de politieke goedkeuring van een project helpt om draagvlak te creëren voor een initiatief binnen de ambtelijke organisatie. De terughoudendheid van verschillende overheidsprofessionals die ook beschreven is hierboven, lijkt deels te worden weggenomen door politieke goedkeuring van een initiatief. Het is wel een punt van irritatie voor sommige initiatiefnemers dat de betrokken overheidsprofessionals pas gaan meedenken met de initiatiefnemers wanneer het initiatief is goedgekeurd door de gemeenteraad of een wethouder.

‘Wat wij als minder plezierig ervaren hebben is dat de ambtenaren altijd die zogenaamde politieke afweging horen te maken, van: zal de raad het wel goed vinden? Toen het eenmaal politiek goed gekeurd was, werd er ook wel een beetje een trots project van gemaakt’ – initiatiefnemer (3).

‘Maar het hielp ook wel naar clusters toe, want toen hadden we al wel die politieke besluitvorming achter de rug, maar daarna moet het contract nog gemaakt, dan helpt het wel dat de wethouder het al heeft goedgekeurd. Dan is het aan de groep ambtenaren de opdracht: nou moet je het regelen want de wethouder heeft ja gezegd, dus het is voor het gewicht wel nuttig gebleken’ - overheidsprofessional (7).

Het is voor verschillende respondenten vooral belangrijk om draagvlak te creëren bij degene die momenteel de taken uitvoeren die de initiatiefnemers willen overnemen. In dit onderzoek nam het gros van de initiatiefnemers het onderhoud van groen voor een gedeelte over van een gemeente. Dit verklaart waarom meerdere keren terugkwam dat de aansturende overheidsprofessionals binnen het groenonderhoud positief tegenover het initiatief moeten staan volgens een aantal respondenten. Het kan namelijk volgens deze respondenten voelen als landje pik door de initiatiefnemers die de taak komen overnemen. Tot slot geven ook verschillende overheidsprofessionals aan dat het niet alleen belangrijk is dat er draagvlak is voor het initiatief, maar dat ook de overheidsprofessionals gesteund worden door hun leidinggevende om het initiatief te begeleiden. Volgens deze overheidsprofessionals mag deze steun niet ontbreken, omdat overheidsprofessionals anders maar een zeer beperkte handelingsruimte ervaren om het initiatief te ondersteunen.

‘Het is heel erg belangrijk van hoe zo'n voorman zijn ploegen aanstuurt en dat hele traject wel wordt gedragen door alle voormannen en ook het management daar. Zonder die positieve insteek hoeft je er niet aan te beginnen’ – overheidsprofessionals (5).

4.3.1 Deelconclusie

De laatste paragraaf van dit resultatenhoofdstuk ging over het inbedden van ondersteuning in de ambtelijke organisatie. Bij de inbedding van het uitdaagrecht in de ambtelijke organisatie lijken de respondenten een drietal zaken te noemen die zij vinden bijdragen aan het realiseren van hun initiatieven. Ten eerste noemen verschillende initiatiefnemers het hebben van een ambtelijke projectleider die voldoende uren beschikbaar heeft om *boundary spanning*-activiteiten uit te voeren voor de initiatiefnemers. Het is nu nog vaak zo dat een initiatief toevallig tegen een overheidsprofessional aanloopt die deze taken voor de initiatiefnemers wil uitvoeren. Initiatiefnemers willen niet hoeven zoeken naar een overheidsprofessional die hen kan en gaat ondersteunen. Ten tweede vinden de respondenten het waardevol als er een groep of platform van overheidsprofessionals is om initiatieven ambtelijk te beoordelen, omdat overheidsprofessionals dan beter lijken te weten wat er wel en niet kan/mag in het ondersteunen van zo'n initiatief en wie er ongeveer moeten meekijken bij de ambtelijke beoordeling. Overheidsprofessionals die niet gewend zijn om met deze verregaande burgerparticipatie te werken lijken terughoudend te reageren, waardoor het voor initiatiefnemers lastig is om hun initiatief van de grond te krijgen. Tot slot lijken de initiatiefnemers aan te geven dat het hebben van draagvlak voor een initiatief bij het politiek-bestuurlijk management en de huidige uitvoerders van de gemeentelijke taak bijdraagt aan het realiseren van hun initiatieven. Verschillende respondenten lijken aan te geven dat het draagvlak kan zorgen voor een groter gevoel van handelingsvrijheid bij de overheidsprofessionals waardoor zij flexibeler mee durven denken met de initiatiefnemers.

Hoofdstuk 5: Conclusie & discussie

In dit laatste hoofdstuk worden de belangrijkste conclusies samengevoegd om antwoord te geven op de onderzoeksvraag (paragraaf 5.1). Vervolgens zullen de beperkingen van de gebruikte methodiek worden beschreven (paragraaf 5.2). Verder worden de implicaties van dit onderzoek voor de wetenschappelijke literatuur besproken (paragraaf 5.3). Tot slot worden aanbevelingen gedaan voor vervolgonderzoek (paragraaf 5.4) en de praktijk (paragraaf 5.5).

5.1: Conclusie

Dit onderzoeksrapport begon met de boodschap dat burgerparticipatie allang niet meer alleen gaat om burgers die meedoen met plannen van een gemeente, maar in toenemende mate om burgers die zich tegen deze plannen verzetten of ermee concurreren. Burgers komen steeds vaker ongevraagd zelf met initiatieven die het bestaande beleid kunnen ontregelen. Het uitdaagrecht-instrument geeft burgers er een mogelijkheid bij om zorg te dragen voor (lokale) publieke taken. Wanneer burgers succesvol een alternatief plan in dienen voor een publieke taak bij een (lokale) overheid, nemen zij die taak en het bijbehorende budget over. Het uitdaagrecht-instrument wint terrein en lijkt de aankomende jaren populairder te worden. In de praktijk blijken er echter een hoop knelpunten te zijn die het realiseren van burgerinitiatieven in het kader van het uitdaagrecht lastig maken voor gemeenten en initiatiefnemers. Veel gemeenten zijn daarom op zoek naar hoe zij deze burgerinitiatieven makkelijker tot bloei te kunnen laten komen. Voor succesvoller beleid ten aanzien van het ondersteunen van burgerinitiatieven, moeten gemeenten de leefwereld meer als uitgangspunt nemen. Het blijkt echter lastig om de leefwereld van de initiatiefnemers meer als uitgangspunt te nemen, omdat gemeenten en de wetenschappelijke literatuur nog onvoldoende lijken te begrijpen hoe de initiatiefnemers de ondersteuning momenteel ervaren en welke vormen van ondersteuning initiatiefnemers vinden bijdragen aan het tot bloei laten komen van hun initiatieven. In dit onderzoek is daarom gezocht naar een antwoord op de vraag:

Wat in de ondersteuning door gemeenten van burgerinitiatieven van het uitdaagrecht draagt volgens de initiatiefnemers bij aan het realiseren van het initiatief?

Om deze vraag te beantwoorden is een kwalitatief onderzoek uitgevoerd naar de gemeentelijke ondersteuning van 10 initiatieven in het kader van het uitdaagrecht. De bevindingen zijn weergegeven in tabel 10. Uit de bevindingen blijkt dat de initiatiefnemers in afwisselende samenstelling verschillende ondersteuningselementen vinden bijdragen aan het realiseren van hun initiatieven. Deze samenstelling lijkt per initiatief te verschillen omdat de initiatieven zo erg van elkaar verschillen qua soort (bijv. groenonderhoud of inrichting fysieke ruimte) en de mate waarin de initiatiefnemers beschikken over middelen (financieel kapitaal en natura), menselijk kapitaal (vaardigheden) en tijd. Er zijn echter verschillende ondersteuningselementen waarbij meerdere initiatiefnemers het ondersteuningselement om dezelfde reden vinden bijdragen aan het realiseren van hun initiatief. Per groep ondersteuningselementen zal daarom worden geconcludeerd wat in de ondersteuning volgens de initiatiefnemers lijkt bij te dragen aan het realiseren van burgerinitiatieven in het kader van het uitdaagrecht.

Tabel 10: overzicht van de onderzoeksresultaten

Initiatieven	1	2	3	4	5	6	7*	8*	9*	10*
Ondersteuningselementen: Aanvulling op de toerusting (<i>speech acts & physical acts</i>)										
Financiële ondersteuning										
Ondersteuning in natura										

Advies	Yellow	Red	Green	Green	Green	Grey	Grey	Grey	Green	Yellow	Yellow	
Ondersteuning bij omgaan met bureaucratistische eisen	Grey	Green	Green	Grey	Green	Grey	Grey	Green	Green	Green	Grey	
Ondersteuningselementen: Handelingen en capaciteiten van de overheidsprofessional												
<i>Boundary spanning</i>	Green	Red	Green	Red	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Red	Grey
Responsiviteit	Red	Green	Red	Green	Red	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Grey
Empathisch vermogen	Red	Green	Red	Green	Red	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Red
Ondersteuningselementen: Inbedding van ondersteuning in ambtelijke organisatie												
Structuren, procedures en regels	Red	Green	Red	Green	Red	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Red
Organisatorische capaciteit	Green	Green	Red	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Green
Organisatorisch-politiek draagvlak v	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Green	Red

*= enkel initiatiefnemer(s) gesproken

5.1.1: Aanvulling op de toerusting van de initiatiefnemers

Er lijken relatief weinig overeenkomsten te zijn tussen de initiatieven als het gaat om de aanvulling op hun toerusting die zij ontvangen van een gemeente. Dit lijkt te komen omdat de initiatieven verschillen van elkaar qua soort (groenonderhoud en inrichting fysieke ruimte) en toerusting (de mate waarin de initiatiefnemers beschikken over middelen, menselijk kapitaal en tijd). Toch lijken er wel *speech- of physical acts* die volgens meerdere initiatiefnemers lijken bij te dragen aan het realiseren van de initiatieven. Verschillende initiatiefnemers lijken behoefte te hebben aan ondersteuning in natura en/of financiële ondersteuning wanneer er (relatief hoge) opstartkosten zijn om taken van een gemeente over te nemen. Ook lijken de meeste initiatiefnemers al zodanig veel expertise te hebben voor de uitdaging die zij indienen bij de gemeente, dat de initiatiefnemers enkel behoefte hebben aan advies dat bijdraagt aan het verkleinen van een mogelijke kennis- en informatieachterstand die zij hebben over gemeentelijke procedures en processen ten opzichte van de overheidsprofessionals. Vervolgens lijken initiatiefnemers in sommige gevallen aan te geven dat zij het waardevol vinden als er een externe neutrale partij aanwezig is die hen ondersteunt bij het voldoen aan de bureaucratistische eisen van de gemeente, wanneer de relatie tussen de gemeente en initiatiefnemers op gespannen voet staat. De bevindingen onder het kopje *speech acts & physical acts* laten echter vooral zien dat de burgerinitiatieven in het kader van het uitdaagrecht behoefte hebben aan maatwerk waarbij de overheidsprofessionals telkens weer opnieuw moeten inschatten wat initiatiefnemers nodig kunnen hebben en waar initiatiefnemers zelf al over beschikken.

5.1.2: De rol van de ondersteunende overheidsprofessionals

Volgens de initiatiefnemers voeren overheidsprofessionals verschillende taken uit en hebben overheidsprofessionals verschillende eigenschappen die bij kunnen dragen aan het realiseren van burgerinitiatieven. De taken die verschillende initiatiefnemers vinden bijdragen zijn *boundary spanning*-activiteiten die een overheidsprofessional kan uitvoeren om er voor te zorgen dat de initiatiefnemers niet van het kastje naar de muur gestuurd worden, maar met de juiste overheidsprofessionals aan tafel komen te zitten en de juiste informatie krijgen vanuit het ambtelijk apparaat. Hiervoor lijkt het volgens de respondenten ook bij te dragen wanneer overheidsprofessionals enige ervaring binnen de gemeente hebben om een netwerk op te kunnen bouwen, zodat zij makkelijker informatie kunnen ophalen en verbindingen kunnen leggen. Dit sluit aan op de behoefte die de meeste initiatiefnemers hebben wanneer het gaat om zaken snel af te willen stemmen met de overheidsprofessional, zodat niets op de plank blijven liggen. Tot slot geven de meeste initiatiefnemers aan niet alleen behoefte te hebben aan een responsieve overheidsprofessional, maar ook een empathische overheidsprofessional met het vermogen om zich te kunnen verplaatsen in de wensen en situatie

van de initiatiefnemers. Op deze manieren lijken de initiatiefnemers zich serieus genomen te voelen en lijkt er minder een mismatch te ontstaan tussen aanbod en vraag van ondersteuning.

5.1.3: De inbedding van ondersteuning in de ambtelijke organisatie

Bij de inbedding van het uitdaagrecht in de ambtelijke organisatie lijken de respondenten een drietal zaken te noemen die zij vinden bijdragen aan het realiseren van hun initiatieven. Ten eerste vinden de meeste initiatiefnemers het bijdragen wanneer zij een ambtelijke projectleider toegewezen krijgen. Deze overheidsprofessional moet voldoende uren beschikbaar hebben om *boundary spanning*-activiteiten uit te voeren voor de initiatiefnemers, zodat zij niet toevallig tegen een overheidsprofessional hoeven aan te lopen die deze taken voor de initiatiefnemers wil uitvoeren. Ten tweede noemen de respondenten het waardevol om een groep of platform van overheidsprofessionals te hebben om de initiatieven ambtelijk te beoordelen, omdat alle overheidsprofessionals dan beter weten wat er wel en niet kan/mag in het ondersteunen van zo'n initiatief en wie er ongeveer moeten meekijken bij de ambtelijke beoordeling. Overheidsprofessionals die niet gewend zijn om met deze verregaande burgerparticipatie te werken lijken terughoudend te reageren, waardoor het voor initiatiefnemers lastig is om hun initiatief van de grond te krijgen. Tot slot lijken de initiatiefnemers aan te geven dat het hebben van draagvlak voor een initiatief bij het politiek-bestuurlijk management en de huidige uitvoerders van de gemeentelijke taak bijdraagt aan het realiseren van de initiatieven. Politieke goedkeuring lijkt er namelijk voor te zorgen dat de overheidsprofessionals op een meer flexibele manier durven meedenken met de initiatiefnemers over wat zij nodig hebben bij het realiseren van hun initiatief.

Op basis van deze drie deelconclusies kan grofweg worden geconcludeerd dat initiatiefnemers het in de ondersteuning door gemeenten vinden bijdragen aan het realiseren van hun initiatieven als:

1. de initiatiefnemers maatwerk ontvangen bij de aanvulling van hun toerusting.
2. de initiatiefnemers een betrokken, empathische en responsieve overheidsprofessionals toegewezen krijgen met voldoende tijd voor het uitvoeren van ondersteuningstaken.
3. de gemeente via heldere & flexibele procedures werkt die duidelijk zijn voor zowel de initiatiefnemers als de overheidsprofessionals en waarbij de overheidsprofessionals voldoende ruimte krijgen om mee te mogen denken met de initiatiefnemers.

5.2: Beperkingen van de methodiek

De beperkingen van het onderzoek zullen worden besproken aan de hand van de interne- en externe validiteit van het onderzoek, evenals de betrouwbaarheid van het onderzoek. Een onderzoek met interne validiteit betekent dat er geen fouten zijn gemaakt in het ontwerp van een onderzoeksproject die tot verkeerde conclusies zouden kunnen leiden (Neuman, 2002, p. 221). In andere woorden: je onderzoekt ook precies wat je zegt dat je aan het onderzoeken bent (Bryman, 2016, p. 41). Een kritische noot om hier te noemen is dat iedereen een ander begrip kan hebben bij wat het ondersteunen van burgerinitiatieven is en ook dat iedereen een ander begrip heeft bij wat het uitdaagrecht omvat. Dit kan er voor hebben gezorgd dat de respondenten antwoorden hebben gegeven met een ander invulling van het concept 'ondersteuning' in gedachten dan die in dit onderzoek is geformuleerd. Dit probleem is zoveel mogelijk beperkt door het geven van duidelijke operationalisaties van alle concepten en het vertalen van deze concepten in zo duidelijk mogelijk geformuleerde vragen.

Dit onderzoek behandelt niet welke ondersteuning ook daadwerkelijk bijdraagt aan het realiseren van de initiatieven, maar wat initiatiefnemers qua ondersteuning vinden bijdragen aan het realiseren van de initiatieven. Het is mogelijk dat de initiatieven ook geslaagd waren zonder overheidsondersteuning, maar dat het proces prettiger is verlopen met bepaalde ondersteuning, zoals een overheidsprofessional die *boundary spanning*-activiteiten uitvoert voor een initiatief. Er moet daarom worden opgepast met het trekken van conclusies over causaliteitsrelaties op basis van deze resultaten. Denters et al. (2013b) hebben bijvoorbeeld bij

134 burgerinitiatieven onderzocht hoe de initiatiefnemers door gemeenten en andere instanties ondersteund zijn en tegen welke problemen de burgerinitiatieven aanliepen. Van de 134 initiatieven heeft 16% geen enkele vorm van overheidsondersteuning ontvangen. Nu betroffen dit geen initiatieven in het kader van het uitdaagrecht, maar het geeft wel een indicatie dat meningen over de mate van bijdrage van bepaalde ondersteuning kan verschillen met de daadwerkelijke bijdrage. Dit is belangrijk om te noemen omdat elke andere onafhankelijke variabele die de afhankelijke variabele beïnvloedt dan de onderzochte onafhankelijke variabelen, een bedreiging vormt voor de interne validiteit (Neuman, 2002, p. 299).

De resultaten van een onderzoek met externe validiteit kunnen goed worden gegeneraliseerd in sociale omgevingen (Bryman, 2016, p. 384). Een belangrijke kritische noot om te plaatsen bij dit onderzoek is dat een *case study* in combinatie met *generic purposive sampling* niet gericht is op het generaliseren van resultaten. Dit betekent niet dat er niet is geprobeerd om de initiatieven een goede afspiegeling te laten zijn. Er is geprobeerd rekening te houden met geografische spreiding van de initiatieven, door initiatiefnemers in kleine gemeenten met meerdere kernen te interviewen en initiatiefnemers in grote steden te interviewen. Ook is geprobeerd om de initiatieven zo goed mogelijk te laten aansluiten op de geformuleerde kaders van het uitdaagrecht. Het blijft echter een kleine N van 10, waardoor men voorzichtig moet zijn met het generaliseren van de resultaten. De lezer moet er ook rekening mee houden dat in dit onderzoek is gekeken naar de initiatieven in het kader van het uitdaagrecht die wel gerealiseerd zijn. Het is daarom mogelijk dat er selectie effecten zijn opgetreden. Het is onduidelijk hoeveel initiatieven in het kader van het uitdaagrecht het niet halen. Dit komt omdat initiatieven vaak niet op een centraal punt binnen komen bij een gemeente, dus deze informatie is vaak niet beschikbaar. De gemeente Rotterdam is de enige gemeente in dit onderzoek die deze informatie wel kon verstrekken en daaruit is voorzichtig te concluderen dat twee op de drie uitdagingen de eindstreep niet halen. Om de resultaten van dit onderzoek te kunnen generaliseren over een grote populatie van burgerinitiatieven in het kader van het uitdaagrecht is op zijn minst een kwantitatief onderzoek nodig naar de gemeentelijke ondersteuning.

Betrouwbaarheid verwijst naar de mate waarin een onderzoek kan worden gerepliceerd (Bryman, 2016, p. 384). Hier is het belangrijk om op te merken welke invloed het Coronavirus COVID-19 mogelijk heeft gehad op het afnemen van de interviews. Door de pandemie en de maatregelen die de Rijksoverheid heeft genomen om verspreiding van COVID-19 tegen te gaan, heeft slechts één van de interviews fysiek plaats kunnen vinden. De overige 15 interviews zijn afgenomen via de telefoon of via Microsoft Teams. De interviews zijn daarmee niet in gelijke omstandigheden afgenomen, wat een probleem kan vormen voor replicatie van het onderzoek. Om de herhaalbaarheid van dit onderzoek toch zoveel mogelijk te vergroten is een gedetailleerde beschrijving van het onderzoeksproces gegeven, waarbij uitgelegd wordt welke methodes en technieken zijn gebruikt en welke effecten deze hebben gehad (Bryman, 2012, p. 392; Krefting, 1991, p. 221). In toekomstig onderzoek kunnen hopelijk alle interviews weer op een gelijke manier in fysieke toestand worden afgenomen, maar door de bijzondere omstandigheden was dit nu niet mogelijk.

5.3: Implicaties voor de literatuur

Deze paragraaf is een uiteenzetting van de betekenis van de resultaten in het licht van voorgaande literatuur die beschreven is in het theoretisch kader. Hier wordt beschreven wat de verschillen en overeenkomsten zijn met eerdere studies en wat de toegevoegde waarde is van dit onderzoek voor kennisontwikkeling.

5.3.1: Burgerinitiatieven in het kader van het uitdaagrecht

Het uitdaagrecht wordt in de literatuur beschreven als een proces waarbij burgers de overheid kunnen uitdagen door een plan te presenteren waarin staat hoe zij een bepaalde publieke taak beter zouden uitvoeren dan de overheid dat nu doet (Rijksoverheid, 2017, p.7; Den Ouden, Boogaard & Driessen, 2019, p.11). De

initiatieven blijken inderdaad vooral, zoals Bang (2009) & Oude Vrielink & Verhoeven (2011) beschrijven, geïnitieerd omdat de initiatiefnemers ontevreden waren met hoe de gemeente een taak op dat moment uitvoerde. Bij de initiatieven in dit onderzoek is het echter genuanceerder gebleken wie precies wie uitdaagt. In de praktijk waren het vaak de overheidsprofessionals die voorstelden een initiatief om te zetten in een uitdaging of *Right to Challenge*-initiatief om de financiering rond te krijgen. Hier zijn meerdere verklaringen voor te geven. Ten eerste hadden veel initiatiefnemers nog niet van het uitdaagrecht gehoord totdat een overheidsprofessional hen hier op wees om het initiatief te financieren. Ten tweede lijken initiatiefnemers ook de gemeente niet helemaal los te willen laten bij het overnemen van publieke taken, maar willen eerder samenwerken. Dit sluit aan op Van de Maat & Veldhuysen (2011) die stellen dat deze burgerinitiatieven kunnen worden gezien als de 3^e generatie van burgerparticipatie, maar dat er in de praktijk amper een ‘pure’ variant van zelforganisatie voorkomt (p.37). Aan de ene kant pakken initiatiefnemers iets zelf op waar zij ontevreden over zijn, waardoor het wel degelijk onder de 3^e generatie van burgerparticipatie lijkt te vallen (Lenos et al., 2006). Aan de andere kant bepalen sommige gemeenten wel op welke taken de initiatiefnemers de gemeente mogen uitdagen en willen initiatiefnemers samenwerken met de gemeente. Hierdoor lijkt het weer meer op de 2^e generatie van burgerparticipatie, omdat de overheid bepaalt bij welke onderwerpen burgers aan tafel mogen schuiven en de initiatiefnemers willen samenwerken in een vorm van vergaande coproductie (Van de Wijdeven, De Graaf & Hendriks, 2013, p.9). Dit onderzoek laat in ieder geval zien dat de generaties van burgerparticipatie naast elkaar bestaan en dat het uitdaagrecht misschien minder nieuw is dan voorheen werd gedacht, omdat dit soort initiatieven al langer blijken te bestaan.

5.3.2: Ondersteuningstaken van overheidsprofessionals

Volgens Tonkens & Verhoeven (2011) beschrijven overheidsprofessionals vaak drie ondersteuningstaken bij het ondersteunen van burgerinitiatieven: het leggen van verbindingen met andere bewoners, initiatieven of afdelingen binnen de gemeentelijke organisatie, het helpen bij bureaucratische eisen en verantwoording én het in staat stellen van bewoners om het initiatief te nemen (Tonkes & Verhoeven, 2011, p.92). Op basis van de bevindingen in dit onderzoek lijken de ondersteuningstaken breder dan Tonkes & Verhoeven (2011) of Bakker et al. (2012) los van elkaar beschrijven. Het in verbinding brengen van de initiatiefnemers met afdelingen binnen de gemeente was echter een taak die bij elk initiatief sterk terugkwam, omdat zowel initiatiefnemers als overheidsprofessionals aangaven dat initiatiefnemers weinig overzicht hebben van de ambtelijke organisatie. Dit sluit aan op het onderzoek van Van Meerkerk & Edelenbos (2014) het uitvoeren van *boundary spanning*-activiteiten zoals het verzamelen en selecteren van relevante informatie, ook essentieel zijn. De ondersteuningstaken lijken echter breder dan dat want ook de activiteiten die in het model van Ansell & Gash (2007) genoemd worden maken in de praktijk deel uit van het ondersteunen van initiatieven: het opbouwen van vertrouwen, het ontwikkelen van interpersoonlijke contacten, het creëren van een gevoel van betrokkenheid én het creëren van een gedeeld begrip (Bakker et al., 2012). De initiatiefnemers hebben behoefte aan een positieve werkrelatie en empathische overheidsprofessionals. Het ondersteunen van initiatiefnemers bij bureaucratische eisen en verantwoording kwam echter heel weinig voor en dit werd veelal gedaan door externe professionals. Ook gaf een deel van de initiatiefnemers aan überhaupt geen behoefte te hebben aan deze vorm van ondersteuning omdat de initiatiefnemers beschikten over voldoende toerusting om dit zelf te doen. Ook het in staat stellen van burgers met minder competenties om initiatief te nemen kwam weinig voor. Dit zou goed kunnen komen doordat de initiatiefnemers in dit onderzoek vaak al het menselijk en sociaal kapitaal hadden om het initiatief te nemen. Tonkes & Verhoeven (2011) en Bakker et al. (2012) samen lijken hiermee een redelijk compleet beeld te geven wat het ondersteunen van burgerinitiatieven in het kader van het uitdaagrecht behelst.

5.3.3: Verschillen in focus

In de ondersteuning van bewonersinitiatieven lijkt bij gemeenten sprake te zijn van een staatsgerichte manier

van denken en organiseren. De initiatiefnemers lijken echter te handelen vanuit een meer gemeenschapsgerichte manier van denken en organiseren. Dit lijkt een belangrijke oorzaak waarom het zolang duurt voordat initiatieven tot bloei kunnen komen. Volgens Denters et al. (2013b) zeggen gemeenten dat het ondersteunen van burgerinitiatieven bestaat uit het geven van financiële en materiele ondersteuning aan burgerinitiatieven, het verstrekken van adviezen en informatie, het onderbrengen van ondersteuningstaken bij meerdere overheidsprofessionals en het aanpassen van de interne procedures, werkwijzen en beleidsregels om ruimte te creëren voor burgerinitiatieven (Denters et al., 2013b, p.31). De initiatiefnemers uit dit onderzoek leggen echter veel minder de nadruk op welke soort ondersteuning zij krijgen, maar veel meer op de manier waarop de gemeente invulling geeft aan die ondersteuning. De initiatiefnemers spreken veel meer over houding, taal en bedoelingen dan over structuren, verantwoordelijkheden en instrumenten. Hoewel ondersteuning vaak nog door gemeenten wordt opgevat, als het helpen van deelnemers aan burgerinitiatieven door hen te voorzien van een verondersteld gebrek aan middelen, lijkt effectieve ondersteuning van burgerinitiatieven juist vooral te gaan over het veranderen van de politiek-administratieve cultuur van een gemeente (Denters, 2016, pp.246-247). Gemeenten lijken zich vooral te focussen op de letterlijk T (toerusting) & I (inbedding) van het actie instrument en minder op de letters A (animo), C (contacten) & E (empathie). Dit sluit aan bij de geluiden uit de literatuur dat gemeenten ondersteuning voor een belangrijk deel laten afhangen van de mate waarover initiatiefnemers beschikken over middelen (financieel kapitaal en natura) menselijk kapitaal (vaardigheden) en tijd (Verhoeven & Tonkens, 2011; Denters et al., 2013b; Denters, 2016). In de praktijk lijkt het ondersteunen van initiatieven echter ook vooral te gaan over het begrijpen van de drijfveren van de initiatiefnemers, het opbouwen van duurzame werkrelaties en het in staat zijn zich te verplaatsen in bewoners. Dit onderzoek geeft hiermee opnieuw een indicatie dat het van belang is om de leefwereld van de initiatiefnemers te begrijpen als je burgerinitiatieven succesvol wilt ondersteunen.

5.3.4: Geen eenrichtingsverkeer

De literatuur over burgerinitiatieven gaat logischerwijs al snel over wat gemeenten allemaal voor burgerinitiatieven kunnen betekenen (bijv. Bakker et al., 2012; Denters et al, 2013b). De interviews die zijn afgenomen voor dit onderzoek schetsen echter geen beeld van eenrichtingsverkeer. Het lijkt zo te zijn dat ook de initiatiefnemers de gemeenten en overheidsprofessionals op verschillende manieren ondersteunen. Overheidsprofessionals lijken *boundary spanning*-competenties te ontwikkelen wanneer zij burgerinitiatieven in het kader van het uitdaagrecht ondersteunen. Verschillende overheidsprofessionals gaven aan dat er nieuwe verbindingen in de organisatie zijn gemaakt waardoor zij nu makkelijker kunnen schakelen met andere afdelingen om zaken af te stemmen. Ook gaven verschillende overheidsprofessionals aan dat zij en hun collega's hebben geleerd hoe zij beter met dit soort initiatieven om kunnen gaan en hoe zij meer gewend zijn geraakt aan een andere rolverdeling tussen gemeente en initiatiefnemers. Initiatiefnemers lijken ook een rol te spelen bij het vormgeven van de inbedding van de ondersteuning van burgerinitiatieven in het kader van het uitdaagrecht. Verschillende initiatiefnemers geven aan dat zij de gemeente hebben geholpen bij het vormgeven van het participatieproces voor het uitdaagrecht in hun gemeente. In verschillende gevallen wisten de initiatiefnemers in eerste instantie beter wat het uitdaagrecht was dan de overheidsprofessionals die hen daar ineens bij moesten ondersteunen. Het was voor de overheidsprofessionals waardevol om deze expertise van de initiatiefnemers te gebruiken om aandacht en draagvlak te creëren voor het instrument binnen de gemeente. De initiatiefnemers hebben bijvoorbeeld presentaties gegeven aan de gemeenteraad en overheidsprofessionals om hen o.a. te informeren over hoe het uitdaagrecht in zijn werk gaat en wat dit betekent voor de uitvoering van lokale publieke taken. De bevindingen uit dit onderzoek geven hiermee een sterke indicatie dat het ondersteunen van burgerinitiatieven geen eenrichtingsverkeer is naar de initiatiefnemers toe, maar een vruchtbare wisselwerking kan zijn tussen initiatiefnemers en gemeente.

5.4: Aanbevelingen voor vervolgonderzoek

Op basis van de resultaten en de implicaties voor de wetenschappelijke literatuur kunnen enkele richtingen voor vervolgonderzoek aangegeven worden. In dit onderzoek is een breed scala van meerdere ondersteuningselementen onderzocht om een breed inzicht te verkrijgen in de ondersteuning van burgerinitiatieven in het kader van het uitdaagrecht. Op basis van de bevindingen van dit onderzoeksrapport worden drie richtingen van vervolgonderzoek voorgesteld.

Ten eerste heeft dit onderzoek gekeken naar welke ondersteuning volgens de initiatiefnemers heeft bijgedragen aan initiatieven die de eindstreep gehaald hebben. Dit onderzoek zegt echter niets over waarom veel burgerinitiatieven in het kader van het uitdaagrecht die eindstreep niet halen. Er is behoefte aan een vergelijkend onderzoek van burgerinitiatieven in het kader van het uitdaagrecht die het niet halen en die het wel halen om te achterhalen of en welke ondersteuningselementen daadwerkelijk doorslaggevend zijn. Draagt ondersteuning wel echt zoveel bij als dit onderzoek doet vermoeden? Is het één specifiek ondersteuningselement of altijd een samenhang van ondersteuningselementen dat doorslaggevend is? Het is bijvoorbeeld goed voor te stellen dat initiatieven ook vooral stuk lopen op praktische zaken in plaats van het ontbreken van bepaalde ondersteuningselementen. Op basis van dit onderzoek zijn de volgende hypothesen voor zo'n onderzoek op te stellen:

Hypothese 1: Het verstrekken van financiële steun is alleen belangrijk voor initiatiefnemers wanneer zij hoge opstartkosten ervaren.

Hypothese 2: Het verstrekken van ondersteuning in natura is alleen belangrijk voor initiatiefnemers wanneer zij hoge opstartkosten ervaren.

Hypothese 3: Initiatiefnemers die beschikken over een responsieve overheidsprofessional met voldoende uren om boundary-spanning activiteiten uit te voeren zullen vaker succesvol zijn dan bij initiatieven waar dit niet het geval is.

Ten tweede blijkt het voor gemeenten lastig om budget over te hevelen naar initiatiefnemers waardoor het financieren van deze initiatieven geen gemakkelijke opgave is. Gemeenten hebben vaak niet inzichtelijk hoeveel zij uitgeven aan concrete taken omdat zij geen rekenmodellen hebben of omdat taken lastig uit te drukken zijn in geld. Dit is voor het uitdaagrecht problematisch omdat het hierdoor langer duurt voordat initiatiefnemers inzichtelijk hebben voor hoeveel geld zij een taak over kunnen nemen. Dit is echter in bredere zin problematisch omdat gemeenten hierdoor minder goed verantwoording kunnen afleggen over waar zij concreet geld aan besteden. Hoe zorg je ervoor dat je kunt communiceren naar je burgers hoeveel geld hun publieke voorzieningen kosten? Hoe maak je van te voren inzichtelijk voor hoeveel geld initiatiefnemers een taak kunnen uitdagen? Er is behoefte aan onderzoek hoe gemeenten zo goed mogelijk inzichtelijk kunnen maken op wijkniveau waar zij hun geld aan uitgeven en wat de gevolgen hiervoor zijn voor het uitdaagrecht. Op basis van dit onderzoek kunnen hiervoor de volgende hypothesen worden geformuleerd:

Hypothese 4: In gemeenten die op wijkniveau inzichtelijk hebben gemaakt wat zij concreet uitgeven aan een publieke taak zullen initiatiefnemers sneller duidelijkheid krijgen over de hoogte van het beschikbare budget.

Hypothese 5: Initiatiefnemers in gemeenten waar op wijkniveau inzichtelijk is gemaakt wat een gemeente concreet uitgeeft aan een publieke taak zullen het makkelijker vinden om de gemeente uit te dagen.

Ten derde blijkt in de praktijk nog vaak dat initiatiefnemers lang op zoek moeten naar een overheidsprofessional binnen de gemeente, die hen wil en kan ondersteunen bij het realiseren van hun initiatief. Ook blijkt het vaak toeval of de initiatiefnemers deze overheidsprofessional tegenkomen. De rol van het ondersteunen wordt steeds vaker door gebieds- of participatiemakelaars vervuld, maar niet iedere gemeente heeft deze functie. In de praktijk lijkt een breed scala aan overheidsprofessionals deze taak op zich te kunnen nemen waardoor het voor initiatiefnemers niet altijd duidelijk is waar zij moeten zijn. Bij wie

kunnen initiatiefnemers het beste aankloppen? Hoe zorg je ervoor dat overheidsprofessionals makkelijk kunnen schakelen tussen teams en directies om informatie op te halen voor initiatiefnemers? Moeten alle ondersteuningstaken bij één overheidsprofessional liggen of kunnen deze beter verdeeld worden? Er is behoefte aan onderzoek naar waar en hoe een overheidsprofessional het beste gepositioneerd kan worden om burgerinitiatieven in het kader van het uitdaagrecht te ondersteunen. Op basis van dit onderzoek is daar de volgende hypothesen voor te formuleren:

Hypothese 6: In gemeenten waar de taak van proceseigenaar zo is belegd dat een overheidsprofessional makkelijk kan schakelen tussen verschillende afdelingen en directies van een gemeente zullen burgerinitiatieven in het kader van het uitdaagrecht makkelijker slagen.

Hypothese 7: Een overheidsprofessional die een burgerinitiatief ondersteunt heeft volgens de initiatiefnemers geen inhoudelijke expertise nodig op het desbetreffende onderwerp.

5.5: Aanbevelingen voor de praktijk

Dit onderzoeksrapport wordt afgesloten met aanbevelingen voor gemeenten die burgerinitiatieven in het kader van het uitdaagrecht ondersteunen. Op basis van de bevindingen in dit onderzoeksrapport kunnen een drietal aanbevelingen worden geformuleerd.

1. Beleg de taak van ambtelijke proceseigenaar: Initiatiefnemers moeten vaak lang opzoek binnen ambtelijke organisatie naar een overheidsprofessional die tijd wil investeren in het initiatief. De initiatieven hebben een responsieve, enthousiaste en empathische proceseigenaar nodig met voldoende uren om de initiatiefnemers te ondersteunen. Dit gaat een stuk verder dan het organiseren van één aanspreekpunt voor de initiatiefnemers. Deze overheidsprofessional verbindt of koppelt mensen en processen over organisatorische grenzen heen, bouwt relaties op, creëert vertrouwen, verzamelt en selecteert relevante informatie binnen de organisatie en vertaalt deze informatie naar de andere kant van de organisatorische grenzen. Dit hoeft niet iemand te zijn met veel inhoudelijk kennis over het onderwerp maar moet iemand zijn met een netwerk binnen gemeente met korte lijntjes naar de verschillende afdelingen. De initiatiefnemers willen het liefst het persoonlijke 06-nummer van de overheidsprofessional. Zowel de initiatiefnemers als overheidsprofessionals moeten deze ondersteunende overheidsprofessional makkelijk kunnen vinden, dus het moet intern en extern duidelijk zijn wie er verantwoordelijk is voor het ondersteunen van deze burgerinitiatieven. Het lijkt te helpen als deze ondersteunende overheidsprofessionals hoog binnen de organisatie worden gepositioneerd omdat hiermee voorkomen kan worden dat zij vast blijven zitten binnen hun eigen ‘koker’.

2. Voer een beginselbesluit in: Het is inherent aan het uitdaagrecht dat de initiatieven niet passen bij de procedures en structuren van de gemeentelijke organisatie. Dit vereist van overheidsprofessionals enige creativiteit en lenigheid. Vaak ervaren overheidsprofessionals op dit moment niet de nodige handelingsruimte hiervoor. Overheidsprofessionals hebben daardoor vaak de neiging om terughoudend te reageren op burgers die aankloppen met een uitdaging. Het is voor het uitdaagrecht van belang dat de overheidsprofessionals een bepaalde mate van zekerheid en rugdekking ervaren. Dit kan georganiseerd worden door een beginselbesluit. Een beginselbesluit is een besluit waarin wordt beoordeeld of een initiatief in de basis kansrijk is en binnen de kaders van het uitdaagrecht past. Dit beginselbesluit zorgt ervoor dat initiatiefnemers sneller duidelijkheid krijgen. Als het beginselbesluit positief is, geeft het de ambtenaren ook rugdekking om het initiatief tot realisatie te brengen. Cruciaal voor zo'n principebesluit is dat duidelijk is welke basisuitgangspunten aan de grondslag liggen van dit besluit en wie het mandaat heeft om dit besluit te nemen. Dit mandaat kan bijvoorbeeld worden belegd bij een platform van overheidsprofessionals. Het inrichten van een platform van overheidsprofessionals zorgt ervoor dat het intern duidelijker is wie er moeten meekijken.

3. Zie het ondersteunen niet als eenrichtingsverkeer: Initiatiefnemers willen bijna nooit een taak van de gemeente helemaal overnemen. De initiatiefnemers streven vaak naar een vergaande vorm van samenwerking op basis van een wederzijdse relatie. Ondersteuning is geen eenrichtingsverkeer naar initiatiefnemers om een gemeentelijke taak uit handen te geven en er vervolgens niet meer naar om te kijken. Initiatiefnemers brengen veel expertise met zich mee, investeren meer tijd in het project dan overheidsprofessionals en kunnen meer maatwerk leveren dan de gemeente. Initiatiefnemers kunnen overheidsprofessionals helpen bij het opzetten van het participatieproces en het creëren van draagvlak bij de lokale politiek voor het instrument. Ook leren overheidsprofessionals in dit proces om de leefwereld van de burger te verbinden met de systeemwereld van de ambtelijke organisatie en kan de samenwerking leiden tot nieuwe verbindingen binnen de eigen organisatie. Initiatiefnemers moeten echter niet overvraagd worden in dit proces. De initiatiefnemers hebben de gemeente ook echt nodig bij het uitdaagrecht om o.a. informatie uit de ambtelijke organisatie op te halen en de toerusting van de initiatiefnemers aan te vullen als dat nodig is. Om elkaars krachten zoveel mogelijk te benutten is een proactieve en positieve houding nodig van zowel initiatiefnemer als overheidsprofessional. Het opbouwen van een prettige werkrelatie lijkt een initiatief niet alleen meer kans van slagen te geven, maar lijkt er ook voor te zorgen dat er zoveel mogelijk uit de samenwerking wordt gehaald.

Literatuurlijst

- Ansell, C. & Gash, A. (2007). Collaborative governance in theory and practice. *Journal of Public Administration Research and Theory*, 18(4), 543–571.
- Bakker, J., Denters, B., Oude Vrielink, M. & Klok, P.J. (2012) Citizens' Initiatives: How Local Governments Fill their Facilitative Role. *Local Government Studies*, 38(4), 395-414.
- Binnema, H., Geuijen, K. & Noordegraaf, M. (2013). *Verbindend vakmanschap: de uitdaging van tegelijk loslaten en samenbrengen*. Utrecht: USBO.
- Blonk, L. & Bosch, A. van den (2018). *Niet meer zomaar te stoppen. Over duurzaamheid van burgerinitiatieven*. Utrecht: Movisie.
- Boeije, H. (2016). *Analyseren in kwalitatief onderzoek: denken en doen*. Den Haag: Boom Onderwijs.
- Bokhorst, M., Edelenbos, J., Koppenjan, J. & Oude Vrielink, M. (2015). Burgercoöperaties. Speler of speelbal in de nieuwe verhoudingen tussen overheid, markt en samenleving. *Bestuurskunde*, 24(2), 3-16.
- Bovaird, T. (2006). Developing New Relationships with the ‘‘Market’’ in the Procurement of Public Services. *Public Administration*, 84(1), 81-102.
- Bromley, D.B. (1986). *The Case-study Method in Psychology and Related Disciplines*. Chichester: Wiley.
- Bruijn, J.A. de & Heuvelhof, E.F. ten (1999). *Management in netwerken*. Utrecht: Lemma.
- Bryman, A. (2012). *Social Research Methods*. Oxford: Oxford University Press.
- Bryman, A. (2016). *Social Research Methods*. Oxford: Oxford University Press.
- Buuren, A. van (2017). *Vormgeven aan uitnodigend bestuur. Pleidooi voor een ontwerpgerichte bestuurskunde*. Rotterdam: Erasmus Universiteit Rotterdam.
- Buuren, A. van (2018). *Uitnodigend besturen. Het organiseren van ruimte voor initiatief*. Rotterdam: Erasmus Universiteit Rotterdam.
- Buuren, A. van (2019, 3 april). Het recht om uit te dagen of de plicht om er samen uit te komen? [Position paper]. Geraadpleegd via: <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/detail?id=2019Z06362&did=2019D13233>
- Dam, R. van, Salverda, I. & During, R. (2011). *Burgers en landschap deel 5. Effecten van burgerinitiatieven en de rol van de rijksoverheid*. Den Haag: Ministerie Economische Zaken, Landbouw en Innovatie.
- Dam, R.I. van, Duinenveld, M. & During, R. (2015). Delineating active citizenship: The subjectification of citizens' initiatives. *Journal of Environmental Policy and Planning*, 17(2), 163-179.
- Denters, B. (2016). Community self-organization: potentials and pitfalls. In J. Edelenbos & I. van Meerkerk (red.), *Critical Reflections on Interactive Governance. Self-organization and Participation in Public Governance* (pp.467–490). Northampton: Edward Elgar.
- Denters, B., Tonkens, E., Verhoeven, I. & Bakker, J. (2013a). *Burgers maken hun buurt*. Den Haag: Platform31.
- Denters, S.H., Bakker, J.H.M., Oude Vrielink, M.J. & Boogers, M.J.G.J.A. (2013b). *Burgerinitiatieven in Overijssel: Een inventarisatie*. Zwolle: Provincie Overijssel.

- Driessen, E.M.M.A., Bogaard, G. & Ouden, W. den (2019). De wettelijke regeling van het right to challenge. Much ado about nothing? *RegelMaat*, 34(6), 415-429.
- Duberley, J., Johnson, P., & Cassell, C. (2012). Philosophies Underpinning Qualitative Research. In: Symon, G. & Cassell, C. (red.), *Qualitative Organizational Research* (pp. 15-34). Los Angeles: Sage.
- Edelenbos, J. & Meerkerk, I. van Meerkerk (2016). *Critical Reflections on Interactive Governance. Self-organization and Participation in Public Governance*. Northampton: Edward Elgar.
- Edelenbos, J., Meerkerk, I. van & Koppenjan, J. (2017). The challenge of innovating politics in community self-organization: the case of Broekpolder. *Public Management Review*, 19(1), 55-73.
- Gemeente Rotterdam. (2015). *Zo kén het ook! Right to Challenge als uitnodiging en uitdaging*. Rotterdam: Gemeente Rotterdam.
- Gunsteren, H.R. van (1992). *Eigentijds burgerschap*. 's Gravenhage: Sdu uitgeverij.
- Haan, E. de & Haartsen, T. (2015). Succespercepties van burgerinitiatieven in Randland. *Rooijlijn*, 48(4), 296-301.
- Haan, I. de (1993). *Zelfbestuur en staatsbeheer: het politieke debat over burgerschap en rechtsstaat in de twintigste eeuw*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Haaren, R. van (2013). *Samen tegen de krimp? Een verkennend onderzoek naar het ontstaan van burgerinitiatieven en hun invloed op de sociale cohesie in een krimpdorp*. Nijmegen: Radboud Universiteit Nijmegen.
- Habermas, J. (1981). *Theorie des kommunikativen Handelns*. Berlin: Suhrkamp Verlag AG.
- Healey, P. (2015). Citizen-generated local development initiative: recent English experience. *International Journal of Urban Sciences*, 19(2), 109-118.
- Heijden, J. van der., Mark, L. van der, Meiresonne, A. & Zuylen, J. van (2007). *Help een burgerinitiatief!* Den Haag: Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.
- Hendriks, F. & Tops, P. (2005). Everyday Fixers as Local Heroes: A Case Study of Vital Interaction in Urban Governance. *Local Government Studies*, 31(4), 475-490.
- Hoog, T. Op 't (2020). *Het uitdaagrecht in Nederland Een stand van zaken onder gemeenten anno 2019* (masterthesis). Den Haag: Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.
- Houwelingen, P. van, Boele, A. & Dekker, P. (2014). *Burgermacht op eigen kracht? Een brede verkenning van ontwikkelingen in burgerparticipatie (Vol. 2014)*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Hurenkamp, M., Tonkens, E. & Duyvendak, J.W. (2006). *Wat burgers bezielt. Een onderzoek naar burgerinitiatieven*. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam.
- Hurenkamp, M., Tonkens, E. & Duyvendak, J.W. (2006). *Wat burgers bezielt. Een onderzoek naar burgerinitiatieven*. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam.
- Huygen, A., Marissing, E. van & Boutellier, H. (2012). *Conditie voor zelforganisatie*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- Huygen, A., Marissing, E. van & Boutellier, H. (2013). *Ruimte voor zelforganisatie*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- Igalla, M. & Meerkerk, I. van (2015). De duurzaamheid van burgerinitiatieven. Een empirische verkenning. *Bestuurswetenschappen*, 69(3), 25-53.

- Igalla, M., Edelenbos, J. & Meerkerk, I. van (2019). Citizens in Action, What Do They Accomplish? A Systematic Literature Review of Citizen Initiatives, Their Main Characteristics, Outcomes, and Factors. *Voluntas*, 30(5), 1176-1194.
- Jessop, B. (2002). *The Future of the Capitalist State*. Cambridge: Polity Press.
- Joffe, H. (2012). Thematic analysis. In D. Harper, en A. Thompson (red.), *Qualitative research methods in mental health and psychotherapy: A guide for Students and Practitioners* (pp. 209-223). Chichester: Wiley-Blackwell.
- Kennedy, J.C. (2009). *Bezielende verbanden. Gedachten over religie, politiek en maatschappij in het moderne Nederland*. Amsterdam: Bert Bakker.
- Kickert, W.J.M., Klijn, E.H. & Koppenjan, J.F.M. (1997). *Managing Complex Networks: Strategies for the Public Sector*. London: Sage.
- Klijn, E.H. & Koppenjan, J. (2004). *Managing Uncertainties in Networks*. London: Routledge.
- Kok, D.R.P. de & Ommeren, F.J. van (2019). Het right to challenge als nieuw wetgevingsfenomeen. *RegelMaat*, 34(6), 393-395.
- Kooiman, J. (2003). *Governing as Governance*. London: Sage.
- Koop, R. (2019, 31 juli). ‘‘ Buurtrecht: Amsterdam geeft bewoners zelf de touwtjes in handen’’. *Het Parool*. Geraadpleegd via <https://www.parool.nl/nieuws/buurtrecht-amsterdam-geeft-bewoners-zelf-de-touwtjes-in-handen~b018afe5/?referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F>
- Krefting, L. (1991). Rigor in qualitative research: The assessment of trustworthiness. *American journal of occupational therapy*, 45(3), 214-222.
- Kulatunga, U., Amaratunga, R. D. G., & Haigh, R. P. (2007). *Structuring the unstructured data: the use of content analysis. Paper presented on the 7th International Postgraduate Conference in the Built and Human Environment*. Geraadpleegd via: <http://usir.salford.ac.uk/9857/>
- Kwast, O. (2019). Een andere benadering van het right to challenge. De concessie als kern van een algemene regeling? *RegelMaat*, 34(6), 430-447.
- Landelijk Samenwerkingsverband Actieve bewoners. (2019). *Uitdaagrecht; inbreng Landelijk Samenwerkingsverband Actieve bewoners bij het rondetafelgesprek in de Tweede Kamer op 3 april 2019*. Utrecht: Landelijk Samenwerkingsverband Actieve bewoners.
- Lenos, S., Sturm, P. & Vis, R. (2006). *Burgerparticipatie in gemeenteland. Quick scan van 34 coalitieakkoorden en raadsprogramma's voor de periode 2006 - 2010*. Amsterdam: Instituut voor Publiek en Politiek.
- Lichterman, P. (2005). *Exclusive togetherness. Church groups trying to bridge America's divisions*. Princeton: Princeton University Press.
- Lowndes, V., Pratchett, L. & Stoker, G. (2006). Diagnosing and Remediating the Failings of Official Participation Schemes: The CLEAR Framework. *Social Policy & Society* 5(2), 281-291.
- Maat, J.W. van de & Veldhuysen, C. (2011). *Actief Burgerschap. Een overzicht van interventies*. Utrecht: Movisie.
- Mason, J. (2002). *Qualitative researching*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Meerkerk, I. van & Edelenbos, J. (2014). The effects of boundary spanners on trust and performance of urban governance networks: Findings from survey research on urban development projects in the Netherlands. *Policy Sciences*, 47(1), 3-24.

- Meerkerk, I. van (2014). *Boundary-spanning in Governance Networks: A Study about the Role of Boundary Spanners and their Effects on Democratic Throughput Legitimacy and Performance of Governance Networks*. Rotterdam: Erasmus University Rotterdam.
- Meerkerk, I. van, Boonstra, B. van & Edelenbos, J. (2013). Self-organization in urban regeneration: A two-case comparative research. *European Planning Studies*, 21(10), 1630-1652.
- Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. (2010). *Help een burger initiatief! De faciliterende ambtenaar: Werkboek met informatie, suggesties en tips voor gemeentebestuurders die te maken hebben met initiatieven van burgers*. Den Haag: Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.
- Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties. (2013). *De doe-democratie. Kabinetsnota ter stimulering van een vitale samenleving*. Den Haag: Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.
- Nederhand, J., Bekkers, V. & Voorberg, W. (2016). Self-Organization and the Role of Government: How and why does self-organization evolve in the shadow of hierarchy? *Public Management Review*, 18(7), 1063-1084.
- Neuman, W.L. (2002). *Social Research Methods: Qualitative and Quantitative Approaches (4th edition)*. Boston: Allyn and Bacon.
- Noordegraaf, M. (2015). *Public Management. Performance, Professionalism, Politics*. London: Palgrave MacMillan.
- Open Overheid (z.d.). *Right to Challenge Community of practice. Tip- top tien!* Den Haag: Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.
- Oude Vrielink M. & van de Wijdeven T. (2008). Bewonersinitiatieven: een prachtkans voor wijken? *Bestuurswetenschappen*, 62(3), 66-83.
- Oude Vrielink M. & van de Wijdeven T. (2011). Ondersteuning in viereen: Zichtlijnen in het faciliteren van burgerinitiatieven in de buurt. *Beleid en Maatschappij*, 38(4), 438-455.
- Oude Vrielink, M. & Verhoeven, I. (2011). Burgerinitiatieven en de bescheiden overheid. *Beleid en maatschappij*, 38(4), 377-387.
- Ouden, W. den, Bogaard, G. & Driessen, E.M.M.A. (2018). *Right to Challenge. Een voorstudie naar de mogelijkheden voor een algemene regeling voor het 'Right to Challenge' en andere burgerinitiatieven in Nederland*. Leiden: Universiteit Leiden.
- Ouden, W. den, Bogaard, G. & Driessen, E.M.M.A. (2019). *Right to Challenge. Een studie naar de mogelijkheden voor een algemene regeling voor het 'Right to Challenge' en andere burgerinitiatieven in Nederland*. Leiden: Universiteit Leiden.
- ProDemos. (2017). *Doe-democratie: Tips voor raadsleden, wethouders, ambtenaren en burgers*. Den Haag: ProDemos.
- Putnam, R.D. (1993). *Making democracy work. Civic traditions in modern Italy*. Princeton: Princeton University Press.
- Putnam, R.D. (2000). *Bowling alone. The collapse and revival of American community*. New York: Simon & Schuster.
- Raad voor het openbaar bestuur. (2012). *Loslaten in vertrouwen. Naar een nieuwe verhouding tussen overheid, markt én samenleving*. Den Haag: Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.
- Rhodes, R.A.W. (1996). The New Governance: Governing without Government. *Political Studies*, 44, 652-667.

- Rijksoverheid. (2017). *Vertrouwen in de toekomst. Regeerakkoord 2017-2021*. Den Haag: Rijksoverheid.
- Shenton, A. K. (2004). Strategies for ensuring trustworthiness in qualitative research projects. *Education for Information*, 22, 63–75.
- Skocpol, T. & Fiorina, M.P. (1999). *Civic engagement in American democracy*. New York: Brookings Institution Press/Russell Sage Foundation.
- Sørensen, E. & Torfing, J. (2011). Enhancing collaborative innovation in the public sector. *Administration & Society*, 43(8), 842–68.
- Steen, M. van der, Twist, M. van, Chin-A-Fat, N. & Kwakkelstein, T. (2013). Pop-up publieke waarde. Overheidssturing in de context van maatschappelijke zelforganisatie. Den Haag: NSOB.
- Tonkens, E. & Verhoeven, I. (2011). *Bewonersinitiatieven: proeftuin voor partnerschap tussen burgers en overheid. Een onderzoek naar bewonersinitiatieven in de Amsterdamse wijkaanpak*. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam.
- Tonkens, E. (2008). *De bal bij de burger. Burgerschap en publiek moraal in een pluriforme dynamische samenleving*. Amsterdam: Vossiuspers UvA.
- Tonkens, E. H. & Kroese, G. J. (2009). *Bewonersparticipatie via vouchers: democratisch en activerend? Evaluatie van de eerste fase van de extra budgetten voor bewonersinitiatieven ('voucherregeling'), februari–oktober 2009*. Amsterdam: ASSR.
- Verba, S., Schlozman, K. L. & Brady, H.E. (1995). *Voice and Equality: Civic Voluntarism in American Politics*. Cambridge: Harvard University Press.
- Verhoef, J., Ruitenburg, M., Luttmer, C., Heirweg, D. & Andric, S. (2018). *Burgerinitiatief: Waar een wil is.... Onderzoek naar de rol van overheidsinstanties bij burgerinitiatieven*. Den Haag: Bureau Nationale ombudsman.
- Verhoeven, I. (2010). Ruimte geven aan initiatieven van burgers. De actieve burger wil eerder zeggenschap dan mee beslissen. *Rooilijn*, 10(4), 238-245.
- Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid. (2012). *Vertrouwen in burgers*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Wijdeven, T. M. F. van de, Graaf, L. J. de & Hendriks, F. (2013). *Actief burgerschap: Lijnen in de literatuur*. Den Haag: Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.
- Wijdeven, T.M.F. Van de (2012). *Doe democratie: Over actief burgerschap in stadswijken*. Delft: Eburon.
- Wijdeven, T.M.F. van de, Hendriks, F. & Oude Vrielink, M. (2010). *Burgerschap in doe-democratie*. Den Haag: Nicis Institute.
- Yin, R. K. (2018). *Case Study Research and Applications*. Los Angeles: Sage.

Bijlage 1: Interview guides

Interview guide voor de initiatiefnemers

Introductie interview(er)

- Mijzelf voorstellen
- Het onderzoek toelichten door te vertellen: waarom ik het onderzoek doe; waar het onderzoek over gaat; wat het doel is van het onderzoek
- Toelichten hoe het interview eruit ziet door te vertellen welke thema's of onderwerpen ik wil bespreken.
- Uitleggen dat de data geanonimiseerd worden en akkoord vragen voor het noemen van het initiatief
- Toestemming vragen of het gesprek opgenomen mag worden

Introductie respondent

Beginvraag: Mag ik eerst wat vragen stellen over jouzelf?

- Wie ben je?
- Waarom ben je met het initiatief gestart?
- Wanneer ben je met het initiatief gestart?
- Wat is jouw rol binnen het initiatief?
- Welke taak/taken heeft jouw initiatief overgenomen van de gemeente?
- Wat is het doel van het initiatief?

Inbedding

Beginvraag: Waar kwam het initiatief binnen bij de gemeente?

- Aan welke bureaucratische eisen moest het initiatief voldoen volgens jou?
- Welke garanties moest het initiatief aan de gemeente geven volgens jou?
 - Draagvlak
 - Continuering
- Met welke ambtenaren kregen jullie te maken tijdens de realisatie van jullie initiatief?

Rol overheidsambtenaren

Beginvraag: Welke verwachtingen hadden jullie met betrekking tot de ondersteuning vanuit de gemeente?

- Hoe heb je de samenwerking met de betrokken ambtenaren ervaren?
- Hoe heb je de steun vanuit de gemeente voor het initiatief ervaren?
 - Steun van de wethouder/ raad
 - Steun van de ambtelijke ondersteuner(s)

Speech en physical acts

Beginvraag: Op welke manieren zijn jullie door de gemeente ondersteund?

- Heeft het initiatief financiële ondersteuning gekregen van de gemeente tijdens het realiseren van het initiatief? Zo ja, welke en hoe? Werd het actief aangeboden of vroegen de initiatiefnemers hier om?
- Heeft het initiatief praktische ondersteuning gekregen van de gemeente? Zo ja, welke en hoe? Werd het actief aangeboden of vroegen de initiatiefnemers hier om?

- Heeft het initiatief informatie gekregen van de gemeente? Zo ja, welke en hoe? Werd het actief aangeboden of vroegen de initiatiefnemers hier om?
- Heeft het initiatief advies gekregen van de gemeente? Zo ja, welke en hoe? Werd het actief aangeboden of vroegen de initiatiefnemers hier om?
- Heeft de gemeente geholpen bij het aanvragen van de juiste papieren? Zo ja, welke en hoe? Werd het actief aangeboden of vroegen de initiatiefnemers hier om?
- Heeft de gemeente verbindingen gelegd / introductie geregeld met andere relevante partijen? Zo ja, welke en hoe? Werd het actief aangeboden of vroegen de initiatiefnemers hier om?
- Heeft de gemeente geholpen bij het wegnemen van andere obstakels in het proces? Zo ja, welke en hoe? Werd het actief aangeboden of vroegen de initiatiefnemers hier om?
- Is er ondersteuning waar ik nog niet naar gevraagd heb? Zo ja, welke en hoe? Werd het actief aangeboden of vroegen de initiatiefnemers hier om?

Gepercipieerde effectiviteit

Beginvraag: Welke ondersteuning door de gemeente werd/wordt door jullie het meeste gewaardeerd?

- Welke ondersteuning door de gemeente heeft volgens jou het meest bijgedragen aan het realiseren van het initiatief?
 - Welke niet?
- Welke soort ondersteuning ontbrak?
- Welke soort ondersteuning was misschien overbodig?
- Welk advies zou u de gemeente willen meegeven?
- Welk advies zou u toekomstige initiatiefnemers willen meegeven?

Afsluiting

- Is er nog iets wat niet besproken is maar jij wel graag wil noemen?
- Vragen of de initiatiefnemer de scriptie, audio bestand of resultatenhoofdstuk wil ontvangen

Interview guide voor de ondersteunende overheidsprofessionals

Introductie interview(er)

- Voorstellen
- Onderzoek toelichten
- Uitleggen hoe het interview eruit ziet
- Uitleggen dat de data geanonimiseerd worden
- Toestemming vragen of het gesprek opgenomen mag worden

Introductie ondersteuner

- Wie ben je?
- Wat is jouw functie binnen gemeente?
 - Hoe ben je betrokken bij het initiatief?
- Waar gaat wat jou betreft dit initiatief over?

Inbedding

Beginvraag: Waar kwam het initiatief binnen bij de gemeente?

- Aan welke bureaucratische eisen moest het initiatief voldoen volgens jou?

- Welke garanties moest het initiatief aan de gemeente geven volgens jou?
 - Draagvlak
 - Continuering
- Met welke ambtenaren kreeg het initiatief te maken tijdens de realisatie?
- Hoe is binnen de gemeente besloten of het initiatief er zou komen?

Rol overheidsambtenaren

Beginvraag: Wat zie/zag jij als jouw rol in de ondersteuning van het initiatief?

- Welke ondersteuning werd er van jou verwacht vanuit de gemeente?
- Hoe heb je de samenwerking met de initiatiefnemers ervaren?
- Hoe heb je de steun vanuit de gemeente voor het initiatief ervaren?
 - Steun van de wethouder/ raad
 - Steun van leidinggevende(n)

Speech en physical acts

Beginvraag: Op welke manieren heeft de gemeente het initiatief ondersteund?

- Heeft het initiatief financiële ondersteuning gekregen van de gemeente tijdens de aanvraag? Zo ja, welke en hoe? Werd het actief aangeboden of vroegen de initiatiefnemers hier om?
- Heeft het initiatief praktische ondersteuning gekregen van de gemeente? Zo ja, welke en hoe? Werd het actief aangeboden of vroegen de initiatiefnemers hier om?
- Heeft het initiatief informatie gekregen van de gemeente? Zo ja, welke en hoe? Werd het actief aangeboden of vroegen de initiatiefnemers hier om?
- Heeft het initiatief advies gekregen van de gemeente? Zo ja, welke en hoe? Werd het actief aangeboden of vroegen de initiatiefnemers hier om?
- Heeft de gemeente geholpen bij het aanvragen van de juiste papieren? Zo ja, welke en hoe? Werd het actief aangeboden of vroegen de initiatiefnemers hier om?
- Heeft de gemeente verbindingen gelegd / introductie geregeld met andere relevante partijen? Zo ja, welke en hoe? Werd het actief aangeboden of vroegen de initiatiefnemers hier om?
- Heeft de gemeente geholpen bij het wegnemen van andere obstakels in het proces? Zo ja, welke en hoe? Werd het actief aangeboden of vroegen de initiatiefnemers hier om?
- Is er ondersteuning waar ik nog niet naar gevraagd heb? Zo ja, welke en hoe? Werd het actief aangeboden of vroegen de initiatiefnemers hier om?

Gepercipieerde effectiviteit

Beginvraag: Welke ondersteuning werd/ wordt door de initiatiefnemers het meest gewaardeerd?

- Welke ondersteuning door de gemeente heeft volgens jou het meest bijgedragen aan het realiseren van het initiatief?
 - Welke niet?
- Welke soort ondersteuning ontbrak?
- Welke soort ondersteuning was misschien overbodig?
- Welk advies zou u de gemeente willen meegeven?
- Welk advies zou u toekomstige initiatiefnemers willen meegeven?

Afsluiting

- Is er nog iets wat niet besproken is maar jij wel graag wil noemen?
- Vragen of de ambtelijke ondersteuner de scriptie of resultatenhoofdstuk wil ontvangen

Bijlage 2: Codeboom

- Draagvlak voor initiatief
 - College B/W & Raad
 - Omgeving
 - Uitvoerder
 - Ondersteuner
- Obstakels proces
 - Budget overhevelen
 - Praktisch
 - Scepticisme ambtenaren
 - Geen proceseigenaar
 - Communicatie
 - Traagheid
- Ondersteuning
 - Financieel
 - Natura
 - Boundary spanning
 - Omgaan met bureaucratische eisen
 - Advies
- Ondersteuners
 - Houding t.o.v. initiatiefnemers
 - Houding t.o.v. uitdaagrecht
 - Responsiviteit
 - Empathie
 - Ervaring
 - Behoeftes
- Initiatiefnemers
 - Rechtsvorm
 - Houding t.o.v. gemeente
 - Drijfveren
 - Ervaring
 - Behoeftes
 - Connecties
 - Financieringsbronnen
- Inbedding
 - Procedures
 - Eisen aan initiatief
 - Positie ondersteuner

Bijlage 3: Beschrijving van initiatieven

Werkgroep Seringenpark – Gemeente Aalsmeer

In 1951 heeft C.P. Broerse zo'n 150 seringenvariëteiten laten planten bij de aanleg van het Seringenpark. De werkgroep Behoud Seringenpark heeft begin 2020 een uitdaging ingediend bij de gemeente Aalsmeer om het onderhoud van dit kleurrijke park op zich te nemen. De werkgroep heeft daarvoor een alternatief onderhoudsplan met steun van omwonenden opgesteld voor het park van 3 hectare. Vanaf 1 mei 2020 is de werkgroep gestart met het beheer van het park. In 2011 is de Werkgroep Behoud Seringenpark al opgericht en is nauw betrokken geweest bij de renovatie van het park in 2015. Het doel van de uitdaging van de werkgroep is om het groenonderhoud van het Seringenpark voor hetzelfde budget naar een hoger niveau te tillen. De werkgroep is met een hovenier aan de slag gegaan om verbeteringen in het onderhoud van het Seringenpark aan te brengen.

Stichting Zelfregieteam Borne – Gemeente Borne

Het inloophuis voor naasten in Borne is een initiatief van de stichting Zelfregieteam Borne. Het inloophuis voor naasten in Borne is er voor iedereen met een vraag naar ondersteuning, maar vooral voor naasten (ouders, partners, familie en vrienden) van kwetsbare personen. De aanleiding voor het oprichten van de stichting is de geconstateerde leemte tussen de voorliggende voorzieningen en de aangeboden zorgstructuur. De wethouder en de stichting vinden dat de zorg voor de cliënt in Nederland over het algemeen goed geregeld is, maar dat dit anders ligt voor de naasten van de cliënt. De stichting neemt daarom de naastenzorg over van de gemeente door groepsgesprekken te organiseren, huisbezoeken te doen en is sinds kort ook betrokken bij de aanpak voor onbegrepen gedrag. Het zelfregieteam is met de uitvoering van het inloophuis de eerste stichting in de gemeente Borne die onder de regeling van het uitdaagrecht valt.

Stichting Biltsheerlijk – Gemeente De Bilt

In september 2017 slaan de stichting Biltsheerlijk en Reinaerde de handen ineen. Reinaerde begeleidt mensen met diverse soorten beperkingen of een psychische problematiek. Samen met Stichting Biltsheerlijk hebben zij onderzocht hoe een project rondom jeugdeducatie over milieuvriendelijke voedselproductie, samen kan komen met ontmoeting en werk voor mensen met een verstandelijke beperking. Samen kwamen zij tot het idee van de aanleg van een plukdoolhof ter inrichting van een stukje publieke ruimte op het terrein van kinderboerderij de Schaapskooi. De gemeente heeft de grond beschikbaar gesteld en de initiatiefnemers hebben de aanleg en het onderhoud van de plukdoolhof op zich genomen.

Stichting Julianapark – Gemeente Hillegom

Na het slopen van een schoolgebouw midden in een woonwijk, kwam een groepje bewoners met het idee om een alternatief plan bij de gemeente in te dienen voor meer groen in de wijk: het Julianapark. Het Julianapark is een park voor jong en oud, een buurt ontmoetingsplaats waar geprobeerd wordt om de cohesie in de buurt te vergroten. De gemeente profiteert ook van meer groen in de wijk, omdat het een belangrijke bijdrage levert aan de klimaatadaptatieplannen van de gemeente. De stichting bestaat uit een enthousiast buurtteam dat zich bezighoudt met het beheer, onderhoud en behoud van het Julianapark in het hartje van Hillegom.

Bewonersbedrijf Heechterp–Schieringen – Gemeente Leeuwarden

In maart 2013 wordt het eerste Bewonersbedrijf van Nederland opgericht: Bewonersbedrijf Heechterp-Schieringen. Het idee was om mensen met een uitkering hun (verplichte) tegenprestatie als vrijwilliger bij het Bewonersbedrijf uit te laten voeren. Volgens het bewonersbedrijf een welkom extraatje en bovendien een directe bijdrage aan de bestrijding van de armoede in de -statistisch gezien al 5 jaar- armste wijk van Nederland. In deze periode veranderde de Gemeente Leeuwarden haar beleid: van de oude regisserende rol wilde men naar een meer faciliterende m.b.t. burgerinitiatieven. Daardoor kwam het klein groenonderhoud vrij en bood de gemeente dat als proef (o.a.) aan het Bewonersbedrijf aan. Sindsdien onderhoudt het BewonersBedrijf Heechterp-Schieringen een deel van het groen in deze wijken.

Stichting Kinderboerderij Westerweide – Gemeente Katwijk

Duizenden Rijnsburgers ondertekenden in 2019 een petitie om te voorkomen dat Dierenweide Westerweide slachtoffer zou worden van de miljoenenbezuinigingen van de gemeente Katwijk. Het bleef niet beperkt tot uitingen van boosheid, maar ook tot een concreet initiatief om sluiting te voorkomen. Vrijwilligers maakten een ondernemingsplan en overhandigden dat aan de wethouder. Zij kwamen op één lijn en zagen manieren om de dierenweide draaiende te houden, waarbij de gemeente het beheer van de Dierenweide Westerweide overdraagt aan de Stichting Kinderboerderij Westerweide. De gemeente blijft 10.000 euro per jaar betalen aan de nieuwe stichting in plaats van de 33.000 euro die het voor de bezuinigingen betaalde.

Stichting ‘An de Steege’ – Gemeente Kampen

Gemeente Kampen experimenteert sinds een paar jaar met het overdragen daarvan aan inwoners zelf. In Zalk liep in 2018 een experiment van twee jaar af voor het overdragen van het groenonderhoud in en rondom het dorp. De proef is bij zowel inwoners als gemeente in goede aarde gevallen. De wethouder heeft daarom officieel het groenonderhoud over aan de Zalker stichting ‘An de Steege’. De inwoners maaien gazons en verwijderen onkruid uit plantvakken in de omgeving van Zalk. Zij voeren klein onderhoud uit aan bankjes, ruimen zwerfvuil op en legen prullenbakken. Het scheelt de gemeente 9.500 euro per jaar aan inhuur van personeel.

Valkse Groencoöperatie – Gemeente Ede

Bewoners van het buurtschap De Valk, in de gemeente Ede, onderhouden sinds 2017 zelf de openbare ruimte in hun buurtschap. De gemeente Ede heeft het beheer voor meerdere jaren overgedragen aan De Valkse Groencoöperatie, die speciaal daarvoor is opgericht. De bewoners onderhouden het groen en de zandwegen in en rond het buurtschap. De coöperatie, die een gebied met ruim 500 huishoudens bestrijkt, is een uitvloeisel van het burgerparticipatieproject mEDEMaken van de gemeente Ede. Daarin werd onder meer bekeken welke gemeentelijke taken goedkoper konden worden uitgevoerd als ze door burgers worden gedaan. Plaatselijk Belang De Valk wilde na aankondiging van een ronde bezuinigen die uitdaging wel aangaan.

Stichting GroenGoed – Gemeente Rotterdam

Stichting GroenGoed heeft het doel om het tuinieren in te zetten voor een ecologische en menswaardige stad. Dit doel proberen zij te bereiken door het inrichten van buurtmoestuinen in de gemeente Rotterdam. Het zijn gemeenschappelijke tuinen in zelfbeheer van bewoners. De sociaal hoveniers van GroenGoed begeleiden bij het tuinieren en bij de processen van zelfbeheer. Één van deze tuinen betreft de Tuin of de Hofbogen die gefinancierd wordt via het uitdaagrecht. Door middel van het uitdaagrecht hoopt de stichting, uiteindelijk een stadspark te kunnen aanleggen op de Hofbogen met ruimte voor terrassen.

Schepenstraat – Gemeente Rotterdam

De Schepenstraat was het eerste uitdaagrecht-project in Rotterdam waarbij bewoners het gehele ontwerp- en participatieproces rondom de herinrichting van een stuk openbare ruimte -in dit geval een lange en brede straat- succesvol van de gemeente hebben overgenomen. Ook zijn de bewoners nauw betrokken gebleven bij de voorbereiding en de uitvoering van de herinrichting van deze straat en hebben zij na de herinrichting grote plantsoenen in zelfbeheer genomen. De herinrichting van de schepenstraat was hard nodig: verzakte stoepen, chaotische fietsparkeerplekken en wateroverlast bij piekbuien. De gemeente heeft in eerste instantie zelf een herinrichtingsplan gemaakt, maar dit plan deed volgens de bewoners geen recht aan de aanwezige kwaliteiten van de straat. In het plan van de gemeente zouden bijvoorbeeld alle bomen gekapt worden. In het plan van de initiatiefnemers is uiteindelijk een deel van de bomen blijven staan.